

Originalspråk: Norsk

Ášši/Sak NKK 004/13

Ášši/Sak SP 023/13

Sametingsmelding om samisk kunst og kultur

Arkivsaknr.
12/1085

Behandlinger

Politisk nivå	Møtedato	Saksnr.
Sametingsrådet	23.01.13	SR 14/13
Nærings- og kulturkomiteen	21.– 24.05.13	NKK 004/13
Sametingets plenum	4. – 7.06.13	SP 23/13

Saken påbegynt tirsdag 04. juni 2013 kl. 16.25

I Vedlegg

Nr.	Dok. dato	Avsender/Mottaker	Tittel

II Forslag og merknader

Sametingsrådets forslag til innstilling:

Sametinget har drøftet Sametingsmelding om samisk kunst og kultur. Meldingen er vedlagt protokollen.

Innledning

Sametinget vil med denne meldingen legge fram en overordnet politikk om samisk kunst og kultur som skal klargjøre prinsipielle spørsmål når det gjelder utviklingen av samisk kunst og kultur som sektor i samfunnet. Den skal videre være retningsgivende for Sametingets kulturpolitikk framover.

Sametinget har tidligere behandlet to meldinger på kunst- og kulturområdet (2001, 2005). I tillegg har vi institusjonsmeldingen som fortsatt er grunnlaget for vår institusjonspolitik. Kultur er et høyt

prioritert område for Sametinget. Det er derfor viktig med en ny melding som omhandler kunst- og kulturfeltet.

Hovedmålet for kulturpolitikken i Sametinget har fram til nå vært et levende og allsidig samisk kunst- og kulturliv. Denne målsettingen viser at Sametinget vil ta et helhetlig ansvar for samisk kunst og kulturliv. Til grunn for den kulturpolitiske overveielser ligger generelle og overordnede føringer om at barn og unge og språklig mangfold skal være prioritert, samtidig som at det skal være rom for kunstnerisk frihet.

Sametinget vil i denne meldingen utvide denne målsettingen med et større fokus på kvalitet og at samisk kunst og kultur er for alle. Vårt nye overordnede mål for samisk kunst og kultur er:

Et levende og mangfoldig samisk kunst- og kulturliv av god kvalitet som er tilgjengelig for alle.

For å nå denne målsettingen har vi prioritert 4 innsatsområder. Disse er valgt ut på bakgrunn av de utfordringene vi har i kulturpolitikken. Innsatsområdene i meldingen er:

- 1. Tydeligere ansvar for samisk kultur**
- 2. Bedre rammevilkår for samiske kunstnere**
- 3. Samiske kulturinstitusjoner som arena for formidling og opplevelse av samisk kultur**
- 4. Verdiskaping og vekst i kulturnæringer**

Sametinget skal være den viktigste premissgiveren for utviklingen av samisk kunst og kultur. For å kunne ha en aktiv og utviklende kulturpolitikk har vi behov for en større avklaring av Sametingets og andre offentlige aktørers ansvar for og rolle når det gjelder samisk kunst og kultur. Det første innsatsområdet omhandler derfor Sametingets samhandling med andre offentlige myndigheter i kulturpolitikken

Sametinget vil med denne meldingen signalisere en mer aktiv politikk overfor de samiske kunstnerne. Vårt ansvar når det gjelder utvikling av samisk kunst er å sørge for at kunstnerne har gode og forutsigbare rammevilkår for sin virksomhet. Sametingets viktigste verktøy i dette arbeidet er våre økonomiske virkemidler, men også den påvirkningsmuligheten vi har gjennom dialog, kontakt og samarbeid med andre offentlige myndigheter. Innsatsområde nummer to omhandler derfor Sametingets politikk overfor de samiske kunstnerne.

Det er nå fem år siden sametingsrådet la fram institusjonsmeldingen. Sametingsrådet har i meldingen uttrykt en klar ambisjon om å være den sentrale tilrettelegger for den samiske institusjonsutviklinga. På disse fem årene har vi kommet langt i arbeidet med å bygge opp og omorganisere de samiske institusjonene. Undersøkelser viser blant annet at det har vært en økning i arbeidsplasser knyttet til de samiske institusjonene. Vi vil med denne meldinga dreie oppmerksomheten mot de samiske kulturinstitusjonenes aktivitet og innhold, både som infrastruktur for samisk kunst- og kulturutøvelse og som en viktig aktør for utviklingen av samisk kunst og kultur. Også her er våre viktigste verktøy våre økonomiske virkemidler og vår dialog, kontakt og samarbeid med andre offentlige myndigheter og med institusjonene selv. Innsatsområde nummer tre omhandler hvordan Sametingets institusjonspolitikkk skal videreføres. Når vi i meldingen skriver om samiske institusjoner, inkluderer det også samiske festivaler.

I Sametingsmelding om næringsutvikling (2011) var et av innsatsområdene kulturnærings. En helt avgjørende forutsetning for kulturnærings er at vi har et levende og sterkt samisk kulturliv. Samtidig handler utviklingen av kulturnærings om rammevilkårene for samiske kunstnere. Samiske institusjoner er ikke kulturnærings, men gir kulturbaserte arbeidsplasser. Vi vil i denne meldingen

supplere næringsmeldingen når det gjelder kulturnæring ved å se på næringa fra kunst- og kultursektorens side. Innsatsområde fire omhandler derfor utviklingen av samiske kulturnæring.

Som i annet meldingsarbeid er en av hensiktene med å skrive meldingen å klargjøre Sametingets politikk på området. Vi vil avklare begreper, klargjøre Sametingets ansvar og rolle på fagområdet og framskaffe et bedre kunnskapsgrunnlag på fagområdet.

Meldingen er todelt. En del er beskrivelse av statusen for Sametingets kulturpolitikk, med hvilke rammer vi arbeider med, hva Sametingets kunst- og kulturfelt er og hvilket kunnskapsgrunnlag vi har tilgjengelig. Den andre delen vil drøfte utvikling og langsiktige målsettinger, strategier og innsatsområder for en framtidig samisk kulturpolitikk.

Begreper og avgrensninger

Samisk kunst og kultur er et bredt saksfelt. I samfunnsvitenskapen defineres kultur som de verdier, normer, koder og symboler som mennesker overtar og viderefremidler fra generasjon til generasjon. Kulturen din sier altså noe om hvem du er, hvor du kommer fra og hva du tror på, og det er noe du har til felles med andre. Denne betydningen av kultur er ofte den som det refereres til når vi snakker om samisk kultur som noe vi skal arbeide på grunnlag av. Diskusjonene på bakgrunn av det samfunnsvitenskapelige kulturbegrepet er en viktig debatt som handler om alle Sametingets arbeidsområder. Vi snakker om primærnæringene som viktige kulturbærere, barnehager som bygger på samisk språk og kultur og samisk språk som grunnelementene i vår kultur. Denne debatten blir ikke tatt i denne meldingen.

Denne meldingen omhandler kultur som en sektor i samfunnet. Samisk kunst og kultur som et av grunnelementene i vår kultur. Dette inkluderer både kunstneriske uttrykk, og institusjoner og organisasjoner som på ulike måter befatter seg med slike kulturuttrykk. Kunstneriske uttrykk er for eksempel scenekunst, litteratur, joik, musikk, dans, film, kunst, mens institusjoner og organisasjoner blant annet er kulturhus, museer, festivaler og idrett. De kunstneriske uttrykkene vil i meldingen gå under begrepet kunst. Kunsten har en egenverdi. Kunsten gir oss opplevelser, gjenkjennelse, grunnlag for refleksjon, den gleder oss og den provoserer oss. Kunsten er også en del av grunnlaget for både institusjonenes innhold og for kulturnæringen.

Hva som er samisk kunst er ofte under diskusjon. Er samisk kunst knyttet til etnisitet, språk eller innhold? Er film fra et samisk område, skrevet og regissert av en ikke same, en samisk film? Er en bok skrevet av en samisk forfatter på samisk med et ikke samisk innhold, en samisk bok? Thomas Kintel (2009) stiller spørsmålet om det i det hele tatt er fruktbart å avgrense en "verden" konstituert ved "samisk kunst" og "samiske kunstnere", hva gjør den samiske kunstverden særegen? Kan "samisk kunst" defineres ut fra det formål å bidra til å styrke, bevare og utvikle det samiske samfunnet? Finnes det en særegen samisk samtidskunst?

Kunstviter Hanna H. Hansen (2009) hevder at "samisk kunst kan være hva som helst, men hva som helst kan ikke være samisk kunst". Det som er avgjørende er hvem som setter kriteriene. De samiske kunstbegrepene blir brukt på en flytende måte og endrer innhold avhengig av hvem som tar dem i bruk. Samisk kunst blir ofte betraktet i et etnologisk perspektiv og satt utenfor definisjonen kunst i dagens kunstteoretiske bilde. Dette skaper utfordringer for de samiske kunstnerne, både nasjonalt og internasjonalt. Vi vil i denne meldingen ikke gå nærmere inn på disse diskusjonene.

Hva som ligger i begrepet kvalitet er også en diskusjon som det ikke finnes et entydig svar på. Hva som er god kvalitet skal være under en kontinuerlig debatt. Meninger, verdier, normer og kunnskaper påvirker kvalitetsdebatten. Den endrer seg over tid, den endrer seg i forhold til sjanger og er ofte knyttet til definisjonsmakt i samfunnet. I meldingen har vi brukt begrepet for å fange opp kvalitet når det gjelder kunstnerisk profesjonalitet. Sametinget vil legge til rette for et samisk kunst- og kulturtilbud utført av faglig kompetente aktører.

En annen stor og viktig diskusjon gjelder bruk og misbruk av tradisjonelle kulturuttrykk, og hvor langt man kan gå i bruken før det går på bekostning av kulturen. Eksempler på dette er hvem som kan joike, hvem kan sy den tradisjonelle kofta og også bære den. Samiske kulturelle uttrykk kan også misbrukes i reiselivssammenheng, der ikke- autentiske produkter selges og misbrukes.

Urfolks rettigheter til immateriell kulturarv, tradisjonell kunnskap og tradisjonelle kulturuttrykk beskyttes først og fremst av folkeretten. I den senere tid har debatter om hvilke rettigheter folk har til sin særegne kultur, vært i fokus innen folkeretten. Denne debatten har vært spesielt framtrædende blant urfolk. Mange ulike FN-organ har rettet søkelyset på rettigheter til egen kulturarv, tradisjonell kunnskap og tradisjonelle kulturuttrykk. Det er en viktig og prinsipiell debatt som pågår i ulike internasjonale fora. Denne diskusjonen, og disse problemstillingene, er for omfattende til å favne over i denne meldingen

Satsing på kultur har stor betydning også for andre samfunns mål, som stedsutvikling, integrering og inkludering, helse, læring og kreativitet. Vi vil i meldingen ikke drøfte inngående kulturens betydning for ulike samfunns mål, men berører dette der det faller naturlig.

Meldingen holder seg på et overordnet nivå. Vi går derfor ikke inn på tiltak for enkelte kunstformer eller enkeltinstitusjoner. Årlige prioriteringer og tiltak, basert på målsettingene og strategiene i meldingen, vil komme fram i Sametingets budsjett. I enkelte tilfeller vil det være behov for videre utredninger og prosjekter. Resultatoppnåelsen vil framgå av Sametingets årsmelding.

Det vil bli lagt fram egne redegjørelser om museer og om bibliotek. Disse vil derfor ikke behandles eksplisitt i meldingen. Meldingen omhandler heller ikke forlag og tro- og kirkesaker.

Prosess

Sametingsmeldingen om samisk kunst og kultur er resultat både av en prosess internt i Sametinget og av prosesser hvor det samiske samfunnet er blitt involvert.

Sametingsrådet har hatt flere dialogmøter der eksterne aktører har gitt innspill. Interesserte har videre kunnet sende innspill til meldingen per e-post. De samiske festivalene har avholdt et seminar der Sametinget var invitert, og hvor vi fikk relevante innspill til meldingsarbeidet. Sametingets kunstnerkonferanse ble arrangert for første gang i september 2012. Innspillene som er kommet inn gjennom møtene, på e-post og gjennom kunstnerkonferansen danner en viktig del av kunnskapsgrunnlaget for meldingen.

Sametingets ungdomspolitiske utvalg (SUPU) har også kommet med innspill til meldingen. I sitt innspill understreker de viktigheten av at et variert kulturtilbud for samiske barn og unge. Det er viktig for en god oppvekst og det gir inspirasjon til å arbeide for og med samisk kunst og kultur senere i livet. Den samiske idretten fungerer som møteplasser og samler barn og unge på tvers av landegrensene. SUPU trekker også fram kultur som basis for arbeidsplasser og egne bedrifter i sitt innspill.

Sametingsrådet har bestilt to eksterne rapporter og en evaluering som utgjør en del av kunnskapsgrunnlaget for arbeidet med meldingen. Disse er Norut Alta-Áltas rapport "Kulturnæringer i samiske områder – sysselsettingsutvikling og bedriftsstruktur", Telemarkforsknings rapport "Norsk kulturindeks. Resultater fra samisk område", og Norut Alta-Áltas evaluering av samarbeidsavtalen mellom Sametinget og de samiske kunstnerorganisasjonene (kunstneravtalen).

Status for Sametingets kulturpolitikk

Rammer

Verdigrunnlaget for samisk kultur

Sametingets arbeid for å styrke og utvikle samiske samfunn bygger på grunnleggende samiske verdier. Med samiske verdier mener vi i denne sammenheng holdninger og oppfatninger som ligger til grunn for våre prioriteringer og valg, og som kan oppfattes som felles for de samiske samfunnene. At noen verdier blir trukket fram som særegne for de samiske samfunnene betyr ikke at vi ikke finner dem igjen i andre samfunn. De samme verdiene finnes hos mange andre folk, men gjerne ulikt vektlagt.

Et levende og mangfoldig samisk kunst- og kulturliv er ikke bare et mål for samepolitikken men også en viktig verdi. Kunst og kultur er kilder til inspirasjon, refleksjon, kunnskap og opplevelse for alle aldersgrupper. Et variert kulturtilbud for samiske barn og unge er viktig for en god oppvekst, og det gir inspirasjon til å arbeide for og med samisk kunst og kultur senere i livet. Samiske eldre er ressurspersoner i all kulturaktivitet og spesielt i tradisjonelle kunst- og kulturuttrykk.

Et mangfoldig samisk kulturliv bidrar til levende lokalsamfunn ved at det skaper aktivitet, tilhørighet, trivsel og identitet. Retten til å bevare, utøve, oppleve og utvikle vårt samiske kunst- og kulturliv er en verdi som ligger til grunn for denne meldingen.

For Sametinget er det et overordnet mål at samfunnet er bygd på likeverd og like muligheter for alle mennesker, uavhengig av kulturell og sosial bakgrunn. De ulike samiske samfunnene utgjør til sammen et mangfoldig Sápmi, med forskjeller i næringsliv, tradisjoner, kultur og språk. Det er uttrykk for våre verdier at dette mangfoldet skal være synlig gjennom samisk kunst- og kulturliv.

Likestilling og likeverd ligger til grunn for Sametingets virksomhet. Sametinget skal legge til rette for at både kvinner og menn, unge og gamle skal være likeverdige parter i samiske samfunn. Samisk kunst og kultur er en viktig bidragsyter til dette. Kultur er livskvalitet, og vi vet at kvinner er den største bruker av kulturtilbud (Norsk kulturbarometer 2008). De samiske kulturinstitusjonene gir i tillegg høykompetansearbeidsplasser i små samiske lokalsamfunn.

For Sametinget er det viktig at den samiske befolkningen skal ha like muligheter som den øvrige befolkningen til å delta i kulturlivet. Et likeverdig tilbud, utviklet på samenes egne premisser, er et overordnet kulturpolitisk mål.

Sametingets politiske styringsdokumenter

Sametingsrådets politiske tiltredelseserklæring for perioden 2009-2013

Sametingsrådets politiske tiltredelseserklæring danner grunnlaget for Sametingets virksomhet i valgperioden. Signalene som er gitt i tiltredelseserklæringen er implementert i Sametingets budsjetter for perioden, også på kulturfeltet.

Sametingets budsjett

Sametingets budsjett er vårt viktigste styringsdokument. I den framgår hvordan Sametinget skal bruke sine økonomiske og administrative ressurser for gjeldende budsjettår. I budsjettet vedtar Sametinget også mål, strategier og prioriteringer for fagfeltet.

Bevilgninger til kultur kommer fra Kulturdepartementet. Sametinget har ingen reelle forhandlinger med regjeringen før statsbudsjettet blir lagt fram. Dette medfører ofte begrensninger når det gjelder Sametingets muligheter til politikktutvikling på kulturområdet.

Sametingets budsjett er førende for virkemiddelbruken innenfor kulturutvikling og er et viktig verktøy i forvaltningen av tilskudd til kulturutvikling. Budsjettet er i så måte både et politisk styringsdokument og et verktøy for forvaltning av virkemiddelbruken.

Kunstneravtalen

Sametinget og de samiske kunstnerorganisasjonene, representert ved Samisk kunstnerråd, inngikk i 2004 en samarbeidsavtale. Avtalen består av en hovedavtale og en kunstneravtale.

Samisk kunstnerråd forhandler på vegne av fem ulike samiske kunstnerorganisasjoner, og opptrer som en paraplyorganisasjon for Samiske kunstneres forbund, Samisk forfatterforening, Samisk teaterforening, Samiske komponister og Juoigiid Searvi. Organisasjonene har til sammen ca. 260 medlemmer i Norge, Sverige, Finland og Russland.

Formålet med hovedavtalen er å etablere retningslinjer, ansvar og forpliktelser for forhandlinger om samisk kunstneravtale mellom Sametinget og samiske kunstnere. Partene konstaterer at det er viktig å ivareta og videreføre en rekke hensyn med tanke på utviklingen av en fremtidig kunst- og kulturpolitikk. Partene konstaterer også at det er nødvendig at forholdene legges til rette for skaping og formidling av samisk litteratur, musikk, dans og teater, film og bildende kunst og kunsthåndverk, og at det ligger et betydelig potensial i kultur som basis for utvikling av det samiske samfunnet. Det gjelder alt fra kunnskap om tradisjon til film, reiseliv, design og kulturproduksjon. Samarbeidsavtalen skal også omfatte kunst- og kulturpolitikk for barn og unge.

Av kunstneravtalen framgår det at partene er enige om at det skal føres årlige forhandlinger om samisk kunstneravtale. Gjeldende fra og med budsjettåret 2006 har Sametinget og Samisk kunstnerråd ført årlige forhandlinger om innhold og økonomiske rammer for kunstneravtalen. For 2012 har kunstneravtalen en økonomisk ramme på kr. 6 295 000. Den omfatter avsetning til driftsstøtte til kunstnerorganisasjonene og Samisk kunstnerråd, kunstnerstipender, midler til innkjøp av billedkunst og dáiddaduodji, innkjøp av samisk skjønnlitteratur, musikk og joik, midler til visningsvederlag, fagkonsulenter og kunstfond.

Kunstneravtalen er blitt evaluert i 2012. Innholdet i evalueringa vil vi komme tilbake til senere i meldingen.

Partene er enige om at en ny kunstneravtale skal være i funksjon fra 01.01.2014.

Konsultasjonsavtalen

Avtalen om prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget ble godkjent av Sametinget i 2005 og fastsatt ved kongelig resolusjon i 2006. Som urfolk har samene rett til å bli konsultert i saker som kan få direkte betydning for dem. Formålet med konsultasjonsavtalen er å oppnå enighet mellom statlige myndigheter og Sametinget når det overveies å innføre lover eller tiltak som kan påvirke samiske interesser. Sametinget har også mulighet til å ta opp egne saker.

Konsultasjonsavtalen gir ikke Sametinget vetorett i saker som påvirker samiske interesser. De formelle beslutningene tas fortsatt av statlige myndigheter og av Stortinget. Ordningen gir derimot Sametinget innflytelse og mulighet til å bli hørt, noe som også er hensikten med avtalen. Der det er uenighet mellom Sametinget og statlige myndigheter framgår dette når sakene behandles i regjering og storting.

Statlige myndigheter har en plikt til også å konsultere samiske lokalsamfunn og/eller samiske interesser i saker som konkret, avgrenset og direkte berører disse. Staten skal samordne slike konsultasjoner med de konsultasjonene de har med Sametinget.

Selv om konsultasjonsavtalen konkretiserer spillereglene for kommunikasjonen, ligger statens forpliktelser til å konsultere i ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater, FN's konvensjon om sivile og politiske rettigheter av 1966 og i FN's erklæring om urfolks rettigheter fra 2007.

Samarbeid

Samarbeid med regionale og lokale myndigheter

Sametinget har inngått samarbeidsavtaler med fylkeskommuner i det samiske området. Det overordnede formålet med avtalene er å styrke og synliggjøre samisk kultur, språk og samfunnsliv. Samarbeidsavtalene forplikter til gjensidighet og samarbeid når det gjelder blant annet kultur, idrett, institusjoner og museer.

Gjennom samarbeidsavtalene har vi realisert mange gode prosjekter og tiltak. Byggingen av Saemien Sijte, driftsstøtte til NuorajTV, samarbeid om Riddu Riđđu og Senter for nordlige folk er bare noen av mange gode eksempler.

Samarbeidsavtalene er nå under revidering for å få de mer handlingsrettet. Avtalen med Finnmark fylkeskommune er nylig revidert. Avtalen har en overordnet, strategisk del og en årlig handlingsplan. Det overordnede formålet med avtalen er å bidra til en positiv utvikling i Finnmark med særlig vekt på å styrke og synliggjøre samisk språk, kultur og næringsliv og øvrig samisk samfunnsliv i Finnmark.

Stadig flere velger å flytte fra de tradisjonelle samiske bosettingsområdene til større tettsteder og byer. Sametinget ønsker derfor å intensivere samarbeidet med bykommunene, og satser aktivt på ulike kulturelle tiltak, festivaler, samisk hus med mer. Samtidig åpnes det for støtte til næringsutviklingstiltak i byene. Parallelt økes satsingen på samiske barnehager og samisk undervisning i byene.

Vi arbeider nå med å formalisere samarbeidet med bykommuner der det bor mange samer gjennom samarbeidsavtaler. Målet er å synliggjøre den samiske befolkningen i disse bykommunene, og sikre deres rettigheter til bruk av samisk språk, kulturutøvelse og opplæring. Sametinget er godt i gang med samarbeidsavtaler med Tromsø kommune, og vi er i dialog med Trondheim og Oslo om samarbeidsavtaler og andre samarbeidsprosjekter.

Annet samarbeid

Sametinget har hatt jevnlig møter på politisk nivå med *Samisk kirkeråd* der aktuelle saker har vært på dagsorden. I tillegg har Sametinget og Samisk kirkeråd inngått en samarbeidsavtale som innebærer at partene skal ha årlige møter på administrativt nivå. Formålet med møtet er gjensidig orientering om saker av felles interesse. Aktuelle temaer kan være samisk kirkeliv og kirkelig urfolkssamarbeid, samt samfunnssituasjonen og menneskerettighetssituasjonen blant samer og urfolk.

Den nordnorske kulturavtalen er en avtale mellom Finnmark-, Troms- og Nordland fylkeskommuner. Formålet med avtalen er å videreføre og videreutvikle kultursamarbeidet på landsdelsnivå i Nord-Norge. Nåværende kulturavtale gjelder for perioden 2010-2013, og omfatter visjon, målsettinger og strategier for det nordnorske kultursamarbeidet. Avtalen revideres automatisk hvert fjerde år i forbindelse med rullering av fylkesplanene. Det nordnorske kultursamarbeidet skal i avtaleperioden 2010-2013 satse spesielt på tre områder: profesjonell musikk, film og visuell kunst, og internasjonalt samarbeid med særlig fokus på Nordområdet og Barentsregionen.

Det er opprettet et eget landsdelsråd for kultur for å styrke kultursamarbeidet. Landsdelsrådet er et politisk råd, som i nær dialog med kunst- og kulturfeltet, skal arbeide for Kulturlova (2007) sitt formål ”å fremme og legge til rette for et bredt spekter av kulturvirksomhet, slik at alle har mulighet til å delta i kulturaktiviteter og oppleve et mangfold av kulturuttrykk”. Landsdelsrådet vil, som et av mange satsingsområder, styrke samarbeidet med Sametinget og de samiske institusjonene, herunder Samisk

senter for samtidskunst (tidligere Samisk kunstnersenter). Sametinget har forventninger om at denne satsningen følges opp, og at det samiske kunst- og kulturperspektivet er mer representert i den kommende revideringa av avtalen.

Samarbeidet med *Statsbygg* tar utgangspunkt i konsultasjonsavtalen om innføring av husleiefinansiering av samiske kulturbygg. Det innebærer at Sametinget kan gi oppdrag til Statsbygg i form av oppdragsbrev for nye byggeprosjekter med utgangspunkt i vedtatte konsultasjonsprosedyrer. Målet med samarbeidet er at nye samiske kulturbygg kan realiseres etter Statsbyggs prosjektmodell og husleieordning.

Norsk kulturråd gir tilskudd til kunst og kultur over hele landet, er en pådriver for nye kunst- og kulturprosjekter, driver utviklingsarbeid og er rådgiver for staten i kulturspørsmål. Kulturrådet har flere forvaltningsoppgaver som først og fremst er knyttet til museum, arkiv og kulturvern, inkludert oppgaver innen digitale satsinger og tjenester. Kulturrådet har en egen forsknings- og utviklingsseksjon som initierer og iverksetter forsknings-, utrednings- og evalueringsprosjekter, og arbeider med forskningsformidling. Kulturrådet har flere internasjonale oppgaver, blant annet arbeides det med EUs kulturprogram og EØS' kulturutveksling. Fagadministrasjonen har dessuten ansvar for sentral oppfølging av Den kulturelle skolesekken. I 2013 fordeler Norsk kulturråd tildeler kr 577 mill. over Norsk kulturfond. Kulturdepartementet legger føringer i de årlige tildelingsbrevene ved at "Norsk kulturråd skal videreføre arbeidet med å ivareta samisk kultur og samisk kulturelt mangfold".

Sametinget har årlige kontaktmøter med Norsk kulturråd der det informeres om pågående og aktuelle saker. Sametinget kommer også med innspill til saker som angår det samiske kulturfeltet. Spesielt er saker innen museums- og kulturarvssektoren fremtredende. Sametinget ser at samarbeidet med Norsk kulturråd kan utvikles ytterligere. I tillegg har kulturrådet kompetanse på flere fagområder som det samiske kunst- og kulturlivet trolig kan nyttiggjøre seg. Samiske institusjoner og samisk kulturliv søker, og blir også tildelt midler fra Norsk kulturråd.

Grenseoverskridende kultursamarbeid

Det samiske kunst- og kulturlivet har også et grenseoverskridende aspekt, siden samene bor i fire land. Sametinget har et institusjonalisert samarbeid med sametingene i Finland, Sverige og Norge gjennom Samisk parlamentarisk råd (SPR). Rådet tar opp saker som berører samer i flere stater eller samene som ett folk. Samene i Russland har observatørstatus i rådet. SPR samarbeider blant annet om kandidater til nordisk råds litteraturpris.

Sametinget i Norge har, sammenliknet med sametingene i de andre nordiske landene, flere ressurser, også innenfor kunst- og kulturfeltet. Derfor har Sametinget i Norge større muligheter for å arbeide med samiske rettigheter i Norden. Sammen med sametingene i Finland og Sverige er det derfor viktig at Sametinget i Norge har et bevisst forhold til å ivareta allsamiske urfolksinteresser. Sametinget i Norge har også tatt ansvaret for samisk kultur i hele Sápmi. Dette har vi gjort blant annet gjennom samarbeidsavtalen med Samisk kunstneråd, som har medlemmer fra hele Sápmi og gjennom vår støtte til Arctic Winter Games, hvor Sápmis tropp har utøvere fra hele Sápmi.

Sametinget har også en søkerbasert virkemiddelordning til internasjonale tiltak, som skal bidra til å styrke utviklingen av urfolks kultur og samfunnsliv. Blant annet har Internasjonalt samisk filmsenter fått prosjektstøtte over denne ordningen.

Interreg er EUs program for å fremme sosial og økonomisk integrasjon over landegrensene gjennom regionalt samarbeid. Programmet ble etablert for å styrke samarbeidet mellom naboregioner som var delt av nasjonale grenser innenfor og på grensen av EU. For delprogrammet Sápmi er målet å forsterke det samiske kultur- og næringslivet gjennom å skape forutsetninger for et bredere og mer

strukturert næringslivssamarbeid og med fokus på felles løsninger for utvikling av det som er unikt for den samiske kulturen.

Samene har også samarbeid og kulturutveksling med andre urfolk, både i nordområdene og internasjonalt for øvrig. For Sametinget er det viktig at det arbeides for å tilrettelegge nye, og styrke allerede etablerte arenaer som fungerer som møteplasser og folk-til-folk-arenaer for kunstnere, kulturarbeidere, ungdom og øvrig befolkning i nordområdene. Urfolks kunst og kultur må være satsningsområder og prioritert i ulike program og finansieringsordninger, som Barentskult og norsk-russisk kultursamarbeid. Urfolk må også kunne delta som likeverdige parter i ulike samarbeidsfora, råd og utvalg.

Innenfor regjeringens nordområdestrategi er folk-til-folk-samarbeid og kultur viktig. I 2009 kom ”Mulighetenes landsdel – handlingsplan for kultur i Nordområdene”. Handlingsplanen inneholder tiltak knyttet til kulturlivet i Nord-Norge, tiltak knyttet til kultursamarbeid med Russland og tiltak knyttet til annet internasjonalt kultursamarbeid over grensene. Samisk og urfolkskultur er naturlige elementer på alle tre nivåer.

Innenfor det norsk-russiske samarbeidet er samisk-/urfolkskultur ett av fem temaområder som var trukket fram i et program for kultursamarbeid med Russland for perioden 2010-2012. Sametinget har gitt innspill til nytt treårig program under den norsk-russiske kulturavtalen. I vårt innspill støttet vi blant annet synspunktet om at barne- og ungdomskultur og urfolkskultur er temaer som er viktige i det norsk-russiske samarbeidet uavhengig av rulleringen av programmene. Sametinget mener urfolks kunst og kultur må fremheves også i den kommende programperioden, og at dette med fordel kan formuleres mer konkret. I programmet for 2010-2012 er dette formulert slik ”Felles arenaer for urfolks kunst og kultur”. Sametinget mener det også bør fremgå hvordan partene vil legge forholdene til rette for samarbeid innen urfolks kunst og kultur.

Lover og konvensjoner

Den norske stat har forpliktet seg til å legge forholdene til rette for at samer kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Disse forpliktelsene er nedfelt i lover og konvensjoner. Disse danner grunnlaget for vår dialog med nasjonale, regionale og lokale myndigheter og andre aktører som vi samhandler med.

I Grunnloven § 110a heter det: *Det påligger Statens Myndigheter at legge Forholdene til Rette for at den samiske Folkegruppe kan sikre og utvikle sit Sprog, sin Kultur og sit Samfundsliv.* Denne bestemmelsen kom inn i Grunnloven i 1988. Dette er et vedtak om at staten skal bidra med en positiv utvikling av blant annet kulturpolitikken.

I *Sameloven (Lov om sametinget og andre rettsforhold, 1989)* er lovens formål å legge til rette for at den samiske folkegruppe i Norge kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.

Kulturlova (2007) har som formål å fastlegge offentlige styresmaktens ansvar for å fremme og legge til rette for et bredt spekter av kulturvirksomhet, slik at alle har mulighet til å delta i kulturaktiviteter og oppleve et mangfold av kulturuttrykk. I § 3 heter det at staten skal fremme og legge til rette for et bredt spekter av kulturvirksomhet over hele landet gjennom rettslige, økonomiske, organisatoriske, informerende og andre relevante virkemiddel og tiltak. Staten skal utforme virkemiddel og gjennomføre tiltak for å fremme og verne et mangfold av kulturuttrykk i samsvar med internasjonale rettigheter og plikter.

FNs erklæring om urfolks rettigheter, som ble vedtatt av FN's Generalforsamling i 2007, innebærer en anerkjennelse av urfolks menneskerettigheter og grunnleggende friheter. Erklæringen anerkjenner uttrykkelig urfolks rett til selvbestemmelse, herunder det samiske folkets rett til fritt å bestemme over egen økonomiske, sosiale og kulturelle utvikling. Denne rettigheten innebærer også retten til fritt å

bestemme over sin politiske stilling. Urfolk har også rett til egen kulturarv og til å bruke og overføre kunnskap forbundet med historie, språk og kunnskapssystemer. Dette følger mest uttalt av urfolkserklæringens artikkel 11, 12, 13 og 31. Urfolk har rett til å synliggjøre, utøve, utvikle og lære om sin kultur og tradisjoner.

ILO-konvensjon nr. 169 (ILO 169) om urfolk og stammefolk i selvstendige stater omhandler også urfolks kultur og urfolks institusjoner. I artikkel 2 framkommer det blant annet at regjeringen har ansvaret for utviklingen av samordnende og systematiske tiltak for å verne urfolks rettigheter, og garantere at deres integritet blir respektert. Vedkommende urfolk skal delta i dette arbeidet. Slike tiltak skal omfatte virkemidler for å fremme full virkeliggjøring av disse folks sosiale, økonomiske og kulturelle rettigheter med respekt for deres sosiale og kulturelle identitet, skikker, tradisjoner og institusjoner. Etter artikkel 4 skal det også treffes særlige tiltak for å sikre vedkommende folks institusjoner. Av ILO 169 artikkel 7 nr. 1 følger det også at urfolk har rett til å vedta sine egne prioriteringer for utviklingsprosessene i den grad det blant annet angår deres institusjoner, og til så langt som mulig utøver kontroll med sin egen økonomiske, sosiale og kulturelle utvikling. Denne artikkelen må også ses i lys av artikkel 6 som plikter regjeringen å konsultere urfolk når det overveies å innføre lovgiving eller administrative tiltak av betydning for dem.

I *FN-konvensjonen 1966 om sivile og politiske rettigheter* artikkel 27 heter det at i de stater hvor det finnes etniske, religiøse eller språklige minoriteter, skal de som tilhører slike, ikke berøves retten til, sammen med andre medlemmer av sin gruppe, å dyrke sin egen kultur, bekjenne og praktisere sin egen religion, eller bruke sitt eget språk.

Norge har ratifisert *FNs konvensjon om barnets rettigheter, Barnekonvensjonen*, i 1991. Barnekonvensjonen ble inkorporert gjennom menneskerettsloven i 2003 og har dermed forrang fremfor norsk lov. Artikkel 30 henviser direkte til barn av minoriteter og urfolk: ”I stater hvor det finnes etniske, religiøse, eller språklige minoriteter eller personer som tilhører en urbefolkning, skal et barn som tilhører en minoritet eller urbefolkningen, ikke nektes retten til sammen med andre medlemmer av sin gruppe å leve i pakt med sin kultur, bekjenne seg til og utøve sin religion, eller bruke sitt eget språk”. Barnekonvensjonens artikkel 30 innebærer en individuell rett for samiske barn til å bevare sin kultur og sin kulturelle identitet. I artikkel 17 d) i Barnekonvensjonen henviser også til urfolksbarn der det heter at staten skal: ”oppmuntre massemediene til å ta særlig hensyn til de språklige behov hos barn som tilhører en minoritetsgruppe eller urfolk”.

UNESCO-konvensjonen om vern av den immaterielle kulturarven av 2003 er utarbeidet i den hensikt å sikre respekt for og øke bevisstheten om den immaterielle kulturarvens betydning. Norge ratifiserte konvensjonen i 2007. Konvensjonens formål er å verne immaterielle kulturuttrykk, og med det synliggjøre og sikre respekt og anerkjennelse for berørte samfunns, grupper og enkeltpersoners immaterielle kultur. I St.prp.73 (2005-2006) *Om samtykke til ratifikasjon av UNESCOs konvensjon om vern av den immaterielle kulturarven*, ble det framhevet at behovet for vern av den immaterielle kulturarven er større for den samiske urbefolkningen og nasjonale minoriteter, og at det er særskilt viktig å fokusere på urfolk og nasjonale minoriteter i Norge ved vurderingen av om Norge oppfyller konvensjonens krav.

Norsk kulturråd har av Kulturdepartementet fått i oppdrag å implementere UNESCO-konvensjonen om vern av den immaterielle kulturarven, og saken har vært tema i møte mellom Sametinget og Norsk kulturråd. Sametinget har tatt opp at den nyopprettede rådgivende fagkomiteen som skal arbeide med nominering av immateriell kulturarv i Norge til Unescos 3 internasjonale lister må ha kompetanse på urfolks/samers og nasjonale minoriteters immaterielle kulturarv. Sametinget har oppnevnt et medlem til fagkomiteen. Sametinget vil følge opp dialogen og samarbeidet med Norsk kulturråd og Kulturdepartementet om implementeringen av konvensjonen.

Samisk kunst og kulturliv

Sametingsrådet har valgt å ikke legge fram en redegjørelse om kultur i prosessen med denne meldingen. I dette avsnittet vil vi derfor presentere en kort beskrivelse av nå-situasjonen for det samiske kunst- og kulturfeltet. Beskrivelsen tar utgangspunkt i Sametingets budsjett på kulturfeltet.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bevilgninger fra Kulturdept. til Sametinget	29 100	30 244	31 734	32 613	44 243	47 905	53 543	61 993	65 353	67 379	70 379
- økning pr. år		1 144	1 490	879	11 630	3 662	5 638	8 450	3 360	2 026	3 000
- økning pr. år i %		3,9 %	4,9 %	2,80 %	35,70 %	8,30 %	11,80 %	15,80 %	5,40 %	3,10 %	4,45 %
Bevilgninger fra Sametinget til kultur	18 205	38 569	40 028	41 973	44 410	53 624	64 785	72 597	77 007	83 245	94 587
- økning pr. år		20 364	1 459	1 945	2 437	9 214	11 161	7 812	4 410	6 238	11 342
- økning pr. år i %		111,9 %	3,8 %	4,9 %	5,8 %	20,7 %	20,8 %	12,1 %	6,1 %	8,1 %	13,6 %

Tabellen ovenfor viser utviklingen i bevilgning fra Kulturdepartementet til Sametinget (øverste rad) og tilsvarende bevilgning fra Sametinget til kulturformål totalt over Sametingets budsjett. Tabellen illustrerer to forhold; det ene er at bevilgningen fra Kulturdepartementet til Sametinget ikke tilsvarer den bevilgningen Sametinget gjør til kultur, det andre er den relativt store økningen i Sametingets budsjett over mange år.

Samiske kulturhus og kulturformidlingsinstitusjoner

Sametinget gir årlig direktetilskudd til samiske kulturhus og kulturformidlingsinstitusjoner over Sametingets budsjett. Tilskuddet skal bidra til samiske kulturformidlingsinstitusjoner som synliggjør samisk kulturliv og fungerer som arenaer for utvikling av samisk kultur.

Det er relativt stor variasjon i aktiviteten ved disse kulturhusene og kulturformidlingsinstitusjonene. Dette skyldes dels forskjellig bakgrunn for etablering og dels ulike økonomiske rammevilkår. Det er imidlertid også slik at de ulike institusjonene har vist ulik evne til å utvikle sin egen virksomhet og aktivitet. Noen institusjoner har vist stor evne til utvikling og fungerer som "fyrtårn" i sine lokalmiljøer, men andre institusjoner igjen har mindre aktivitet, noe som igjen medfører mindre utvikling og vekst. De relativt store variasjonene i de samiske kulturinstitusjonene tilsier at ulike grep må tas for at institusjonene skal ha en tilfredsstillende utvikling.

Sametinget ønsker å opprettholde og utvikle aktiviteten i de samiske kulturhusene, både gjennom en klar politikk og årlig virkemiddelbruk. Institusjonene selv har imidlertid et eget ansvar for å opprettholde og utvikle seg som institusjon, og etablere gode samarbeidsrelasjoner til ulike aktører. Sametinget stiller derfor klarere krav til virksomheten ved alle institusjoner som får direktetilskudd over Sametingets budsjett.

Sametinget har i 2013 opprettet en ny ordning i vårt budsjett som heter arenaer for kunst og kulturformidling som omfatter prosjekter, stipender og tiltak. Samiske kulturhus eller kulturformidlingsinstitusjoner har mulighet til å søke over denne ordningen om de ikke mottar direktetilskudd fra Sametinget.

Som en oppfølging av institusjonsmeldingen (2008) har vi fulgt opp en rekke prioriterte tiltak. Det gjelder omorganiseringer til stiftelser og aksjeselskap av en rekke av de samiske kulturhusene,

styreoppnevningensmyndighet i institusjoner der Sametinget gir direkte tilskudd og omdanning og endring av vedtekter i stiftelser. Disse tiltakene er et ledd i en utvikling av de samiske institusjonene, og deres betydning for styrking og utvikling av det samiske demokratiet.

Samiske festivaler

Sametinget gir årlig direkte tilskudd til samiske festivaler over Sametingets budsjett. Tilskuddet skal bidra til samiske festivaler som synliggjør, formidler og utvikler samisk kultur.

Sametinget arbeider for at de samiske festivalene skal bevares og utvikles som viktige samiske og andre urfolks kunst- og kulturarenaer, og at de skal være årlige begivenheter som tiltrekker seg publikum, artister og kulturutøvere fra Sápmi og andre urfolkssamfunn.

De samiske festivalene er av stor betydning for det samiske samfunnet. De har både en velferdsøkonomisk og en markedsøkonomisk verdi. Festivalene har en kulturell verdi, språklig verdi, er identitetsbyggende, sysselsetter, omsetter og gir ringvirkninger også til samfunnet for øvrig. De er også viktige møteplasser samer imellom, mellom generasjoner og mellom ulike folk.

Det kulturelle tilbudet i samfunnet generelt beveger seg mot en betydelig vekst i antall festivaler. Økt begivenhetsorientering i kulturlivet tiltrekker seg et sosialt bredt publikum og økte forventninger til festivalenes kvalitet og innhold. De samiske festivalene ser et behov for å følge denne utviklingen, noe som igjen fordrer forutsigbarhet og stabilitet, både når det gjelder økonomiske og menneskelige ressurser.

Teater og scenekunst

Sametinget gir årlig direkte tilskudd til to samiske teatre over Sametingets budsjett, Beaviváś Sámi Našunálteáhter og Áarjelhsaemien Teatere. Tilskuddet skal bidra til at de etablerte samiske teatrene kan utvikle seg kunstnerisk, produsere scenekunst på høyt nivå og kan turnere med scenekunst, slik at de fungerer som arenaer for kulturopplevelser og kulturformidling, og til bruk og synliggjøring av samisk språk.

I de samiske samfunn er teater som uttrykk på en moderne scene et relativt ungt fenomen. Samisk scenekunst og teatervirksomhet er viktig for opplevelse, synliggjøring og formidling av samisk kunst, kultur, språk og identitet. Teater er en kunstform som sysselsetter kunstnere fra flere sjangre: skuespillere, dansere, regissører, dramatikere, designere, musikere, scenografer med mer.

Sametinget arbeider for å opprettholde og utvikle samisk teatervirksomhet, både de etablerte samiske teatrene og amatørteatervirksomheten. Teatervirksomhet for og med barn og unge er et prioritert område.

Sametinget arbeider sammen med Beaviváś Sámi Našunálteáhter for et nytt teaterbygg for det samiske nasjonalteateret. Sametinget har gitt Statsbygg i oppdrag å forestå planleggingen av nybygget. Programmeringsarbeidet med rom- og funksjonsprogram er ferdigstilt, og det er gjennomført konsultasjoner med Kulturdepartementet om husleiefinansieringsordning for nye samiske kulturbygg. Den videre framdriften i prosjektet vil følge prosedyrene i husleiefinansieringsordningen.

Litteratur

Sametinget bevilger årlig støtte til litteraturutgivelser over de søkerbaserte ordningene. Målgruppen for tilskuddsordningen har vært lesere av samisk litteratur. Søkemassen til litteraturutgivelser er stor, og øker fra år til år. Sametinget har i de senere årene prioritert barn og unge når det gjelder støtte til litteratur. Dette gjelder særlig samisk skjønnlitteratur, oversatt skjønnlitteratur og lydbøker. For å stimulere til økt leselyst blant barn og unge samt et mangfold i utgivelser på de tre samiske språkene, har Sametinget valgt i gi litteratur for barn og unge et løft.

Det er fremmet kritikk fra det samiske kunst- og kulturmiljøet om vurderinger av litteratur- og musikksoeknader. Kravet fra kunstnerne er at det må skilles mellom politikk og fag. Kunst- og kulturfaglig skjønn må ligge til grunn i vurderinger av omsøkte prosjekter.

Sametinget er stort sett alene om å gi støtte til samiskspråklig litteratur. Dette er en utfordring når det gjelder å gi samiske forfattere tilfredsstillende rammevilkår. Nye litterære uttrykksformer, som apper og e-bøker, gir enda større utfordringer når det gjelder de økonomiske rammebetingelsene som Sametinget har til rådighet.

Musikk

Sametinget bevilger årlig støtte til musikkutgivelser over de søkerbaserte ordningene. Det er også innvilget støtte til musikkvideoer og turnévirkosomhet. Søkemassen til musikkutgivelser er stor. Sametinget prioriterer årlig gjennom budsjettet hvilke tiltak som skal få støtte, og prioriteringene kan endre seg fra år til år.

Sametinget har i de senere årene prioritert å gi unge samiske musikere et løft. Det satses særlig blant yngre musikere mot et større marked, på profesjonalitet og markedsføring. Nyskapende samisk musikk utvikles i takt med musikken forøvrig i samfunnet, som igjen har ført til mer oppmerksomhet og popularitet.

Tradisjonell samisk joik har ikke vært prioritert siden 2010. For å kunne satse på unge musikere og musikk for barn og unge har tradisjonell samisk joik vært nedprioritert, dette med bakgrunn i de økonomiske rammebetingelsene. Som med støtten til litteraturutgivelser framkommer det kritikk fra det samiske musikkmiljøet for manglende forutsigbarhet når det gjelder prioriteringene.

Visuell kunst

Sametinget gir støtte til samisk kunst gjennom kunstneravtalen. En innkjøpsordning for samisk samtidskunst og kunsthåndverk har vært en del av avtalen siden begynnelsen. Formålet med avtalen er å synliggjøre samisk kunst. Kunsten skal plasseres i et framtidig samisk kunstmuseum.

Sametinget har gitt høringsinnspill til Stortingsmelding nr. 23 (2011-2012) om Visuell kunst. I stortingsmeldingen redegjør Kulturdepartementet om samisk kunst og kommer med departementets vurdering. Departementet vurderer blant annet at: ”De sentrale myndighetene skal ivareta det samiske perspektiv i den helhetlige kulturpolitikken som skal gjenspeile det kulturelle mangfoldet i Norge. Alle som bor i landet skal få anledning til å bli kjent med og få en forståelse av samisk kunst og kultur. En styrking og utvidelse av feltet vil også ha positive effekter for samiske kunstnere og samiske institusjoner”.

Norsk kulturråd definerer dagens visuelle kunstfelt i sin strategiplan for 2011–2014, på følgende måte: *”Dagens kunstfelt omfatter maleri, fotografi, kunsthåndverk, tegning, grafikk, skulptur, video/film/dokumentar, installasjoner, stedspeisifikke- og relasjonelle uttrykke, lydkunst, performance, nettkunst, streetart, grafitti, tegneserier, artists’ books, bruk av uterom og offentlige rom m.m. Kunsten kan være gjenstandsbasert, men like gjerne ta form av handlinger, hendelser og situasjoner. Kunstfeltet karakteriseres også av den sentrale rollen diskusjon og kunnskapsproduksjon spiller, både som egen kunstpraksis, men også i form av seminarer, og publikasjoner.”*

Kunsthåndverk/duodji har en sterk og lang tradisjon i det samiske kunstmiljøet. Duodji er all form for skapende aktivitet som omfatter husflid, håndverk, kunsthåndverk, sløyd og småindustri med basis i samisk kultur og tradisjoner. Det skilles i dag mellom dáidda og duodji, der dáidda brukes om det fritt skapende kunsthåndverket, mens duodji brukes om det skapende med utgangspunkt i samisk tradisjon.

Film

Sametinget har en søkerbasert ordning hvor tilskudd til samisk film- og medietilbud og dokumentarproduksjoner om samiske forhold er prioritert.

Sametinget gir direkte tilskudd til Internasjonalt samisk filmsenter AS (ISF) i Kautokeino. Senteret ble stiftet i 2007 og er heleid av Kautokeino kommune.

Senteret har nasjonal status, på tross av statstilskudd over post 73 (regionale filmsentra). Utfordringene for ISF er knyttet til manglende driftsfinansiering. Sametinget har sagt seg villig til å gå inn på eiersida på filmsenteret. Filmsentret ønsker at flere offentlige eiere i Norge, Sverige og Finland bør stå på eiersiden. Dette vil kunne medføre at senteret kan søke nasjonal finansiering i disse landene, noe som kan øke produksjonen av samisk film. Aktivitetene i regi av ISF har økt betraktelig, og en oppblomstring av prosjekter og nye talenter er merkbart. De samarbeider i tillegg med filmbransjen i Norge, Sverige, Finland og Russland. I 2011 og 2012 utlyste ISF tilskudd til utvikling og produksjon av samiske filmer.

Samisk film er både et viktig kulturtilbud og et språktiltak. Sametinget har derfor hatt dubbing av samiske barne- og ungdomsfilmer som prioritering under søkerbaserte virkemidler til samisk språk i budsjettet. Vi har også tatt opp denne saken med regjeringen.

Museer

Sametinget gir direkte tilskudd til seks konsoliderte samiske museer. Målet med denne ordningen er å bevare, forvalte og formidle samisk kulturhistorie i lokalsamfunnene. De samiske museene driver sine museumsvirksomheter ut fra museumsfaglige prinsipper, nasjonale målsetninger og Sametingets retningslinjer. Den samiske museumsvirksomheten er viktige institusjoner i det samiske samfunnet, der museene spiller en stor rolle i den samiske demokratiutøvelsen, på tross av at de ikke har så gode rammebetingelsene fra statlig hold. De samiske museene selv og Sametinget ønsker å utvikle de samiske museene ytterligere, men står overfor en rekke utfordringer. Det er dels snakk om museumsfaglig utfordringer og dels utfordringer knyttet til behov for utvidelser og nybygg av museumslokaler.

Det er utarbeidet en utredning Bååstede – tilbakeføring av samisk kulturarv, som også er vedtatt av de involverte partene Kulturhistorisk museum, Norsk folkemuseum og Sametinget. Vedtaket sier at samiske kulturhistoriske gjenstander lokalisert ved Norsk folkemuseum skal tilbakeføres til de samiske museene. Denne prosessen er tids- og kostnadskreven, og finansieringen av denne må løses.

Samisk museumsvirksomhet vil ikke bli drøftet i denne kulturmeldingen, men tas opp i en egen museumspolitisk redegjørelse.

Bibliotek

Sametinget gir direkte tilskudd til ni bibliotekbusser. I tillegg gir vi investeringsstøtte til kjøp av nye busser. Vi har også vårt eget bibliotek på sametingsbygget i Karasjok.

Sametingets hovedmål for samiske bibliotektenester er at hele den samiske befolkningen skal få et tilfredsstillende bibliotektilbud. Det samiske området har en spredt bosetting. Sametingets bibliotek og de samiske bokbussene er viktige tjenester for å ha et bibliotektilbud tilgjengelig for befolkningen. Sametingets bibliotek skal være et kompetansesenter for samisk litteratur og samisk bibliotekteneste, og det skal være et forvaltningsbibliotek for Sametingets politikere og ansatte.

Bibliotek og bokbusser vil ikke bli behandlet i denne meldingen. For en nærmere gjennomgang av saksfeltet vises det til den kommende redegjørelsen om bibliotek.

Idrett

Sametinget gir årlig direkte tilskudd til samiske idrettsorganisasjoner over Sametingets budsjett. Målet for denne ordningen er å ha arenaer for fysisk aktivitet og samhold mellom samiske barn og unge, og som er identitetsskapende.

Den direkte støtten fra Sametinget går til drift og aktivitet i organisasjonene. I tillegg har Sápmi, representert ved Samenes Idrettsforbund (SVL), siden 2004 hvert annet år deltatt som gjester under Arctic Winter Games. Troppen som har reist til Canada/Alaska har bestått av både idrettsutøvere og kulturutøvere. Sápmi har hatt deltakere hovedsakelig innenfor langrenn for gutter og jenter og fotball for juniorjenter.

Sametinget har årlig siden 2005 blitt tildelt spillemidler fra Kulturdepartementet. Disse midlene skal i følge tildelingen fra departementet gå til opprettholdelse og videreutvikling av de særegne samiske idrettsaktivitetene, og da spesielt aktiviteter for barn og unge. Sametinget mottar midlene, og har i alle år i perioden 2005-2011 viderefordelt disse midlene til SVL-N.

Frivillige lag og foreninger

Frivillig sektor har både en samfunnsmessig og en økonomisk betydning. Frivillige organisasjoner er sentrale aktører på en rekke samfunnsområder gjennom arbeidet de gjør, muligheten de tilbyr for aktiv deltakelse, og de sosiale fellesskap de utgjør. De fyller en rekke roller i samfunnet, som møteplasser, læringsarenaer, kulturformidlere, produsenter av ulike tjenester, aktivitetsarenaer, initiativtakere og ikke minst som påvirkningskanaler og "vaktbikkjer". Samhandlingen mellom det offentlige og det frivillige er derfor av stor betydning, også for utviklingen på kulturfeltet.

Regnet som andel av bruttonasjonalprodukt utgjorde verdiskapingen i ideelle og frivillige organisasjoner, inkludert frivillig arbeidsinnsats, 3,9 prosent i 2010. Arbeidet frivillige gjør er verdsatt til 60 milliarder kroner. Samtidig vet vi at denne innsatsen ikke kan måles i penger, folk gir av sin tid. Store endringer i politikken de senere år berører inntektene til de frivillige organisasjoner, som for eksempel forbudet mot spilleautomater og kompensasjonsordningen som kom i stedet, grasrotandelen og momskompensasjonsordningen fra 2010. Frivillig sektor gjennomgår store endringer, både i omfang, form og innhold, knyttet til generelle samfunnsprosesser. Endringer i publikums bruk av kulturtilbudene, organisasjonsformer og demografiske forhold i endring m.m. har konsekvenser for frivillig sektor og for motivasjonen for å delta i frivillig arbeid. I små samfunn lykkes man ofte bedre med å engasjere større deler av befolkningen i frivillig arbeid.

Også i samisk sammenheng har frivillig sektor på kulturfeltet stor betydning. Mange av de samiske institusjonene ville ikke eksistert om det ikke hadde vært for frivillige lokale aktører og initiativtakere. Frivillig sektor har også stor betydning for ulike idretts-, kunst- og kulturorganisasjoner, men også ved dugnadsinnsats og frivillig arbeid i forbindelse med ulike kulturarrangement. Sektoren gir viktige møteplasser, særlig for barn og unge. Den grenseoverskridende dimensjonen er også tydelig innen samisk organisasjonsliv.

Sametinget bevilger driftsmidler til ulike kulturorganisasjoner, og gir tilskudd etter søknad til ulike arrangement i regi av det frivillige kulturliv.

Det pågår en debatt om frivillighet og profesjonalisering i frivillig sektor, også for kunst/kulturlivet. Det er blant annet vanskeligere å få folk til å ta ansvar for organisasjonsdrift på frivillig basis, og da må profesjonelle overta.. Flere tilskuddsøkere beskriver at det er blitt vanskeligere å rekruttere folk til ulønnet frivillig arbeid, og at de av den grunn har behov for penger til å lønne/godtgjøre personer til å gjøre arbeidet. De samiske festivalene baserer sin virksomhet i stor grad på frivillighet, siden tendensen i samfunnet ellers enda ikke helt har nådd disse.

Målet er at det samiske frivillige kulturliv har gode rammevilkår for å kunne utvikle seg og skape nye og spennende aktiviteter, som gjør at det er givende å delta i slikt arbeid, og som gjør det attraktivt i konkurransen med andre tilbud.

Media

Sametingets mål med mediepolitikken er et mangfold av samiske medier som synliggjør samisk språk, kultur og samfunnsliv. Mediene skal bidra til arenaer der samisk språk, kultur og samfunnsliv har en uavhengig stemme, og som er identitetsskapende. Sametinget bevilger gjennom sitt budsjett midler til ulike publikasjoner og til NuorajTV, som er nett-tv på lulesamisk av lulesamisk ungdom.

Sametinget har ikke forvaltningsansvar når det gjelder samisk mediepolitikk. Medietilsynet forvalter statsstøtten til samiske aviser. I dialogen med regjeringen må vi være tydelige på det vi mener mangler i deres samiske mediepolitikk. I tillegg supplerer vi regjeringens samiske mediepolitikk ved å gi driftsmidler til samiske publikasjoner og til prosjektet NuorajTV.

I ”Samiske tall forteller 3” vises det til at utviklingen av samiske medier har vært sentral i arbeidet for å forsvare og utvikle den samiske kulturen. Fra samisk hold har etableringen av egne medier blitt viet stor oppmerksomhet, og arbeidet har resultert i at man i dag har et daglig samisk medietilbud gjennom radio, tv, aviser og internett.

NRK Sápmi har styrket sin posisjon i den samiske befolkningen som det foretrukne mediealget om samiske forhold. Med utvidede sendetider når det gjelder nyheter, barne-tv og magasinprogrammer, har de det største tilbudet til den samiske befolkninga. Det har vært dialog mellom Sametinget og NRK Sápmi om å arbeide for en egen samisk tv-kanal, noe som er et mål NRK Sápmi arbeider mot.

Det er fortsatt utfordringer når det gjelder et medietilbud som på en god måte ivaretar de lule- og sørsamiske språkområdene, og som gir lule-og sørsamer et tilfredsstillende og likeverdig medietilbud. Medietilbudet på sørsamisk er ett av punktene i samarbeidsavtalen for det sørsamiske området. Sametingsrådet ønsker å få i gang en kartlegging for å utrede medietilbud for og på sørsamisk. NuorajTv arbeider for å utvide samme tilbud til ungdom i sørsamisk område. I ”Samiske tall forteller 3” konkluderes det med at det kan se ut som om samer utenfor Finnmark er mindre aktive brukere av samiske medier enn samer i Finnmark. Dette har sannsynligvis sammenheng med at størstedelen av medietilbudet er på nordsamisk.

Sosiale medier og internett er i fremgang blant de yngre brukerne. Dette er en gruppe som tilpasser seg den digitale nyutvinningen raskt, og som blant annet NuorajTV er et godt eksempel på.

Det er ikke utarbeidet en omfattende undersøkelse om samiske medier siden Skogerbøs rapport, ”Samiske medier. Innhold, bruk og rammevilkår” (2000). Denne rapporten ble bestilt av Sametinget.

Artikkelen om samiske medier i ”Samiske tall forteller 3” tilrår at det gjennomføres en ny undersøkelse om samiske medier. Dette er særlig viktig for å undersøke i hvilken grad samer utenfor de mest sentrale samiske områdene, og særlig utenfor indre Finnmark, har et tilfredsstillende medietilbud. Det bør også ses nærmere på de samiske avisenes oppslutning og rammevilkår. Bruk av moderne medier blant samer bør også undersøkes, hvordan samer bruker disse, og i hvilken grad de brukes som informasjonskilder om samiske forhold.

Kulturnæring

Sametinget har i vår næringsmelding (2011) kulturnæring som et innsatsområde. Målsettingen for dette innsatsområdet er å få flere arbeidsplasser i samiske kultur- og kulturbaserte næringer.

Kulturnæring avgrenses i næringsmeldingen til private bedrifter som fremstiller og selger kulturelle produkter i form av varer eller tjenester. Disse består blant annet av samisk annonse- og reklamevirksomhet, arkitektur, bøker, aviser, blader etc., design, foto, film, video, duodji, kunstnerisk virksomhet (utøvende og skapende kunst, kunsthåndverk) og musikk. Reiseliv sees på som en egen næring, hvor samiske kulturelementer utgjør en sentral del av bedriftenes virksomhet. Duodjinæringen er en viktig næring med lange tradisjoner i det samiske samfunnet. Mål og strategier for reiseliv og duodji er behandlet i Sametingets næringsmelding.

De andre elementene i denne næringa er imidlertid de kunstneriske produktene som samiske kunst- og kulturutøvere står bak. Kulturnæring handler i stor grad om samiske kunstners rammevilkår. Derfor vil vi også i denne meldingen ta opp temaet som et eget innsatsområde, med fokus på kunstnerens bidrag.

Sametingets satsning på kulturnæring kommer som et tillegg til den allerede brede satsningen på samisk kunst og kultur. Det er en helt avgjørende forutsetning at vi har et levende og sterkt samisk kunst- og kulturliv, uten det vil vi ikke ha noen kulturnæring å snakke om.

Kulturnæring er et svært aktuelt tema i hele landet. Kulturdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet og Regional- og kommunaldepartementet legger i løpet av 2013 fram sin handlingsplan for kulturnæring. Alle fylkeskommuner i de samiske områdene har egne handlingsplaner for kulturnæringssatsningen sin, og i Troms og Finnmark er det etablert egne kulturnæringsfond. I tillegg har Sparebanken Nord-Norge etablert en stiftelse som skal fordele 100 millioner kroner til kulturnæringsformål i landsdelen.

Utfordringer i dagens kulturpolitikk

Gjennomgangen av nå-situasjonen for samisk kunst og kulturliv viser at vi har en rekke utfordringer på kulturfeltet. Meldingen vil ikke svare på alle disse, men under innsatsområdene vi behandle mange av disse på et overordnet nivå.

Den største utfordringen Sametinget har når det gjelder samisk kulturpolitikk er vårt manglende handlingsrom til å utvikle samisk kunst og kultur. Vi ønsker å være den fremste premissgiveren for utviklingen av samisk kunst og kultur. Sametingets muligheter for å ta ansvar for samisk kunst og kultur blir imidlertid begrenset av de manglende budsjettprosedyrene mellom Sametinget og regjeringen. Vi må til enhver tid forholde oss til de føringene som regjeringen legger i statsbudsjettet.

Videre mener vi at samisk kultur ikke har fått sin naturlige og viktige plass i andre offentlige myndigheters kulturpolitikk. Sametinget blir ofte alene i arbeidet med å styrke, utvikle og formidle samisk kunst og kultur. Dette går først og fremst ut over aktørene innenfor samisk kunst og kulturliv. Det går imidlertid også utover publikum som ikke får ta del i opplevelsen av samisk kunst og kultur. Dette er et tap for kunst- og kulturlivet i Norge.

Sametinget møter kritikk fra det samiske kunst- og kulturmiljøet for at vi legger politiske føringar overfor kunstnerne i deres daglige kunstneriske arbeid. Er det mulig å skille mellom kunstnerisk og kulturfaglig skjønn på den ene siden, og politiske vurderinger på den andre? Hvor skal dette skillet gå, og hvem sine prioriteringer/vurderinger skal ligge til grunn? Kan Sametinget, som er både et politisk organ og et forvaltningsorgan, holde en armlengdes avstand til den frie og uavhengige kunsten? Hvordan skal Sametinget utøve en god forvaltning av Sametingets kulturmidler i tråd med prinsippet om en armlengdes avstand, samtidig som Sametinget, som stort sett er den eneste som finansierer samisk kunst- og kulturprosjekter skal kunne stille makt bak kravene? Samtidig har Sametingets kulturpolitikk et mål om et levende og mangfoldig kunst- og kulturliv. Det innebærer at generelle og overordnede føringar om at prioriteringene barn og unge og språklig mangfold skal ligge til grunn i den kulturpolitiske overveielser, samtidig som at det skal være rom for kunstnerisk frihet.

Dette er viktige spørsmål som handler om rammevilkårene for de samiske kunstnerne. Sametingets viktigste verktøy i dette arbeidet er våre virkemidler til samisk kunst og kultur, både de direkte tilskuddene, de søkerbaserte og kunstneravtalen. Svarene på disse spørsmålene må skje i dialog med de samiske kunstnerorganisasjonene.

Med institusjonsmeldingen fra 2008 la Sametinget grunnlaget for vår institusjonspolitik. I meldingen legges det føringer for blant annet omorganisering av institusjonene. Dette er et arbeid som er i gang og som vil fortsette. Aktivitetskrav til institusjonene ble også tatt opp i institusjonsmeldingen. Vi stiller klarere krav til virksomheten ved alle institusjoner og organisasjoner som får direkte tilskudd over Sametingets budsjett. Sametinget ser imidlertid at vi ikke har vært tydelig nok i vår dialog med de samiske institusjonene når det gjelder aktivitet og forventninger.

Samene er et folk som bor i fire land. Det grenseoverskridende aspektet må derfor også ligge til grunn for kulturpolitikken.

Kunnskapsgrunnlaget

Sametingsmeldingen om samisk kunst og kultur er utarbeidet på bakgrunn av kunnskap vi har hentet i eksisterende dokumenter, statistikk, evalueringer og forskning, fra rapporter vi har bestilt spesielt for utarbeidelsen av denne meldingen og den er basert på erfaringskunnskap fra folk som er tilknyttet kulturfeltet.

I dette kapitlet følger en oversikt over dette materialet med en kort redegjørelse for hvorfor de er relevante.

Samisk kultur i en samfunnsvitenskapelig betydning er godt dokumentert. Det har imidlertid vært lite forskning på samisk kultur som sektor i samfunnet, og hvilken betydning samisk kunst- og kulturutøvelse har for samfunnet. Det finnes også lite forskning på samiske kunst- og kulturbasert næring. Forskning på dette feltet vil gi oss nyttig innsikt i en tid hvor dette er et viktig satsningsområde på landsbasis og en av de nye næringsveiene i nord.

Rapporter og evalueringer

I arbeidet med kulturmeldingen har Sametinget bestilt to rapporter/ringvirkningsanalyser; Telemarkforskningens "Norsk kulturindeks 2012 – Resultater fra samisk område", og Norut Álta-Altas "Kulturnæringer i samiske områder - sysselsetting og bedriftsstruktur". I begge rapportene er oppdragsgiver bedt om å ta utgangspunkt i de samme 24 utvalgte kommunene. Denne avgrensningen er gjort med utgangspunkt i STN-området, området for Sametingets tilskuddsordninger for næringsutvikling, og er altså en relativt vid avgrensning som omfatter mange kommuner der den samiske befolkningen i ulik grad er en minoritet.

Ringvirkningsanalyser sier ofte noe om aktiviteten det året/ perioden man måler ringvirkningene, men lite om året før og året etter. Samtidig er slike analyser viktige blant annet for å begrunne satsing på kultur. For å få gjennomslag i den politiske debatten, må det gis flere forklaringer på hvorfor mer penger bør brukes på kunst- og kultursektoren. Kulturens egenverdi vil ikke være tilstrekkelig argument når sektoren skal konkurrere med for eksempel utdanning, helse og næring. Nytteverdien gjennom den økonomiske og samfunnsmessige effekten som følger av kultur er også viktig. I samisk sammenheng vil også verdivariable og faktorer som identitet, tilhørighet og språk ha sentral plass.

Behovet for statistikk og grunnlagstall med relevans for samiske samfunnsforhold er fortsatt stort. Sametinget vurderer å få utarbeidet samiske kulturindekser og ringvirkningsanalyser også i fremtiden,

slik at vi kan følge utviklingen over tid. Sammen med Sametingets egne oversikter og andre rapporter og utredninger, vil dette kunne gi et godt bilde av statusen på kulturlivet og sysselsettingen innen kulturnæring i samiske områder.

Norsk kulturindeks 2012. Resultater fra samisk område

Norsk kulturindeks er en årlig oversikt over kulturtilbud og kulturaktivitet i norske kommuner, regioner og fylker. Indeksen er basert på data fra en rekke offentlige etater, interesseorganisasjoner og foreninger. I rapporten for samisk område presenterer Telemarksforskning en oversikt som kan si noe om statusen for kulturlivet i et samisk område basert på tall fra Norsk kulturindeks 2012. Fremstillingen presenterer tall og utregninger for det samiske området, sammenlignet med landsgjennomsnittet og de fire nordligste fylkene, samt 24 utvalgte kommuner. Selv om Norsk kulturindeks grunnmateriale mangler en del relevante opplysninger i samisk sammenheng, gir dette et grunnlag for å sammenligne kulturlivets status i dette samiske området med andre regioner, og for å si noe om hvordan statusen er for kulturlivet i de enkelte samiske kommunene.

Rapporten viser at sysselsettingen øker i kulturnæringene i de samiske områdene, og at veksten har vært størst i opplevelses- og aktivitetsbedrifter og interesseorganisasjoner. Sysselsettingen er nesten fordoblet og det er en større vekst enn i landsdelen og Norge for øvrig. I de samiske områdene arbeider 594 personer innenfor ulike kulturyrker. 204 av disse arbeider innen media, 110 med kunstnerisk arbeid av ulik art, 228 personer med kulturformidling, f.eks. museums og bibliotekansatte, og 52 personer arbeider med kunstopplæring i kulturskolen eller lignende.

Totalt er 96 kunstnere bosatt i de samiske områdene. Dette tilsvarer to kunstnere pr. tusen innbyggere, en kunstnertetthet som er om lag halvparten av landsgjennomsnittet. Antallet kunstnere i samisk område har steget med 6 % det siste året. På landsbasis har det ikke vært noen økning i kunstnertettheten.

Av kommunene i de samiske områdene er Kautokeino den store kunstnerkommunen. Her finner det totalt 30 kunstnere, hvilket betyr at 10,2 pr tusen innbyggere, altså én prosent av befolkningen, er medlem i en eller flere kunstnerorganisasjoner. Kautokeino alene har 17 musikere og komponister, syv skuespillere og seks visuelle kunstnere. Kautokeino rangerer som kunstnerkommune nummer tre i Norge.

Kulturnæringer i samiske områder – sysselsettingsutvikling og bedriftskultur

Formålet med rapporten utarbeidet av Norut Alta-Álta, er å analysere sysselsettingsutvikling og bedriftsstruktur i kulturnæringene i samiske områder. Rapporten viser blant annet at antallet kunstnere øker i de samiske områdene, og at det er en sterkere vekst i kulturnæringen i samiske områder enn i resten av landet. Analysene viser at kulturnæringene står for 4,5 % av totalsysselsettingen i de 24 kommuner som her er regnet som samiske områder, noe som er litt høyere enn i Nord-Norge, og litt lavere enn på landsbasis. Det er litt flere kvinner enn menn sysselsatt i kulturnæringene. Antall sysselsatte i kulturnæringene har siden 2002 økt med 33 % frem til i dag, hvor tallet på sysselsatte er ca 880. Det er en sterkere vekst enn i landsdelen og landet for øvrig. Veksten har særlig kommet innen opplevelses-/aktivitetsbedrifter, utøvende kunst/musikk og næringen interesseorganisasjoner, det siste fordi denne næringen omfatter mange av språk- og kultursentrene som er etablert siste tiåret. Mange av disse blir støttet av Sametinget.

Evalueringsavtalen mellom Sametinget og de samiske kunstnerorganisasjonene

De samiske kunstnerorganisasjonene og Sametinget ble enige om å evaluere den gjeldende samarbeidsavtalen mellom partene før en ny hovedavtale skal framforhandles fra 2014. Evalueringen så på effekten av kunstneravtalen, hvordan den har fungert, og om den har vært med på å styrke kunsten og kunstnernes mulighet til å utvikle seg i det samiske samfunnet.

Evalueringen viste at kunstneravtalen har vært viktig for å legge noen faste økonomiske rammer og ordninger for den samiske kunsten. Dette gir kunstnerne og deres organisasjoner en forutsigbarhet som gjør det mulig å planlegge satsinger på lenger sikt.

Kunstneravtalen gir imidlertid et manglende økonomisk handlingsrom. Norut Alta-Álta peker på at dette skyldes forhandlingssituasjonen med Sametinget som i stor grad har lagt de økonomiske rammene for forhandlingene før disse begynner. Videre gjør rammen for forhandlingene det vanskelig å få nye typer tiltak inn i avtalen. Avtalen har trolig også begrenset de samiske kunstnerorganisasjonenes kommunikasjon med Sametinget, og dermed også deres mulighet til å nå fram med sine behov.

Evalueringen viser også at en av de største utfordringene med å si noe om effektene av avtalen, er kunstneravtalens manglende målformuleringer. Dette begrenser muligheten for å kunne vurdere om den økonomiske innsatsen gir de ønskede resultater og om den samiske kunsten faktisk utvikler seg i riktig retning.

Norut Alta-Álta anbefaler i evalueringen at det foretas en grundig drøfting av hva partene vil med en slik samarbeidsavtale, hva som kan gjøres for å bringe den samiske kunsten framover, og om en ny avtale er det som skal til for å skape en framdrift.

Evalueringsavdelings rapport om Sametingets tilskuddsordning Kulturutvikling

I 2010 ble Sametingets tilskudd til kulturutvikling for perioden 2006-2008 evaluert. Evalueringen så på hvordan virkemidlene ble brukt i perioden, og hvordan søkere til tilskuddsordningen hadde vurdert Sametingets service i forbindelse med veiledning og saksbehandling.

Evalueringen viste at midlene har gått til en rekke ulike tiltak som har skapt et bredt engasjement innen samisk kulturliv. De fleste prosjektene det søkes til, ville ikke blitt gjennomført uten Sametingets virkemidler. Evalueringen viste videre at virkemidlene til kulturutvikling har skapt en større bevissthet rundt bevaring, utvikling og formidling av samisk kultur. Sametingets virkemidler er med på å gi utøverne av samisk kultur en anerkjennelse og en motivasjon til å fortsette sine prosjekter.

Evalueringen viste også at Sametinget har et forbedringspotensial når det gjelder veiledning, oppfølging av prosjektene og kontroll i forbindelse med utbetalinger.

Norut Alta-Álta påpekte også at Sametingets virkemidler til kulturutvikling på lang sikt også vil ha sysselsettingseffekter, men det har ikke vært rom for å måle denne type effekter i denne evalueringen.

Evalueringen bekreftet at Sametingets virkemidler innen kulturutvikling er viktig i arbeidet med å fremme samisk kultur.

Møter og innspill

Sametingets første kunstnerkonferanse ble avholdt på Sametinget i Karasjok i september 2012. Formålet med konferansen var å lage en arena for utveksling av faglige erfaringer, opplevelse av samisk kunst og kultur og diskusjoner om kulturpolitikk. Programmet inneholdt foredrag og kunstneriske innslag innen alle kunstsjangre som scenekunst, joik, musikk, litteratur, visuell kunst og film. Konferansen ble avsluttet med gruppearbeid og framlegg av innspill til den framtidige kulturpolitikken.

Innspillene har blitt tatt med videre i arbeidet med kulturmeldingen. Et innspill som gikk igjen var manglende integrering av samisk kunst og kultur i den nasjonale kulturpolitikken og etterlysning av en nasjonal samisk kulturpolitikk. Pågangen til konferansen var stor og engasjementet fra deltakerne

viser at det er et stort behov for faglige arenaer for samiske kunstnere og kulturarbeidere. Sametinget vil derfor legge til rette for at det blir arrangert kunstnerkonferanser jevnlig også framover. Konferansen ble arrangert i samarbeid med Samisk kunstnerråd og er et resultat av kunstneravtalen.

Sametingsrådet har også arrangert dialogmøter på kulturarrangement sommeren 2012. Gjennom dialogmøtene ønsket vi å få innspill til den framtidige kulturpolitikken i Sametinget fra aktører innenfor samisk kunst- og kulturliv og andre interesserte. Dialogmøtene har gitt Sametinget en anledning for til å få en direkte diskusjon om kulturpolitikk med de som er involvert og interessert i temaet. Sammen med innspillene på e-post danner innspillene på dialogmøtene en viktig del av kunnskapsgrunnlaget for meldingen.

Øvrig kunnskap

Det finnes en del eksisterende kunnskap som gjelder samisk kunst og kultur og Sametingets kulturpolitikk. Vi har brukt noe forskning som grunnlag for meldingen. Dette er gjengitt i litteraturlista.

Kommentert samisk statistikk ”Samiske tall forteller” gir grunnleggende kunnskap om forhold i samiske samfunn. I nummer 4 blir Sametingets bevilgninger til kulturformål tatt opp spesielt. Artikkelen gir en god oversikt over størrelsen på Sametingets tilskuddsordninger, søknadsmassen til disse ordningene og hvor søknadene kommer fra. I nummer 3 blir samiske medier tatt opp.

Regjeringens politikk er et viktig grunnlag for Sametingets kulturpolitikk. Deres stortingsmeldinger og utredninger som omhandler samepolitikk og kulturpolitikk generelt, er også et viktig grunnlag for denne meldingen.

I tillegg er det utarbeidet ulike oversikter over økonomisk utvikling på fagområdet basert på Sametingets egne tilskudd til samisk kultur.

Innsatsområder

Sametingsmelding om samisk kunst og kultur skal prioritere innsatsområder og synliggjøre hvilke utfordringer, mål og strategier vi står ovenfor. I det følgende vil vi presentere 4 innsatsområder. Disse er presentert hver for seg, men har likevel et felles mål om et levende og mangfoldig samisk kunst og kulturliv av god kvalitet som er tilgjengelig for alle. De fire innsatsområdene er:

- 1. Tydeligere ansvar for samisk kultur**
- 2. Bedre rammevilkår for samiske kunstnere**
- 3. Samiske kulturinstitusjoner som arena for formidling og opplevelse av samisk kultur**
- 4. Verdiskaping og vekst i kulturnæringer**

Identifiseringen av utfordringene på kulturfeltet bygger både de erfaringene vi selv har i politikktutviklingen og på det kunnskapsgrunnlaget vi har tilgjengelig på området. Spesielt har tilbakemeldingene fra de samiske kunst- og kulturutøverne blitt vektlagt.

1 Tydeligere ansvar for samisk kultur

Sametinget verken kan eller vil ha ansvaret for samisk kunst og kultur alene. Nasjonale, regionale og lokale myndigheter har også ansvar for at samisk kunst og kultur har de samme utviklingsmulighetene som øvrig kunst- og kulturliv i Norge. Staten Norge er grunnlagt på territoriet til to folk, samer og nordmenn. Samisk språk og kultur anses som opprinnelige i Norge og har derfor samme krav på vern

og utvikling som norsk språk og kultur. Den samiske befolkningen opplever at nasjonale, regionale og kommunale myndigheter ikke gir samisk kultur de samme vilkårene for vern og utvikling som norsk kultur har. Det første innsatsområdet omhandler derfor Sametingets samhandling med andre offentlige myndigheter i kulturpolitikken.

Utfordringer

Sametingets ansvar

Sametingets hovedoppgave i kulturpolitikken er å legge til rette for samisk kunst- og kulturaktivitet og utviklingen av denne. Vi har som mål å ha et levende og mangfoldig samisk kunst- og kulturliv av god kvalitet som er tilgjengelig for alle.

Det samiske samfunn er ennå inne i en samfunnsbyggende fase, der basisområder innenfor kultur og språk har vært prioritert og fortsatt må prioriteres. Dette fordrer en kraftig innsats av det samiske samfunnet selv, de samiske institusjonene, Sametinget og statlige myndigheter. Sametinget ser det som sitt ansvar å ta vare på og utvikle det initiativet og aktiviteten som den samiske befolkningen står for og vi vil være den viktigste premissleverandøren i denne prosessen. Statlige myndigheter innehar likevel det overordnede ansvar for å legge forholdene til rette slik at det samiske samfunn selv får mulighet til å videreutvikle sin samfunnsbygging.

Sametinget har ansvaret for flere forvaltningsoppgaver innenfor det samiske kunst- og kulturlivet. Vi overtok forvaltningsansvaret for allerede etablerte institusjoner og ordninger fra regjeringen i 2002. Dette gjaldt de samiske museene, Beaivváš Sámi Našunálteáhter, samiske festivaler, samisk idrett og en rekke andre økonomiske ordninger til kultur. Dette innebærer blant annet at Sametinget forvalter og tildeler den statlige tilskuddsordningen for disse oppgavene. Sametinget har i tillegg inkludert flere ordninger og institusjoner i vår kulturforvaltning for å nå våre mål på området.

Sametinget arbeider opp mot regjeringen for at de skal ivareta utvikling av samisk kunst- og kulturliv i deres overordnede politikk. Dette gjelder saker som Sametinget har det formelle forvaltningsansvaret for og saker som regjeringen har ansvaret for. I dette arbeidet har vi de halvårige dialogmøtene med Kulturdepartementet og vi har konsultasjonsavtalen som de viktigste verktøyene.

I konsultasjonsavtalen mellom regjeringen og Sametinget går det fram at Sametinget skal konsulteres i saker om alle typer tiltak som kan påvirke samene direkte. Statens konsultasjonsforpliktelser omfatter innføring av all lovgiving og administrative tiltak som kan få direkte betydning for samene som urfolk. Det vil i stor grad være opp til Sametinget å avgjøre hvilke saker som særlig berører samene. Dette følger av samelovens § 2-1. Dette betyr at selve konsultasjonen også skal avklare om et tiltak vil kunne påvirke samene direkte. Sametinget vil i enda sterkere grad bruke konsultasjonsavtalen i arbeidet for å bedre utviklingen av samisk kunst og kultur.

Sametinget arbeider for at alle skal ha mulighet til å oppleve samisk kunst og kultur. Vi er stolt over samisk historie, vår kulturarv og vår kunst og kultur. De samiske institusjonene er våre viktigste arenaer for å formidle samisk kunst og kultur.

Regjeringens ansvar for samisk kunst og kultur

Bevaring og utvikling av samisk kultur er et nasjonalt ansvar. Den norske stat har gjennom Grunnloven, forskrifter og konvensjoner forpliktet seg til å ta ansvar for samisk språk, kultur, historie og samfunnsliv. Hensynet til samiske interesser skal inkluderes i utformingen av politikk på alle aktuelle områder. Sametinget ble opprettet for sikre en likeverdig behandling av samene. Regjeringen må derfor forvalte sitt ansvar i dialog med Sametinget.

I St. meld. nr. 28 (2007-2008) Samepolitikken, står det at regjeringen i kulturpolitikken vil arbeide langs to hovedlinjer for å ivareta det statlige ansvaret for samiske kultur. For det første vil regjeringen

legge til rette for at Sametinget kan føre en selvstendig kulturpolitikk. Regjeringen vil i tillegg føre en generell og overordnet kulturpolitikk, hvor også samisk kultur har sin naturlige og viktige plass.

Sametinget mener at regjeringen ikke ivaretar dette ansvaret godt nok.

Rammene Sametinget har for bevilgningene til samisk kunst og kultur blir satt av regjeringen i statsbudsjettet. Fravær av reelle prosedyrer og prosesser mellom regjeringen og Sametinget om situasjon, utviklingsbehov og budsjettmessige prioriteringer på kulturfeltet gjør at ansvaret for samisk kunst og kultur er uklart.

Sametingets muligheter for å ta ansvar for samisk kunst og kultur blir begrenset av de manglende budsjettprosedyrene mellom Sametinget og regjeringen. Vi må til enhver tid forholde oss til de føringene som regjeringen legger i statsbudsjettet. Det har vært en utfordring at bevilgningene over statsbudsjettet har vært øremerket og at eventuelle økninger kun har dekket lønns- og prisstigningen. Sametingets rolle blir også uavklart på grunn av dette. Vi har forvaltningsansvar for en rekke ordninger innenfor samisk kunst og kultur, men bevilgningene over statsbudsjettet gir oss ikke handlingsrom til å få en utvikling av sektoren.

I regjeringens ansvar for samisk kultur ligger også at samisk kultur skal ha en naturlig og viktig plass i den generelle og overordnede kulturpolitikken. Regjeringen igangsetter jevnlig nye reformer, satsninger, utredninger, utvalg og prosjekter innen kulturfeltet. Det lages stortingsmeldinger om kulturrelaterte tema og stortingsmeldinger innen andre sakfelt som har konsekvenser for kultursektoren. Dette er positivt og nødvendig. Sametinget mener at det i forbindelse med planlegging av slike tiltak i større grad bør foretas en vurdering av hvorvidt dette vil kunne berøre samiske forhold og samisk kultur, direkte eller indirekte. Det kan i den sammenheng også være relevant å avklare slike problemstillinger med Sametinget allerede som en del av planleggingen. Eksempelvis ved utforming av mandat og oppnevninger av personer til ulike utvalg.

Regjeringen har gjennom kulturloftet hatt en stor nasjonal satsning på kultur. Formålet med kulturloftet er økte økonomiske bevilgninger til kultursektoren, å gi kulturlivet og frivilligheten økt anerkjennelse og status, og å tydeliggjøre det offentlige ansvar for kultursektoren. Sametinget er ikke fornøyd med de økningene som er kommet til samisk kultur gjennom denne satsningen. Vi opplever at regjeringen legger føringer på hva pengene skal brukes til, og vi opplever at samisk språk og kultur ikke blir synliggjort og integrert i kulturloftets øvrige satsninger. Sametinget er imidlertid positiv til de signalene regjeringen gir i statsbudsjettet for 2013 der regjeringen varsler en satsning på samisk kultur og språk med 50 mill over 5 år.

Den generelle og overordnede politikken utgjør en del av rammevilkårene også for de samiske kunstnerne og de samiske kulturinstitusjonene. Dette har Sametinget påpekt i flere innspill til regjeringens kulturpolitikk. Sametinget opplever ofte å ikke bli inkludert i slike prosesser, at våre innspill ikke blir tatt hensyn til, eller at resultatet av enighet med regjeringen ikke blir fulgt opp med tilstrekkelige økonomiske midler.

Et eksempel på det siste er konsultasjonene mellom Sametinget og Kulturdepartementet om St.meld. nr. 32 (2007-2008) *Bak kulissene*. Som et resultat av konsultasjonene kom det inn mer tekst om samisk kultur og samisk scenekunst, der regjeringen understreker sitt overordnede ansvar for samisk kultur og nødvendigheten av at teatrene har gode rammebetingelser for driften. Likevel er situasjonen fortsatt den at Beaviváš Sámi Našunálteáhter er et samisk nasjonalteater, men de har ikke de samme ressursene som andre teatre på samme institusjonelle nivå. Beaviváš kan sammenligne seg med de andre nasjonale og regionale teatrene i Norge når det gjelder kunstnerisk kvalitet. Men teateret kan ikke sammenligne seg med de øvrige nasjonale scenekunstinstitusjonene, eller selv de minste regionteatrene når det gjelder de økonomiske forutsetninger.

Vi minner også om statens konsultasjonsplikt med samiske interesser i saker som konkret, avgrenset og direkte berører disse.

Sametinget mener at regjeringen også har et ansvar for at samisk kunst og kultur er synlig og tilgjengelig for alle. Vi mener det er et tap for kulturen i Norge at ikke flere aktører på kulturfeltet i større grad tar inn over seg at samisk kultur er en viktig og en selvfølgelig del av kulturen i landet vårt. Vi har et samisk nasjonalteater som viser produksjoner på samisk og produksjoner som er hentet fra en samisk samfunnskontekst. Vi savner å se flere produksjoner på for eksempel Nasjonalteateret eller på de regionale teatrene der temaet er fra samiske samfunn eller produksjoner av samiske kunstnere. Selv om vi ofte snakker om samiske områder, så bor det samer i hele landet. Stadig flere samer bor i byer og tettsteder. Vi tror også at den øvrige befolkninga i Norge vil ha stor glede av å oppleve samisk kunst og kultur.

Regjeringen har en rekke ordninger som bidrar til bedre rammevilkår for kunstnere. Noen av disse inkluderer ikke samiske kunst og kulturprosjekter ved at de tar utgangspunkt i kun norsk språk og kultur.

Et eksempel er NORLA (Norwegian Literature Abroad) som er et statsstøttet og ikke-kommersielt informasjonskontor. Senteret promoterer og formidler norsk litteratur til utlandet. NORLA forvalter ulike midler fra Utenriksdepartementet (UD) og Kulturdepartementet (KUD) til oversettelse og eksport av norsk litteratur. Ordningen for oversettelse av litteratur forutsetter imidlertid at litteraturen er utgitt på norsk. Dette betyr at den samiskspråklige litteraturen er utestengt fra muligheten for å motta støtte over denne ordningen til å bli oversatt til andre språk.

Til sammenligning har Utenriksdepartementet ulike støtteordninger til internasjonalt kunst- og kultursamarbeid (eksempelvis musikk, scenekunst, kunsthåndverk, billedkunst, design og arkitektur, film). Ingen av disse har som vilkår for søkere at det opprinnelig skal være produsert/utgitt på norsk språk.

Regionale og lokale myndigheters ansvar for samiske kultur

Også når det gjelder regionale og lokale myndigheter er ansvaret for samisk kunst og kultur uklart. Sametinget mener at både fylkeskommuner og kommuner har ansvar for utvikling av samisk kunst og kultur. Dette betyr at de i sitt arbeid også må ta ansvar for at samisk kultur skal ha en naturlig og viktig plass i deres politikkutvikling.

Vi har flere gode eksempler på at regionale myndigheter tar dette ansvaret. Sápmi music er et prosjekt i regi av Finnmark fylkeskommune som har som målsetning å få samiske musikkartister ut i verden. Samiske musikkartister kan søke om å bli årets artist og få hjelp til å bli markedsført med sin produksjon innenfor og utenfor Norges grenser, og bli lansert til internasjonale festivaler. Vi har også et godt samarbeid med Troms fylkeskommune om drift av kulturhus og festivaler i deres område.

Sametinget har imidlertid opplevd at når Sametinget får forvaltningsansvar for ordninger innenfor samisk kultur, har regionale myndigheter trukket seg ut. Dette skjedde blant annet da Sametinget overtok forvaltningsansvaret for de samiske museene. Noen fylkeskommuner bidrar ikke i det hele tatt med for eksempel driftmidler til samiske institusjoner, selv om de har en stor samisk befolkning innenfor sitt område. Dette går i mot Kulturlova av 2007, som stadfester statens, fylkeskommunenes og kommunenes ansvar for kulturvirksomhet. Kulturlova sier videre at det er en plikt at flest mulig har adgang til et mangfoldig kulturtilbud.

Sametinget har samarbeidsavtaler med fylkeskommunene fra Hedmark i sør til Finnmark i nord. Dette er vårt viktigste verktøy i samhandlingen med fylkeskommunene. Det er også økonomiske virkemidler knyttet til avtalene med krav om samfinansiering av prosjekter. Sametinget har, sammen med fylkeskommunene startet arbeidet med å gjøre samarbeidsavtalene mer konkrete og målrettede. Vi arbeider for at dette kan være med på å styrke samisk kulturliv.

Fylkekommunene er ofte eiere og finansierer av, eller oppnevner styremedlemmer til en rekke kulturinstitusjoner. Sametinget mener at fylkekommunene kan bruke denne styringsmuligheten til å arbeide for at disse institusjonene har et samarbeid med samiske institusjoner eller å legge til rette for at disse institusjonene formidler samisk kunst og kultur. For eksempel er både Finnmark og Troms fylkekommuner aksjonærer i Hålogaland teater og oppnevner i fellesskap et medlem i styret. Fylkeskommunene kan være sterke pådrivere for samiske produksjoner på teatre eller samarbeid med samiske institusjoner. Sametinget skal selvsagt også bidra til dette.

Den Kulturelle skolesekken er en inngangsport til et mangfold av kulturopplevelser for mange barn og unge og når ut til mange. Den kulturelle spaserstokken bidrar til et mangfold av kulturopplevelser for eldre. Ordningene må videreføres og gjerne utvides. Samisk kultur må bli en naturlig og integrert del av disse ordningene. Her har også Norsk kulturråd et viktig ansvar.

Kommunene er viktige iverksettere av tiltak rettet mot den samiske befolkningen. Mange kommuner er vertskapskommuner for samiske institusjoner, noe som gir arbeidsplasser i små kommuner. På grunn av svakere kommuneøkonomi er det mange kommuner som reduserer sin støtte til samiske kulturtiltak og -institusjoner, og noen som trekker seg helt ut. Sametinget blir ofte eneste finansør av institusjoner og festivaler som gir kulturtilbud og kulturopplevelser for hele befolkningen i tillegg til gode arbeidsplasser.

De kommunale kulturskolene er gode tilbud for barn og unge, og bør gis forsvarlige rammer for drift. I samiske områder bør det også gis tilbud om samiske kulturaktiviteter i kulturskolene. Tana kommune har gjennom sitt kulturskoletilbud et barneteater som på en god måte bruker samisk språk og bygger produksjonene på samisk virkelighet.

Sametinget arbeider med en samarbeidsavtaler med Tromsø kommuner. Med Alta, Oslo og Trondheim kommuner er vi også i dialog om dette. Formålet med avtalene er å legge til rette for et varig og fast samarbeid mellom partene i saker som angår samene og at partene vil legge til rette for at samene skal kunne bevare og utvikle sitt språk, kultur, sitt samfunnsliv. Et samarbeid med kommunene har et stort potensial. Det vil kunne styrke og medvirke til politikkutvikling på samiske samfunnsområder som ikke har vært naturlig for kommunene. For kulturlivet vil det kunne bety at de når ut til flere og nye publikumsgrupper, og slik gi mer oppmerksomhet om samisk kultur.

Mål og strategier

Hovedmål:

- Sametinget er den viktigste premissgiveren for utviklingen av samisk kunst og kultur

Delmål:

- Reelle forhandlinger med regjeringen om bevilgningene til samisk kunst og kultur
- Samisk kultur har en naturlig og viktig plass i regjeringens generelle og overordnede kulturpolitikk
- Regionale og lokale myndigheter bidrar til felles utvikling av samisk kunst, kulturliv og samiske kulturinstitusjoner.
- Samisk kunst og kultur skal være tilgjengelig for alle
- Samisk kultur er en selvsagt del av den nasjonale, regionale og lokale kunst- og kulturformidlingen

Strategier:

- Regjeringens og Sametingets ansvar for samisk kultur tydeliggjøres gjennom budsjettforhandlinger mellom partene
- Økt bruk av konsultasjonsavtalen i dialogen med regjeringen på kulturfeltet
- Synliggjøre regionale myndigheters ansvar for samisk kunst og kultur gjennom samarbeidsavtalene

- Arbeide for godt samarbeid med regionale og lokale myndigheter om utviklingen av samisk kunst og kultur

2 Bedre rammevilkår for samiske kunstnere

Sametingets ansvar når det gjelder utvikling av samisk kunst er å sørge for at kunstnerne har gode og forutsigbare rammevilkår for sin virksomhet. Vi skal både legge til rette for at vi har et mangfoldig samisk kulturliv samtidig som vi skal legge til rette for profesjonalisering og kvalitet. Vi skal legge til rette for tradisjonelle uttrykksformer, samtidig som vi skal legge til rette for samisk samtidskunst. Samene er et folk som har flere samiske språk. Denne rikdommen skal vises også i kultursammenheng. Sametingets viktigste verktøy i dette arbeidet er våre økonomiske virkemidler, men også den påvirkningsmuligheten vi har gjennom dialog, kontakt og samarbeid med andre offentlige myndigheter.

Dette innsatsområdet omhandler Sametingets politikk overfor de samiske kunstnerne. Vi vil med denne meldingen signalisere en mer aktiv politikk overfor våre kunstnere.

Utfordringer

Sametingets søkerbaserte virkemidler

På kunstnerkonferansen, i innspillene på e-post og på dialogmøtene har Sametinget fått kritikk rettet mot våre søkerbaserte virkemidler på kulturfeltet og vår håndtering av disse. Virkemiddelordningene oppleves som trange og lite forutsigbare. De etterlyser større fokus på kvalitet og de etterlyser flere stipender. Representanter for det samiske kunst- og kulturmiljøet mener at midlene styres for instrumentelt, og at Sametinget som et politisk organ legger politiske føringer overfor kunstnerne i deres daglige kunstneriske arbeid. Kravet fra kunstnerne er at det må skilles mellom politikk og fag, og at kunst- og kulturfaglig skjønn må ligge til grunn i vurderinger av omsøkte prosjekter. Dette gjelder spesielt for fagområdene litteratur og musikk.

Dette er problemstillinger og kritikk som Sametinget tar på alvor. For å kunne nå vårt mål om et levende og mangfoldig kunst- og kulturliv av god kvalitet og som er tilgjengelig for alle, må det være rom for kunstnerisk frihet. Samtidig har vi generelle og overordnede føringer om at barn og unge og språklig mangfold skal ligge til grunn i den kulturpolitiske overveielser. Statlige virkemidler har, og skal også ha, et sterkt regelverk knyttet til seg.

Kunsten skal være fri og utvide yringsrommet i samfunnet. Større åpenhet, faglige utvalg der kunstfaglige vurderinger gjøres etter godt skjønn basert på kunnskap og kompetanse, samt gode rammebetingelser skal bidra til en aktiv kunnskapsbasert kulturpolitikk. Sametinget har som mål at vi skal holde en armlengdes avstand til det frie kunst- og kulturlivet, samtidig som at det må utøves klokskap på begge sider av bordet. Det er legitimt for Sametinget og det samiske samfunnet å styre sine interesser i en viss retning, noen kulturpolitiske mål skal realiseres.

Åpenhet om hvordan prosessene foregår, diskusjoner om skjønn og kriterier, samt faglige begrunnende vurderinger i søknadsprosessene kan bidra til å øke tilliten til Sametingets virkemiddelbruk. Kunstnerne og kulturaktørene på sin side må også lytte til det politiske, kunsten er ikke frikoblet samfunnet. Å støtte mangfoldet i det samiske samfunnet er det samme som å støtte kvalitet og nyskaping. Kunsten er også samfunnsengasjert, kunsten er også samfunnsaktør.

Sametinget vil ha en grundig gjennomgang av våre søkerbaserte virkemiddelordninger. Dette vil skje i samarbeid med de samiske kunstnerorganisasjonene.

Kunstneravtalen

Samarbeidet mellom Sametinget og Samisk kunstnerråd er regulert gjennom samarbeidsavtalen mellom Sametinget og de samiske kunstnerorganisasjonene (kunstneravtalen). I evalueringen i 2012 ble det understreket at kunstneravtalen er svært viktig for å legge noen faste økonomiske rammer og ordninger for den samiske kunsten. Dette vil gi kunstnerne og deres organisasjoner en forutsigbarhet som gjør det mulig å planlegge satsninger på lengre sikt. Avtalen vil også sikre at kunstnerne selv har stor grad av råderett over midlene som inngår i avtalen.

Evalueringen viser imidlertid at kunstneravtalen framstår som et konserverende instrument der det skapes lite rom for dynamikk som kan bringe den samiske kunsten et steg videre. Dette er begrunnet med et manglende økonomisk handlingsrom i forhandlingssituasjonen, i og med at Sametinget i stor grad har lagt de økonomiske rammene for forhandlingene før disse begynner. Videre gjør rammen for forhandlingene det vanskelig å få nye typer tiltak inn i avtalen. Avtalen har trolig også begrenset de samiske kunstnerorganisasjonenes kommunikasjon med Sametinget, og dermed også deres mulighet til å nå fram med sine behov.

En av de største utfordringene med å si noe om effektene av avtalen, er kunstneravtalens manglende målformuleringer. Dette begrenser muligheten for å kunne vurdere om den økonomiske innsatsen gir de ønskede resultater og om den samiske kunsten faktisk utvikler seg i riktig retning. Det er ikke formulert utviklingsrettede mål som kan hjelpe til med å vise retningen på ønsket utvikling. Derfor vil det være vanskelig for organisasjonene å argumentere for behovet for tiltak som kan bidra til en måloppnåelse som går ut over dagens nivå. Slik sett kan avtalen virke som en sovepute både for organisasjonene og Sametinget.

Kunstneravtalen har ikke blitt revidert siden den ble inngått i 2004. En ny hovedavtale skal framforhandles og gjøres gjeldende fra 2014. Resultatene fra evalueringa av avtalen og en åpen dialog med kunstnerorganisasjonene vil danne grunnlaget for dette arbeidet. Sametinget vil legge til rette for at samiske kunstnerorganisasjoner kan være aktive aktører i den samiske kulturpolitikken.

Øvrige rammevilkår for samiske kunstnere

Det finnes flere viktige grunnlag for de samiske kunstnernes rammevilkår. Blant annet infrastrukturen som de samiske institusjonene utgjør, nasjonale myndigheters generelle kulturpolitikk, lokale og regionale myndigheters kulturpolitikk, øvrige økonomiske støtteordninger til kultur, muligheter for samarbeid med andre kunstnere og andre institusjoner og utvikling av kulturnæring. Disse behandles under de andre innsatsområdene.

Mål og strategier

Hovedmål:

- Et mangfold av samiske kunst- og kulturuttrykk av god kvalitet skapes, utøves, formidles og oppleves

Delmål:

- De samiske kunstnerne har gode og forutsigbare rammevilkår for sin virksomhet
- Sterke og aktive samiske kunstnerorganisasjoner

Strategier:

- Bedre mål- og resultatstyring av Sametingets søkerbaserte virkemidler til samisk kunst og kultur
- Styrke samtidens samisk kunst- og kulturuttrykk
- Bevare, utøve og formidle tradisjonelle kunst- og kulturuttrykk
- Samiske barn og unge og språklig mangfold skal ivaretas i Sametingets kulturpolitikk
- Utvikle samarbeidsavtalen mellom Sametinget og Samisk kunstnerråd (kunstneravtalen)
- Skape arenaer for samarbeid mellom samiske kunstnere og andre kunstnere regionalt og nasjonalt

- Gjennom kunstneravtalen gi Samisk kunstnerråd muligheter for å ta et større ansvar for utviklingen av samisk kunst og kultur
- Arbeide for arenaer for samarbeid mellom samiske kunstnere og andre kunstnere regionalt og nasjonalt
- Politikktutforming i nær dialog med kunst- og kulturlivet
- Arbeide for arenaer, nettverk og samarbeidsprosjekter som bidrar til økt internasjonal promotering og eksport av samisk kunst og kultur til et internasjonalt marked

3 Samiske kulturinstitusjoner som arena for formidling og opplevelse av samisk kultur

I 2008 la sametingsrådet fram institusjonsmeldingen. I meldingen går det fram at sametingsrådets målsetting med samisk institusjonsutvikling er å styrke og utvikle samiske institusjoner på sentrale samfunnsområder som grunnlag for samisk demokrati, kunnskap og kapasitet i og for det samiske samfunnet. Sametinget har i meldingen uttrykt en klar ambisjon om å være den sentrale tilrettelegger for den samiske institusjonsutviklinga.

Dette innsatsområdet omhandler Sametingets videreføring av vår institusjonspolitik.

Utfordringer

Sametignet har de siste årene brukt mye ressurser på å følge opp institusjonsmeldingen. Vi har vært opptatt av institusjonsoppbygging og organisering. Det er blitt foretatt omorganiseringer av en rekke institusjoner, ordningen med husleiefinansiering av samiske kulturbygg er nå etablert, flere byggeprosesser er videreført og igangsatt og flere kulturinstitusjoner har kommet inn på Sametingets budsjett. Norut Alta-Álta (2012) sin rapport om kulturturneringen i samiske områder viser at det har vært en økning i sysselsettingen i de offentlig finansierte samiske kulturinstitusjonene.

Arbeidet med å bygge opp og styrke de samiske institusjonene organisasjonsmessig har vært nødvendig. Dette er også et arbeid vi vil fortsette med, slik at vi når våre mål om sterke samiske institusjoner.

En videreføring av institusjonspolitikken må ha et tydeligere fokus rettet mot kulturinstitusjonenes aktivitet og faglige innhold, og hva institusjonenes rolle som aktør på kulturfeltet skal være. Sametinget må være tydeligere på hvilket aktivitetsnivå vi forventer at for eksempel et kulturhus skal ha. Vi må være tydeligere på at de samiske institusjonene er viktige aktører og samarbeidsparter i utviklingen av samisk kunst- og kulturliv. De samiske institusjonene er også viktig infrastruktur for samiske kunstnere. De skal være arenaer for nyskaping, formidling og utvikling, hvor samisk språk og kultur er sentralt. Dette betyr ikke at institusjonene ikke er dette i dag. Vi ønsker imidlertid å tydeliggjøre deres innhold og rolle.

Samiske institusjoner har også etterspurt en tettere oppfølging og dialog fra Sametingets side, slik at våre forventninger til institusjonene kommuniseres tydeligere, blant annet når det gjelder mål- og resultatstyring av virkemiddelbruken, og slik at institusjonene kan redegjøre for sine behov og utfordringer.

Institusjonene har et eget ansvar i å opprettholde og utvikle seg som institusjon og etablere gode samarbeidsrelasjoner til ulike aktører. Sametinget sitt ansvar er blant annet å legge til rette for dette gjennom virkemiddelbruk, dialog og ved å skape arenaer for samarbeid. Sametinget vil også fortsette arbeidet mot regjeringen for å styrke de økonomiske rammebetingelsene for de samiske institusjonene.

Sametinget er i de fleste tilfeller den største økonomiske bidragsyteren til de samiske kulturinstitusjonene. En stor andel av bevilgningene til kultur i Sametingets budsjett går til driftsmidler til samiske institusjoner og organisasjoner. Gjennom våre tilskudd kan vi også sette krav til institusjonene. Vi må være mer tydelig i våre forventninger til hva direktetilskuddet kan brukes til. Sametinget vil i sterkere grad bruke finansieringsstøtten mer aktivt ved å stimulere til at økt egeninitiert aktivitetsnivå resulterer i bedre budsjettmessige betingelser. Som det fremgår av institusjonsmeldingen har imidlertid ikke Sametinget noe ønske om å detaljstyre institusjonene

Sametinget foretar oppnevninger til styrever i ulike kulturinstitusjoner. Vi vil se nærmere på hvordan vår styreoppnevningsrolle kan utvikles. En styresammensetning med relevant kompetanse tilpasset institusjonens rolle og formål, bidrar til utvikling av institusjonene. Som del av kompetanseoppbyggingen i institusjonene har Sametinget tidligere arrangert seminar for styremedlemmene vi har oppnevnt til de samiske kulturinstitusjonene. Vi ser også at det kan være behov for en koordinering med andre styreoppnevningende organ for å oppnå målsettinger om minimum 40-60 % kjønnsbalanse i styrene.

De samiske institusjonene utgjør viktig infrastruktur for de samiske kunstnerne. Den samiske kunsten og kulturutøvelsen er på mange måter grunnlaget for de samiske institusjonene. Teatrene og festivalene er de institusjonene hvor dette kommer tydeligst fram. Det framtidige samiske kunstmuseet vil være svært viktig for formidling av samisk samtidskunst. Samisk senter for samtidskunst er et viktig faglig-, formidlings-, informasjons- og koordinerende organ for flere samiske kunstnere og kunsthåndverkere. Forsker- og kunstnerboligen Lásságámmi bidrar til inspirasjon til fortsatt faglig og kunstnerisk utvikling for gjestebeboerne. Sametinget vil arbeide for et tettere samarbeid mellom de samiske institusjonene og de samiske kunstnerne.

De samiske institusjonene er også viktig som sysselsettingsaktører. De gir høykompetansearbeidsplasser i små samiske lokalsamfunn. Dette har også et likestillingsaspekt siden mange kvinner arbeider i disse institusjonene, noe som kan bidra til at de blir eller ikke flytter fra bygda. Norut Alta-Áltas rapport om kulturnæring i samiske områder viser at antall ansatte i samiske språk- og kultursentre har hatt en betydelig vekst de siste årene.

Mål og strategier

Hovedmål:

- De samiske kulturinstitusjonene er en viktig aktør i utviklingen av samisk kunst og kultur

Delmål:

- Faglig sterke samiske kulturinstitusjoner
- De samiske institusjonene er ressurs for de samiske kunstnerne og kulturutøverne
- De samiske institusjonene har et godt samarbeid med hverandre
- De samiske institusjonene gir kulturarbeidsplasser i samiske samfunn
- De samiske institusjonene er viktige formidlere av samisk kunst og kultur

Strategier:

- Arbeide for gode rammevilkår for samiske institusjoner slik at de kan bidra til utvikling og formidling av samisk kunst- og kulturliv
- Være tydeligere i våre forventninger til samiske institusjoners ansvar i utviklingen av samisk kunst og kultur
- Har en tettere oppfølging av og dialog med institusjonene gjennom styreoppnevninger og tilskudd
- Arbeide for et enda bedre samarbeid og en bedre faglig ansvarsfordeling mellom institusjonene
- Bidra til et enda bedre samarbeid mellom samiske kunstnere og samiske kulturinstitusjoner

- Arbeide videre med oppbyggingen og omorganiseringen av samiske kulturinstitusjoner

4 Verdiskaping og vekst i kulturnæringen

Utviklingen av kulturnæringen handler i stor grad om rammebetingelsene for samiske kunstnere. Kulturnæringsbransjen kjennetegnes i dag av mange små aktører som har konsentrert sitt virke omkring kunst- og kulturuttrykk. Verdiskaping på dette innsatsområdet dreier seg i hovedsak om økonomiske verdier.

Dette innsatsområdet omhandler hvordan Sametinget kan bidra til at flere kunstnere kan leve av å være kunstner.

Utfordringer

Kulturnæringsbransjen er drevet av sterk idealisme og ofte uten profesjonell drift. Mange av aktørene har andre yrker ved siden av eller i kombinasjon med andre næringer. Aktørene ser ofte på seg selv som kulturutøvere eller kunstnere – ikke nødvendigvis næringsutøvere. Utfordringen som oppstår når kultur skal møte næringsbegrepet, er felles for bransjen over hele landet.

Kvaliteten på samiske kulturprodukter er som oftest svært gode og har et stort næringspotensial nasjonalt og internasjonalt. Utfordringen ligger i å styrke samiske kulturnæringsaktører, slik at de har selvtillit og kunnskap til å erobre verden med sine produkter.

Det som skiller de samiske kulturnæringsaktørene fra de norske, er spesielt deres forhold til den samiske kulturarven. Mange samiske kulturaktører forvalter og formidler de nedarvede kulturskatter i det samiske samfunnet. Det gjør at samiske kulturaktører har en dobbeltforventning knyttet til sitt arbeid. De skal ikke bare ivareta det kunstneriske uttrykket, men også bære personlig ansvar for kulturarven. I tillegg kommer spørsmålet om hvem som skal tjene penger på den samiske kulturen opp. Og skal alt ved den samiske kulturen være til salgs? Det gjelder å gjøre nytte av samisk kultur i verdiskapingen uten å ødelegge den samiske kulturen. Utfordringen for alle som jobber med samisk kulturnæring er å ivareta den etiske dimensjonen i næringsutviklinga.

I tillegg er en utfordring for utøvere i nord at de opererer på et relativt lite lokalmarked, samt at det er langt til de store markedene. Det er likevel viktig også å se på kulturnæring i en større helhet enn bare enkeltaktørene selv. De er ofte en del av en større verdikjede, hvor flere aktører er avhengig av hverandre i fremstilling og formidling av sine produkter. En styrking av kompetanse blant enkeltaktører vil styrke hele verdikjeden og den samiske kulturnæringen som sådan.

Kultur vs. næringsbegrepet

En av de største utfordringene oppstår allerede i møte med kulturnæringsbegrepet. Kulturpolitikk er forankret i at kulturen har en egenverdi og har et stort sett med forventninger knyttet til seg: styrke samisk samhörighet og identitet, bidra til levende lokalsamfunn og ivareta vår kulturarv, for å nevne noe. Næringspolitikk handler om verdiskaping, utstyrt med et sett av mål og virkemidler for å styrke det økonomiske potensialet for virksomheter. Kultur og næring snakker med andre ord ikke alltid samme språk, og det kan oppstå utfordringer når det komplekse kulturlivet skal forsøke å tilpasse seg en mer rigid næringsforståelse som er skapt for helt andre sektorer. Det er også viktig å anerkjenne at ikke alle kulturaktører verken vil eller skal passe inn under næringsparaplyen. For å bygge en sterk kulturnæring, er første utfordring å få kulturaktører til å føle seg hjemme under næringsbegrepet. I næringsammenheng gjelder det å skape bærekraftige og varige arbeidsplasser som ikke bare er avhengig av offentlig tilskudd.

Kompetanse

Kunst - og kulturutøvere har tradisjonelt konsentrert sitt virke omkring det de er best på, nemlig

produktet sitt. Slik må det fortsatt være, et sterkt kulturliv utgjør den avgjørende basen for en vellykket kulturnæringsssatsning. Likevel er en utfordring for hele verdikjeden, og enkeltaktørene selv, at mange har for lite kompetanse på næringsdelen av virksomheten. Dette dreier seg om alt fra forretningsutvikling til merkantil og økonomisk kompetanse, markedsorientering, produktutvikling, markedsstrategier etc. Noen samiske kulturaktører må begynne fra starten av med å styrke selvillit og ta opplæring i bedriftsetablering, for andre vil det være nok å lære seg strategiutvikling for å se potensialet i egen virksomhet. Hovedutfordringen blir å få kulturaktørene til å se på seg selv som viktige næringsaktører.

Kunst- og kultur er kompleks og verdifullt i sin måte å tenke på. Å dytte kultur inn i utviklingsprogrammer ment for næringslivet, kan gjøre at man taper de gode kreative prosessene. Risikoen er da at en blir sittende igjen med gode forretningsplaner, men med dårlige produkter. Den grunnleggende forståelsen og aksepten for kulturens egenverdi er en viktig byggestein for en vellykket kulturnæringsssatsning.

Det finnes for lite forskning på samiske kultur- og kulturbasert næring. Forskning på dette feltet vil gi oss nyttig innsikt i en tid hvor dette er viktige satsningsområder på landsbasis og en del av de nye næringsveiene i nord.

I en liten kulturnæringsbransje hvor mange aktører er avhengig av hverandre er det en utfordring at det ikke finnes noe organisert nettverk og samarbeid. Gjennom de etablerte kompetansemiljøene i de samiske kunstnerorganisasjonene og kulturinstitusjonene kan en hente nyttig erfaring.

Mål og strategier

Hovedmål:

- Bærekraftige arbeidsplasser i samiske kunst- og kulturbasert næring

Delmål:

- Økt omsetning og lønnsomhet hos kulturnæringsaktører
- Økt sysselsetting som følge av samisk kunst- og kulturbasert næring
- Kulturnæring der ekthet og troverdighet er i fokus
- Kompetansebasert kulturnæring

Strategier:

- Fremme lønnsomhet i kulturnæringsbransjen
- Øke profesjonaliseringen i samisk kulturnæring
- Tilrettelegge for møteplasser og nettverk for kulturnæringsaktører
- Initiere mer forskning på samisk kulturnæring
- I samarbeid med regjeringen og regionale aktører arbeide for å bygge kulturnæring som en av de nye næringsveiene for samer

Økonomiske og administrative konsekvenser

Oppfølging av meldingen vil skje gjennom de årlige budsjettene der tiltak under de enkelte målene vil bli prioritert. Sametingsrådet vil vurdere å utarbeide en egen handlingsplan for oppfølging av meldingen. Meldingen har et langsiktig perspektiv, og det vil være naturlig å ha en gjennomgang av meldingen etter tre til fire år for å vurdere om Sametinget har oppnådd de målene som er satt i meldingen.

Kulturkapitlet er det største kapitlet i Sametingets budsjett, med en rekke direkte og søkerbaserte tilskuddsordninger. En stor del av våre administrative ressurser går til å forvalte disse ordningene. Vi har i meldingen påpekt nødvendigheten av mer bruk av forpliktende dialogkanaler som konsultasjonsavtalen og samarbeidsavtaler for å fremme samisk kunst og kultur overfor andre offentlige myndigheter. Vi har også sett behovet for en tydeligere dialog med de samiske institusjonene og de samiske kunstnerorganisasjonene.

Gjennom god dialog med sentrale myndigheter forventer Sametinget at de økonomiske rammene for samisk kunst- og kulturutvikling økes betydelig. Det samiske samfunnet har ikke fått tatt del av samme løft på kunst- og kulturfeltet gjennom Kulturløftets satsinger og andre offentlige bevilgninger som samfunnet for øvrig, og det ventes at samisk kultur får det løft som behøves for utvikling og handlingsrom innen sektoren. Sametinget forventer også at regionale og lokale myndigheter tar sitt ansvar for utvikling av samisk kunst- og kultur.

Det medfører økte økonomiske og administrative ressurser for å følge opp meldingen. Oppfølgingen av institusjonsmeldingen og den kommende redegjørelsen om museer må også inkluderes i det samlede behovet for økonomiske og administrative ressurser på kulturfeltet. Det vil være behov for flere ansatte, og å øke de økonomiske rammene for å nå målene i meldingen innenfor det tidsperspektivet som er tenkt.

Litteratur

Bååstede – tilbakeføring av samiske kulturarv (2012). Norsk Folkemuseum, Sametinget og Kulturhistorisk museum.

FNs erklæring om urfolks rettigheter (2007)

FNs internasjonale konvensjon om sivile og politiske rettigheter (1966)

FNs konvensjon om barns rettigheter (Barnekonvensjonen) 1989.

Grunnloven (1814). Justis- og beredskapsdepartementet.

Hansen, Hanna H. (2009): *Fra stereotypi til parabol – en fortelling om samisk samtidskunst*. I *Gierdu – Bevegelser i samisk kunstverden*. SKINN - samorganisasjonen for kunstformidling i Nord-Norge og RiddoDuottarMuseat.

Hermetikken Næringshage(2010): *Sluttrapport, forprosjekt for samiske kulturnæringer*.

ILO-konvensjon nr. 169 (ILO 169) om urfolk og stammefolk i selvstendige stater.

Kintel, Thomas (2009): *Hva står på spill i den samiske kunstverdenen?* I *Gierdu – Bevegelser i samisk kunstverden*. SKINN - samorganisasjonen for kunstformidling i Nord-Norge og RiddoDuottarMuseat.

Kramvig, Britt (2007): *Kultur som næring – møter som sammenstøter*. Magma 9/2009.

Kramvig, Britt(2012): *Orientalisme eller kulturmøter? Tendenser i samisk turisme og kulturnæringer*. I Forbord, M., Kvam, G. og Rønningen, M.: *Smak, kultur og opplevelser” – nye ideer om reiseliv i Norge*, fagbokforlaget 2011.

Kulturlova (2007). Kulturdepartementet.

Norsk kulturbarometer 2008. Statistisk sentralbyrå.

Norsk kulturråd. *Strategi 2011–2014*.

Norut (2010): *Evaluering av Sametingets tilskuddsordning Kulturutvikling*.

Norut (2012): *Evaluering av samarbeidsavtalen mellom Sametinget og de samiske kunstnerorganisasjonene*.

Norut (2012): *Kulturnæringer i samiske områder – sysselsettingsutvikling og bedriftskultur*.

Sametingets budsjett (2012). Sametinget.

Sametingets budsjett (2013). Sametinget.

Sametingsmelding om næringsutvikling (2011). Sametinget.

Sametingsrådets melding om samisk institusjonsutvikling (2008). Sametinget.

Sametingsrådets politiske tiltredelseserklæring. Politisk plattform for flertallsrådet i Sametinget for perioden 2009-2013. Sametinget.

Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold (Sameloven) (1987). Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet.

Samiske tall forteller 3. Kommentert samisk statistikk 2010. Sámi allaskuvla og Norden.

Samiske tall forteller 4. Kommentert samisk statistikk 2011. Sámi allaskuvla og Norden.

Skogerbo, Eli (2000): *Samiske medier. Innhold, bruk og rammevilkår.*

St. meld. nr. 22 (2003-2004): *Kultur og næring.*

St. meld. nr. 28 (2007-2008) *Samepolitikken.*

St.meld. nr. 32 (2007-2008) *Bak kulissene.*

St. meld. nr. 23 (2011-2012): *Visuell kunst.*

St.prp.73 (2005-2006) *Om samtykke til ratifikasjon av UNESCOs konvensjon om vern av den immaterielle kulturarven.*

Telemarksforskning (2012): *Norsk kulturindeks 2012. Resultater fra samisk område.*

UNESCO-konvensjonen om vern av den immaterielle kulturarven (2003).

Nærings- og kulturkomiteens innstilling

Innledning

Sametingets næring- og kulturkomite har behandlet meldingen om kunst og kultur.

Merknader

Medlemmer fra NSR Geir Tommy Pedersen, Gunn Britt Retter, Mathis Nilsen Eira, Randi A. Skum, Flyttsamelista Per A. Bæhr, Nordkalottfolket Toril Bakken Kåven og Fremskriftspartiet Aud Martinsen fremmer følgende merknad:

Underveis i arbeidet med Sametingets melding om samisk kunst og kultur foreslås det 4 innsatsområder, hvorav ett av disse omhandler verdiskapning og vekst i kulturnæringer. Samtidig med komitebehandlingen la sametingsrådet fram en allerede vedtatt handlingsplan om kulturnæringer. I handlingsplanen vises det til at grunnlaget for planen er melding om samisk kunst og kultur som skal behandles av plenum i juni, jfr. sak 23/13. Sametingsrådet kan på ingen måte forskuttere en plenumsbehandling av en sametingsmelding. Dette er ikke i henhold til saksgangen i Sametinget. Gjennom en slik framgangsmåte fratrar sametingsrådet plenum muligheten til å komme med innspill i saker som omhandler samisk kunst og kultur.

Dette er et klart signal til det samiske folk om at det har liten hensikt å bruke de demokratiske virkemidlene man har for å fremme sine synspunkt, siden sametingsrådet vedtar handlingsplaner uten at dette er forankret i sametingets plenum.

I tillegg anser vi ikke faktagrunnlaget for meldingen som tilstrekkelig, til å kunne vurdere hvilke behov man har for igangsetting av ulike tiltak for å kunne styrke samisk kunst og kultur.

På denne bakgrunn ber disse medlemmene om at meldingen om samisk kunst og kultur gis en ny behandling i sametingsrådet.

Medlemmer fra NSR Geir Tommy Pedersen, Randi A. Skum, Mathis Nilsen Eira, Gunn-Britt Retter, Flyttsamelista Per A. Bævr fremmer følgende merknad:

disse medlemmene anser kulturområdet som et av de viktigste politikkområdene til Sametinget. Kultur er det fellesskap av idéer, verdier og normer som et samfunn har og som man ønsker å føre videre til den kommende generasjon. Disse medlemmene vil styrke, bevare og fremme både moderne og tradisjonell samisk kulturkunnskap. Disse medlemmene ønsker å stimulere utviklingen av samisk kulturliv gjennom å øke antallet samiske kulturarbeidsplasser. Levende og sterke samiske lokalsamfunn og tradisjonelle næringer og levesett er viktige som fundament i produksjon av samisk kultur.

Disse medlemmene finner det positivt at Sametingsrådet omsider har fremmet en melding om samiske kunst og kultur.

Innledningsvis vil disse medlemmene påpeke det uheldige i at Sametingsrådet på noen punkter i meldingen velger formuleringer som kun er egnet til å skape distanse mellom Sametinget og kunst- og kulturutøvere.

Under punktet Utfordringer I dagens kulturpolitikk reiser Sametingsrådet spørsmålet om hvordan Tinget skal kunne utøve god forvaltning av Sametingets kulturmidler samtidig som Tinget i mange sammenhenger er eneste finansieringskilde for samiske kunst- og kulturprosjekter. Etter disse medlemmenes mening gir det et fullstendig feil signal at man stiller spørsmålet om hvordan Sametinget “skal kunne stille makt bak kravene” ovenfor kulturarbeidere uten at slike krav er fremmet ovenfor denne sektoren. Slike formuleringer hverken kan eller bør Sametinget fremme ovenfor mennesker som i stor grad ofrer mye av sin tid i kulturens tjeneste, i stor utstrekning på frivillig basis. Likeledes under Kunnskapsgrunnlaget, evaluering av samarbeidsavtalen mellom Sametinget og de samiske kunstnerorganisasjonene og under innsatsområde 2 der Sametingsrådet har et ønske om å “vurdere om den økonomiske innsatsen gir de ønskede resultater og om den samiske kunsten faktisk utvikler seg i riktig retning”. Disse medlemmene vil ta sterk avstand fra at Sametinget som et folkevalgt organ på noe som helst måte har et ønske om å styre kulturen i “riktig retning”.

Innsatsområdene

I meldingen presenteres det fire innsatsområder:

Tydligere ansvar for samisk kultur

Bedre rammevilkår for samiske kunstnere

Samiske kulturinstitusjoner som arena for formidling og opplevelse av samisk kultur

Verdiskapning og vekst i kulturnæringer

Under innsatsområde 1. Tydeligere ansvar for samisk kultur vil disse medlemmene klart tilkjenne sin støtte til Sametingsrådets argumentasjon om fraværet av reelle prosedyrer og prosesser mellom regjeringen og Sametinget på kulturområdet. Disse medlemmene vil i denne sammenheng påpeke at det er store utfordringer både på det infrastrukturelle og bemanningsmessige før man kan si at samisk kunst- og kulturliv er på et ønskelig nivå. På denne bakgrunn finner disse medlemmene det merkelig at Sametingsrådet synes å gi uttrykk for tilfredshet med at regjeringen I statsbudsjettet for 2013 har varslet en satsning på samisk språk og kultur med 50 mill over 5 år. Når man vurderer kostnadene for

å bygge ut bla bygningsmassen til Beaivvás, vårt nasjonale teater, og andre kulturbygg synes det klart at regjeringens ambisjonsnivå på dette området er altfor lavt.

Som nevnt ovenfor vil disse medlemmene sterkt ta avstand fra formuleringene om å styre kulturen i "riktig retning" slik det dessverre også fremkommer under innsatsområde 2. Slike formuleringer sett i sammenheng med at Sametingsrådet i meldingen signaliserer en mer aktiv politikk ovenfor våre kunstnere kan skape misforståelser og har da også medført at samiske kunstnere har reagert negativt etter at meldingen ble lagt frem.

Sametinget har tidligere behandlet to meldinger på kunst- og kulturområdet (2001, 2005). Disse meldingene dannet blandt annet grunnlaget for opprettelsen av kunstneravtalen mellom Sametinget og de samiske kunstnerorganisasjonene som ble etablert i 2004. Ordningen ble evaluert i 2012 og en ny hovedavtale skal fremforhandles og gjøres gjeldende fra 2014. I evalueringen fremkommer det at avtalen fremstår som konserverende og at det er lite rom for dynamikk mellom partene. Sametingsrådet peker på at avtalen trolig har begrenset de samiske kunstnerorganisasjonenes kommunikasjon med Sametinget og også deres mulighet til å nå frem med sine behov. Sametinget vil etter en dialog med organisasjonene vurdere opprettelsen av et eget fagråd for sektoren.

Sametingsrådet fremmer et eget innsatsområde der man søker å videreføre den institusjonspolitikken som ble fremmet i institusjonsmeldingen fra 2008.

Sametinget har ved flere anledninger anført kritiske merknader til hvordan Sametinget synes å ville styre de samiske institusjonene. Målet med politikken er å fortelle hvor vi skal, og hvordan vi skal komme dit. Målsetningen med Sametingets institusjonsutvikling må være tosidig. Man må fylle Sametingets behov for ryddighet i forhold til organisasjonsmodeller og styrerepresentasjon, og forutsigbarhet i budsjettbehandling.

Minst like viktig er det at Sametinget tar stilling til hvordan institusjonene skal styrkes for å ivareta både dagens og framtidens behov – og hvordan Sametinget skal bidra til det gjennom utvikling av rammevilkår og i sitt politiske arbeid. I tillegg må Sametinget ha en holdning til hvilke nye institusjoner det er behov for å etablere for å utvikle det samiske samfunnet. En slik framtdsrettet strategi kan ikke utvikles uten aktiv deltakelse fra det sivile samiske samfunn.

Disse medlemmene mener at den detaljstyringen som Sametingsrådet synes å legge opp til i forhold til de enkelte institusjoner er uheldig. Blant annet legger rådet opp til at kun to organisasjonsformer er ønskelig sett fra Tingets side. De samiske institusjonene er utviklet og organisert etter en vurdering av hva som synes mest hensiktsmessig utfra lokale forhold og de mål man lokalt har satt for utviklingen av samfunnet. Disse medlemmene vil, i motsetning til Sametingsrådet, uttrykke at man har tillit til de samiske organisasjoners og enkeltpersoners vilje og evne til selv å utvikle egne institusjoner. Sametinget finner ikke å kunne støtte Sametingsrådets institusjonspolitikk slik den utøves i dag.

Disse medlemmene vil tilkjennegi sin støtte til Sametingsrådets satsning på verdiskapning og vekst i kulturnæringen slik det fremkommer i innsatsområde 4. Det er viktig at Sametinget bidrar til at kulturutøvere og kunstnere kan leve av sitt virke innenfor dette feltet. Imidlertid finner disse medlemmene det nødvendig å påpeke at det ikke er riktig når Sametingsrådet som en utfordring hevder at det ikke finnes noe organisert nettverk og samarbeid på området. Norske Samers Riksforbund er partner i INTERREG prosjektet Indigee - Indigenous Entrepreneurship. Prosjektet, som er rettet mot unge, tilbyr nystartede selskap og entreprenører mulighet til å utvikle sine planer der siktemålet er etablering av arbeidsplasser og virksomhet, ofte med kultur som basis. Sametinget vil videreføre tiltaket og aktivt støtte etableringen av flere slike.

Medlemmet fra Nordkalottfolket Toril Bakken Kåven, fremmer følgende merknad:

Dette medlemmet noterer seg at det i meldingen ikke er gitt en oversikt over kunst- og kulturområdet; antall sysselsatte, økonomisk betydning, vor stor produksjon, og hvordan produksjonen og kulturuttrykkene fordeler seg geografisk i landet. I stedet velger man en fremstilling hvor man fokuserer på hva, og om Sametinget selv gir økonomiske midler og annen bistand. Dette gir ingen oversikt over kunst- og kultursektoren, og gjør det svært vanskelig å fatte beslutninger om hva som er riktige strategier for fremtiden. Man vet dermed ingenting om hvilken retning samisk kunst- og kultur beveger seg. Gjennomgående henviser man her til eksterne rapporter om for statusbeskrivelser. Det er beklagelig, da det samiske folk fortjener å få en bred og kortfattet oversikt over hva dette viktige fagfeltet inneholder og hvordan det er organisert. Man har dermed ikke det viktigste faktagrunnlaget for politikktutforming.

Dette medlemmet konstaterer også at man i meldingen, ikke nevner viktige elementer i den samiske kulturen, men lar det være opp til de samiske kulturutøverne selv å uttrykke og utvikle hva man ønsker. Det er forståelig, og også riktig at man ikke skal sette begrensninger på ulike kunst- og kulturuttrykk – men det er ikke riktig at Sametinget skal være med å støtte alle typer kunst- og kulturuttrykk. Man sier tvert imot i meldingen at man ønsker ikke å ta diskusjonen om hva som er samisk kunst. Dette medlemmet mener at Sametingets fremste mål bør være å bidra til at samiske kunst- og kulturuttrykk overlever, styrkes og videreutvikles inn i fremtiden. Men, hvis den samtidig ikke skiller seg fra annen vestlig kultur, er det ikke lengre noe å ivareta. Sametinget har en annen rolle enn den norske stat, som bidrar til kunst- og kulturuttrykk på mer generell basis.

Om man ikke vil definere hva man mener med samiske kunst- og kulturuttrykk, vil sametinget kun bli oppfattet som en overflødig institusjon og arbeidet med kunst- og kultur kan legges til andre offentlige institusjoner. Det vil være svært uheldig for Sametingets arbeid.

Man har også valgt et overordnet mål som sier et levende og mangfoldig samisk kunst og kulturliv av god kvalitet som er tilgjengelig for alle, med spesiell fokus på at man denne gangen ønsket større fokus på kvalitet. Kvalitet kan defineres på flere måter: både som teknisk kvalitet og oppfattet kvalitet. Verken teknisk kvalitet eller oppfattet kvalitet er det mulig å si noe om så lenge man ikke ønsker å definere hva man legger i samisk kunst og kultur. Kvalitetsbegrepet vil da bli synsing basert på egne personlige referansepunkt.

Meldinger tar ikke for seg hva man ønsker skal være bærende elementer i samisk kunst og kultur. Nordkalottfolket mener dette er avgjørende for at formålet om høy kvalitet skal være bærende. Man kan eksempelvis si at samisk kunst og kulturuttrykk som finansieres, skal gjenspeiles av

- samiske tradisjoner, tradisjonskunnskap, geografisk tilknytning og generasjoners virke i norden.
- den særegne naturnærheten, tilknytning til naturen gjennom næring, naturnær levemåte og høstingstradisjoner.
- livssyn, verdensbilde og åndelighet i den samiske verden, både i form av moderne og tradisjonelle trosformer.
- samenes moderne kunstuttrykk og utvikling av samisk kunst og kultur inn i fremtiden.
- samiske folk som del av moderne samfunn, med moderne uttrykksformer og moderne levemåte.

Med dette som utgangspunkt vil man kunne starte reelle diskusjoner om hvilke kunst- og kulturuttrykk Sametinget skal støtte med økonomi, bedre rammebetingelser og andre virkemidler.

Medlemmet fra Fremskriftspartiet Aud Martinsen, fremmer følgende merknad:

Dette medlemmet stiller store spørsmålstegn ved denne meldingen. Rådet slår fast at Sametinget skal være den viktigste premissgiveren for utviklingen av samisk kunst og kultur. Samtidig sier rådet i saken de ikke vet verken hva som er samisk kunst og kultur, hvem som er utøvere, eller hvordan de skal definere samisk kunst og kultur!

Rådet viser i meldingen både til forsker Thomas Kittel og kunstviter Hanna Hansen, som begge problematiserer hvordan man skal definere samisk kunst og kultur.

Dette medlemmet stiller seg undrende til hvordan rådet mener Sametinget skal være en viktig premissleverandør for samisk kunst og kultur, når rådet selv ikke kan definere hva dette er, og i meldingen tydelig sier at dette er en diskusjon del heller ikke vil gå nærmere inn på!

Dette medlemmet mener for øvrig at det offentlige ikke skal blande seg bort i utvikling av kunst og kultur, og at kulturlivet utvikler seg best når det er uavhengig av offentlige bindinger og støtteordninger.

Det er allikevel en offentlig oppgave å bidra til å bevare samiske tradisjoner og kultur, men dette ivaretas best av de tradisjonelle folkevalgte organene, kommunestyre, fylkestingene og stortinget.

Komiteens tilrådning

Sametinget støtter for øvrig Sametingsrådets forslag til innstilling.

Forslag 1, representant Geir Tommy Pedersen, NSRs sametingsgruppe, Flyttsamelista, Nordkalottfolket, Høyre og Fremskrittspartiet

Undervei i arbeidet med Sametingets melding om samisk kunst og kultur foreslås det 4 innsatsområder, hvorav ett av disse omhandler verdiskapning og vekst i kulturnæringer, Samtidig med komitebehandlingen la sametingsrådet fram en allerede vedtatt handlingsplan om kulturnæringer. I handlingsplanen vises det til at grunnlaget for planen er melding om samisk kunst og kultur som skal behandles av plenum i juni, jfr. Sak 23/13. Sametingsrådet kan på ingen måte forskuttere en plenumsbehandling av en sametingsmelding. Dette er ikke i henhold til saksgangen i Sametinget. Gjennom en slik framgangsmåte fratrar sametingsrådet plenum muligheten til å komme med innspill i saker som omhandler samisk kunst og kultur.

I tillegg anser vi faktagrunnlaget for meldingen som utilstrekkelig i forhold til å kunne vurdere hvilke behov man har for igangsetting av ulike tiltak for å kunne styrke samisk kunst og kultur.

På denne bakgrunn ber Sametinget om at meldingen om samisk kunst og kultur gis en ny behandling i sametingsrådet.

III Votering

Av 39 representanter var 34 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

Forslag 1 ble forkastet med 18 stemmer. 16 stemte for.

IV Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

V Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Inga-Lill Sundset - saksordfører	
2	Geir Tommy Pedersen	Inga-Lill Sundset
	Aud Marthinsen -forr.orden	Mariann Wollmann Magga
	Geir Tommy Pedersen	
	Marianne Balto - forr.orden	
	Geir Tommy Pedersen - forr.orden	
	Marianne Balto	
3	Aud Marthinsen	Inga-Lill Sundset
	Aud Marthinsen	
4	Mathis Nilsen Eira	Inga-Lill Sundset
	Mathis Nilsen Eira	
5	Randi A Skum	Inga-Lill Sundset
6	Heidi P Greiner Haaker	
7	Per Andersen Bæhr	Gunn-Britt Retter
8	Vibeke Larsen	
9	Mariann Wollmann Magga	
10	Geir Tommy Pedersen	Inga-Lill Sundset
		Ann-Mari Thomassen
		Ragnhild M Aslaksen
	Geir Tommy Pedersen	
	Inga-Lill Sundset - saksordfører	

VI Sametingets vedtak

Sametinget har drøftet Sametingsmelding om samisk kunst og kultur. Meldingen er vedlagt protokollen.

Innledning

Sametinget vil med denne meldingen legge fram en overordnet politikk om samisk kunst og kultur som skal klargjøre prinsipielle spørsmål når det gjelder utviklingen av samisk kunst og kultur som sektor i samfunnet. Den skal videre være retningsgivende for Sametingets kulturpolitikk framover.

Sametinget har tidligere behandlet to meldinger på kunst- og kulturområdet (2001, 2005). I tillegg har vi institusjonsmeldingen som fortsatt er grunnlaget for vår institusjonspolitik. Kultur er et høyt prioritert område for Sametinget. Det er derfor viktig med en ny melding som omhandler kunst- og kulturfeltet.

Hovedmålet for kulturpolitikken i Sametinget har fram til nå vært et levende og allsidig samisk kunst- og kulturliv. Denne målsettingen viser at Sametinget vil ta et helhetlig ansvar for samisk kunst og kulturliv. Til grunn for den kulturpolitiske overveielser ligger generelle og overordnede føringer om

at barn og unge og språklig mangfold skal være prioritert, samtidig som at det skal være rom for kunstnerisk frihet.

Sametinget vil i denne meldingen utvide denne målsettingen med et større fokus på kvalitet og at samisk kunst og kultur er for alle. Vårt nye overordnede mål for samisk kunst og kultur er:

Et levende og mangfoldig samisk kunst og kulturliv av god kvalitet som er tilgjengelig for alle.
--

For å nå denne målsettingen har vi prioritert 4 innsatsområder. Disse er valgt ut på bakgrunn av de utfordringene vi har i kulturpolitikken. Innsatsområdene i meldingen er:

1. Tydeligere ansvar for samisk kultur
2. Bedre rammevilkår for samiske kunstnere
3. Samiske kulturinstitusjoner som arena for formidling og opplevelse av samisk kultur
4. Verdiskaping og vekst i kulturnæringer

Sametinget skal være den viktigste premissgiveren for utviklingen av samisk kunst og kultur. For å kunne ha en aktiv og utviklende kulturpolitikk har vi behov for en større avklaring av Sametingets og andre offentlige aktørers ansvar for og rolle når det gjelder samisk kunst og kultur. Det første innsatsområdet omhandler derfor Sametingets samhandling med andre offentlige myndigheter i kulturpolitikken

Sametinget vil med denne meldingen signalisere en mer aktiv politikk overfor de samiske kunstnerne. Vårt ansvar når det gjelder utvikling av samisk kunst er å sørge for at kunstnerne har gode og forutsigbare rammevilkår for sin virksomhet. Sametingets viktigste verktøy i dette arbeidet er våre økonomiske virkemidler, men også den påvirkningsmuligheten vi har gjennom dialog, kontakt og samarbeid med andre offentlige myndigheter. Innsatsområde nummer to omhandler derfor Sametingets politikk overfor de samiske kunstnerne.

Det er nå fem år siden sametingsrådet la fram institusjonsmeldingen. Sametingsrådet har i meldingen uttrykt en klar ambisjon om å være den sentrale tilrettelegger for den samiske institusjonsutviklinga. På disse fem årene har vi kommet langt i arbeidet med å bygge opp og omorganisere de samiske institusjonene. Undersøkelser viser blant annet at det har vært en økning i arbeidsplasser knyttet til de samiske institusjonene. Vi vil med denne meldinga dreie oppmerksomheten mot de samiske kulturinstitusjonenes aktivitet og innhold, både som infrastruktur for samisk kunst- og kulturutøvelse og som en viktig aktør for utviklingen av samisk kunst og kultur. Også her er våre viktigste verktøy våre økonomiske virkemidler og vår dialog, kontakt og samarbeid med andre offentlige myndigheter og med institusjonene selv. Innsatsområde nummer tre omhandler hvordan Sametingets institusjonspolitik skal videreføres. Når vi i meldingen skriver om samiske institusjoner, inkluderer det også samiske festivaler.

I Sametingsmelding om næringsutvikling (2011) var et av innsatsområdene kulturnæring. En helt avgjørende forutsetning for kulturnæring er at vi har et levende og sterkt samisk kulturliv. Samtidig handler utviklingen av kulturnæringen om rammevilkårene for samiske kunstnere. Samiske institusjoner er ikke kulturnæring, men gir kulturbaserte arbeidsplasser. Vi vil i denne meldingen supplere næringsmeldingen når det gjelder kulturnæring ved å se på næringa fra kunst- og kultursektorens side. Innsatsområde fire omhandler derfor utviklingen av samiske kulturnæring.

Som i annet meldingsarbeid er en av hensiktene med å skrive meldingen å klargjøre Sametingets politikk på området. Vi vil avklare begreper, klargjøre Sametingets ansvar og rolle på fagområdet og framskaffe et bedre kunnskapsgrunnlag på fagområdet.

Meldingen er todelt. En del er beskrivelse av statusen for Sametingets kulturpolitikk, med hvilke rammer vi arbeider med, hva Sametingets kunst- og kulturfelt er og hvilket kunnskapsgrunnlag vi har

tilgjengelig. Den andre delen vil drøfte utvikling og langsiktige målsettinger, strategier og innsatsområder for en framtidig samisk kulturpolitikk.

Begreper og avgrensninger

Samisk kunst og kultur er et bredt saksfelt. I samfunnsvitenskapen defineres kultur som de verdier, normer, koder og symboler som mennesker overtar og videreformidler fra generasjon til generasjon. Kulturen din sier altså noe om hvem du er, hvor du kommer fra og hva du tror på, og det er noe du har til felles med andre. Denne betydningen av kultur er ofte den som det refereres til når vi snakker om samisk kultur som noe vi skal arbeide på grunnlag av. Diskusjonene på bakgrunn av det samfunnsvitenskapelige kulturbegrepet er en viktig debatt som handler om alle Sametingets arbeidsområder. Vi snakker om primærnæringene som viktige kulturbærere, barnehager som bygger på samisk språk og kultur og samisk språk som grunnelementene i vår kultur. Denne debatten blir ikke tatt i denne meldingen.

Denne meldingen omhandler kultur som en sektor i samfunnet. Samisk kunst og kultur som et av grunnelementene i vår kultur. Dette inkluderer både kunstneriske uttrykk, og institusjoner og organisasjoner som på ulike måter befatter seg med slike kulturuttrykk. Kunstneriske uttrykk er for eksempel scenekunst, litteratur, joik, musikk, dans, film, kunst, mens institusjoner og organisasjoner blant annet er kulturhus, museer, festivaler og idrett. De kunstneriske uttrykkene vil i meldingen gå under begrepet kunst. Kunsten har en egenverdi. Kunsten gir oss opplevelser, gjenkjennelse, grunnlag for refleksjon, den gleder oss og den provoserer oss. Kunsten er også en del av grunnlaget for både institusjonenes innhold og for kulturnæringen.

Hva som er samisk kunst er ofte under diskusjon. Er samisk kunst knyttet til etnisitet, språk eller innhold? Er film fra et samisk område, skrevet og regissert av en ikke same, en samisk film? Er en bok skrevet av en samisk forfatter på samisk med et ikke samisk innhold, en samisk bok? Thomas Kintel (2009) stiller spørsmålet om det i det hele tatt er fruktbart å avgrense en "verden" konstituert ved "samisk kunst" og "samiske kunstnere", hva gjør den samiske kunstverden særegen? Kan "samisk kunst" defineres ut fra det formål å bidra til å styrke, bevare og utvikle det samiske samfunnet? Finnes det en særegen samisk samtidskunst?

Kunstviter Hanna H. Hansen (2009) hevder at "samisk kunst kan være hva som helst, men hva som helst kan ikke være samisk kunst". Det som er avgjørende er hvem som setter kriteriene. De samiske kunstbegrepene blir brukt på en flytende måte og endrer innhold avhengig av hvem som tar dem i bruk. Samisk kunst blir ofte betraktet i et etnologisk perspektiv og satt utenfor definisjonen kunst i dagens kunstteoretiske bilde. Dette skaper utfordringer for de samiske kunstnerne, både nasjonalt og internasjonalt. Vi vil i denne meldingen ikke gå nærmere inn på disse diskusjonene.

Hva som ligger i begrepet kvalitet er også en diskusjon som det ikke finnes et entydig svar på. Hva som er god kvalitet skal være under en kontinuerlig debatt. Meninger, verdier, normer og kunnskaper påvirker kvalitetsdebatten. Den endrer seg over tid, den endrer seg i forhold til sjanger og er ofte knyttet til definisjonsmakt i samfunnet. I meldingen har vi brukt begrepet for å fange opp kvalitet når det gjelder kunstnerisk profesjonalitet. Sametinget vil legge til rette for et samisk kunst- og kulturtilbud utført av faglig kompetente aktører.

En annen stor og viktig diskusjon gjelder bruk og misbruk av tradisjonelle kulturuttrykk, og hvor langt man kan gå i bruken før det går på bekostning av kulturen. Eksempler på dette er hvem som kan joike, hvem kan sy den tradisjonelle kofta og også bære den. Samiske kulturelle uttrykk kan også misbrukes i reiselivssammenheng, der ikke- autentiske produkter selges og misbrukes.

Urfolks rettigheter til immateriell kulturarv, tradisjonell kunnskap og tradisjonelle kulturuttrykk beskyttes først og fremst av folkeretten. I den senere tid har debatter om hvilke rettigheter folk har til sin særegne kultur, vært i fokus innen folkeretten. Denne debatten har vært spesielt framtreddende

blant urfolk. Mange ulike FN-organ har rettet søkelyset på rettigheter til egen kulturarv, tradisjonell kunnskap og tradisjonelle kulturuttrykk. Det er en viktig og prinsipiell debatt som pågår i ulike internasjonale fora. Denne diskusjonen, og disse problemstillingene, er for omfattende til å favne over i denne meldingen

Satsing på kultur har stor betydning også for andre samfunns mål, som stedsutvikling, integrering og inkludering, helse, læring og kreativitet. Vi vil i meldingen ikke drøfte inngående kulturens betydning for ulike samfunns mål, men berører dette der det faller naturlig.

Meldingen holder seg på et overordnet nivå. Vi går derfor ikke inn på tiltak for enkelte kunstformer eller enkeltinstitusjoner. Årlige prioriteringer og tiltak, basert på målsettingene og strategiene i meldingen, vil komme fram i Sametingets budsjett. I enkelte tilfeller vil det være behov for videre utredninger og prosjekter. Resultatoppnåelsen vil framgå av Sametingets årsmelding.

Det vil bli lagt fram egne redegjørelser om museer og om bibliotek. Disse vil derfor ikke behandles eksplisitt i meldingen. Meldingen omhandler heller ikke forlag og tro- og kirkesaker.

Prosess

Sametingsmeldingen om samisk kunst og kultur er resultat både av en prosess internt i Sametinget og av prosesser hvor det samiske samfunnet er blitt involvert.

Sametingsrådet har hatt flere dialogmøter der eksterne aktører har gitt innspill. Interesserte har videre kunnet sende innspill til meldingen per e-post. De samiske festivalene har avholdt et seminar der Sametinget var invitert, og hvor vi fikk relevante innspill til meldingsarbeidet. Sametingets kunstnerkonferanse ble arrangert for første gang i september 2012. Innspillene som er kommet inn gjennom møtene, på e-post og gjennom kunstnerkonferansen danner en viktig del av kunnskapsgrunnlaget for meldingen.

Sametingets ungdomspolitiske utvalg (SUPU) har også kommet med innspill til meldingen. I sitt innspill understreker de viktigheten av at et variert kulturtilbud for samiske barn og unge. Det er viktig for en god oppvekst og det gir inspirasjon til å arbeide for og med samisk kunst og kultur senere i livet. Den samiske idretten fungerer som møteplasser og samler barn og unge på tvers av landegrensene. SUPU trekker også fram kultur som basis for arbeidsplasser og egne bedrifter i sitt innspill.

Sametingsrådet har bestilt to eksterne rapporter og en evaluering som utgjør en del av kunnskapsgrunnlaget for arbeidet med meldingen. Disse er Norut Alta-Áltas rapport "Kulturnæringer i samiske områder – sysselsettingsutvikling og bedriftsstruktur", Telemarkforsknings rapport "Norsk kulturindeks. Resultater fra samisk område", og Norut Alta-Áltas evaluering av samarbeidsavtalen mellom Sametinget og de samiske kunstnerorganisasjonene (kunstneravtalen).

Status for Sametingets kulturpolitikk

Rammer

Verdigrunnlaget for samisk kultur

Sametingets arbeid for å styrke og utvikle samiske samfunn bygger på grunnleggende samiske verdier. Med samiske verdier mener vi i denne sammenheng holdninger og oppfatninger som ligger til grunn for våre prioriteringer og valg, og som kan oppfattes som felles for de samiske samfunnene. At noen verdier blir trukket fram som særegne for de samiske samfunnene betyr ikke at vi ikke finner dem igjen i andre samfunn. De samme verdiene finnes hos mange andre folk, men gjerne ulikt vektlagt.

Et levende og mangfoldig samisk kunst- og kulturliv er ikke bare et mål for samepolitikken men også en viktig verdi. Kunst og kultur er kilder til inspirasjon, refleksjon, kunnskap og opplevelse for alle aldersgrupper. Et variert kulturtilbud for samiske barn og unge er viktig for en god oppvekst, og det gir inspirasjon til å arbeide for og med samisk kunst og kultur senere i livet. Samiske eldre er ressurspersoner i all kulturaktivitet og spesielt i tradisjonelle kunst- og kulturuttrykk.

Et mangfoldig samisk kulturliv bidrar til levende lokalsamfunn ved at det skaper aktivitet, tilhørighet, trivsel og identitet. Retten til å bevare, utøve, oppleve og utvikle vårt samiske kunst- og kulturliv er en verdi som ligger til grunn for denne meldingen.

For Sametinget er det et overordnet mål at samfunnet er bygd på likeverd og like muligheter for alle mennesker, uavhengig av kulturell og sosial bakgrunn. De ulike samiske samfunnene utgjør til sammen et mangfoldig Sápmi, med forskjeller i næringsliv, tradisjoner, kultur og språk. Det er uttrykk for våre verdier at dette mangfoldet skal være synlig gjennom samisk kunst- og kulturliv.

Likestilling og likeverd ligger til grunn for Sametingets virksomhet. Sametinget skal legge til rette for at både kvinner og menn, unge og gamle skal være likeverdige parter i samiske samfunn. Samisk kunst og kultur er en viktig bidragsyter til dette. Kultur er livskvalitet, og vi vet at kvinner er den største bruker av kulturtilbud (Norsk kulturbarometer 2008). De samiske kulturinstitusjonene gir i tillegg høykompetansearbeidsplasser i små samiske lokalsamfunn.

For Sametinget er det viktig at den samiske befolkningen skal ha like muligheter som den øvrige befolkningen til å delta i kulturlivet. Et likeverdig tilbud, utviklet på samenes egne premisser, er et overordnet kulturpolitisk mål.

Sametingets politiske styringsdokumenter

Sametingsrådets politiske tiltredelseserklæring for perioden 2009-2013

Sametingsrådets politiske tiltredelseserklæring danner grunnlaget for Sametingets virksomhet i valgperioden. Signalene som er gitt i tiltredelseserklæringen er implementert i Sametingets budsjetter for perioden, også på kulturfeltet.

Sametingets budsjett

Sametingets budsjett er vårt viktigste styringsdokument. I den framgår hvordan Sametinget skal bruke sine økonomiske og administrative ressurser for gjeldende budsjettår. I budsjettet vedtar Sametinget også mål, strategier og prioriteringer for fagfeltet.

Bevilgninger til kultur kommer fra Kulturdepartementet. Sametinget har ingen reelle forhandlinger med regjeringen før statsbudsjettet blir lagt fram. Dette medfører ofte begrensninger når det gjelder Sametingets muligheter til politikkutvikling på kulturområdet.

Sametingets budsjett er førende for virkemiddelbruken innenfor kulturutvikling og er et viktig verktøy i forvaltningen av tilskudd til kulturutvikling. Budsjettet er i så måte både et politisk styringsdokument og et verktøy for forvaltning av virkemiddelbruken.

Kunstneravtalen

Sametinget og de samiske kunstnerorganisasjonene, representert ved Samisk kunstnerråd, inngikk i 2004 en samarbeidsavtale. Avtalen består av en hovedavtale og en kunstneravtale.

Samisk kunstnerråd forhandler på vegne av fem ulike samiske kunstnerorganisasjoner, og opptrer som en paraplyorganisasjon for Samiske kunstneres forbund, Samisk forfatterforening, Samisk teaterforening, Samiske komponister og Juoigiid Searvi. Organisasjonene har til sammen ca. 260 medlemmer i Norge, Sverige, Finland og Russland.

Formålet med hovedavtalen er å etablere retningslinjer, ansvar og forpliktelser for forhandlinger om samisk kunstneravtale mellom Sametinget og samiske kunstnere. Partene konstaterer at det er viktig å ivareta og videreføre en rekke hensyn med tanke på utviklingen av en fremtidig kunst- og kulturpolitikk. Partene konstaterer også at det er nødvendig at forholdene legges til rette for skaping og formidling av samisk litteratur, musikk, dans og teater, film og bildende kunst og kunsthåndverk, og at det ligger et betydelig potensial i kultur som basis for utvikling av det samiske samfunnet. Det gjelder alt fra kunnskap om tradisjon til film, reiseliv, design og kulturproduksjon. Samarbeidsavtalen skal også omfatte kunst- og kulturpolitikk for barn og unge.

Av kunstneravtalen framgår det at partene er enige om at det skal føres årlige forhandlinger om samisk kunstneravtale. Gjeldende fra og med budsjettåret 2006 har Sametinget og Samisk kunstnerråd ført årlige forhandlinger om innhold og økonomiske rammer for kunstneravtalen. For 2012 har kunstneravtalen en økonomisk ramme på kr. 6 295 000. Den omfatter avsetning til driftsstøtte til kunstnerorganisasjonene og Samisk kunstnerråd, kunstnerstipender, midler til innkjøp av billedkunst og dáiddaduodji, innkjøp av samisk skjønnlitteratur, musikk og joik, midler til visningsvederlag, fagkonsulenter og kunstfond.

Kunstneravtalen er blitt evaluert i 2012. Innholdet i evalueringa vil vi komme tilbake til senere i meldingen.

Partene er enige om at en ny kunstneravtale skal være i funksjon fra 01.01.2014.

Konsultasjonsavtalen

Avtalen om prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget ble godkjent av Sametinget i 2005 og fastsatt ved kongelig resolusjon i 2006. Som urfolk har samene rett til å bli konsultert i saker som kan få direkte betydning for dem. Formålet med konsultasjonsavtalen er å oppnå enighet mellom statlige myndigheter og Sametinget når det overveies å innføre lover eller tiltak som kan påvirke samiske interesser. Sametinget har også mulighet til å ta opp egne saker.

Konsultasjonsavtalen gir ikke Sametinget vetorett i saker som påvirker samiske interesser. De formelle beslutningene tas fortsatt av statlige myndigheter og av Stortinget. Ordningen gir derimot Sametinget innflytelse og mulighet til å bli hørt, noe som også er hensikten med avtalen. Der det er uenighet mellom Sametinget og statlige myndigheter framgår dette når sakene behandles i regjering og storting.

Statlige myndigheter har en plikt til også å konsultere samiske lokalsamfunn og/eller samiske interesser i saker som konkret, avgrenset og direkte berører disse. Staten skal samordne slike konsultasjoner med de konsultasjonene de har med Sametinget.

Selv om konsultasjonsavtalen konkretiserer spillereglene for kommunikasjonen, ligger statens forpliktelser til å konsultere i ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater,

FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter av 1966 og i FNs erklæring om urfolks rettigheter fra 2007.

Samarbeid

Samarbeid med regionale og lokale myndigheter

Sametinget har inngått samarbeidsavtaler med fylkeskommuner i det samiske området. Det overordnede formålet med avtalene er å styrke og synliggjøre samisk kultur, språk og samfunnsliv. Samarbeidsavtalene forplikter til gjensidighet og samarbeid når det gjelder blant annet kultur, idrett, institusjoner og museer.

Gjennom samarbeidsavtalene har vi realisert mange gode prosjekter og tiltak. Byggingen av Saemien Sijte, driftsstøtte til NuorajTV, samarbeid om Riddu Riđđu og Senter for nordlige folk er bare noen av mange gode eksempler.

Samarbeidsavtalene er nå under revidering for å få de mer handlingsrettet. Avtalen med Finnmark fylkeskommune er nylig revidert. Avtalen har en overordnet, strategisk del og en årlig handlingsplan. Det overordnede formålet med avtalen er å bidra til en positiv utvikling i Finnmark med særlig vekt på å styrke og synliggjøre samisk språk, kultur og næringsliv og øvrig samisk samfunnsliv i Finnmark.

Stadig flere velger å flytte fra de tradisjonelle samiske bosettingsområdene til større tettsteder og byer. Sametinget ønsker derfor å intensivere samarbeidet med bykommunene, og satser aktivt på ulike kulturelle tiltak, festivaler, samisk hus med mer. Samtidig åpnes det for støtte til næringsutviklingstiltak i byene. Parallelt økes satsingen på samiske barnehager og samisk undervisning i byene.

Vi arbeider nå med å formalisere samarbeidet med bykommuner der det bor mange samer gjennom samarbeidsavtaler. Målet er å synliggjøre den samiske befolkningen i disse bykommunene, og sikre deres rettigheter til bruk av samisk språk, kulturutøvelse og opplæring. Sametinget er godt i gang med samarbeidsavtaler med Tromsø kommune, og vi er i dialog med Trondheim og Oslo om samarbeidsavtaler og andre samarbeidsprosjekter.

Annet samarbeid

Sametinget har hatt jevnlig møter på politisk nivå med Samisk kirkeråd der aktuelle saker har vært på dagsorden. I tillegg har Sametinget og Samisk kirkeråd inngått en samarbeidsavtale som innebærer at partene skal ha årlige møter på administrativt nivå. Formålet med møtet er gjensidig orientering om saker av felles interesse. Aktuelle temaer kan være samisk kirkeliv og kirkelig urfolkssamarbeid, samt samfunnssituasjonen og menneskerettighetssituasjonen blant samer og urfolk.

Den nordnorske kulturavtalen er en avtale mellom Finnmark-, Troms- og Nordland fylkeskommuner. Formålet med avtalen er å videreføre og videreutvikle kultursamarbeidet på landsdelsnivå i Nord-Norge. Nåværende kulturavtale gjelder for perioden 2010-2013, og omfatter visjon, målsettinger og strategier for det nordnorske kultursamarbeidet. Avtalen revideres automatisk hvert fjerde år i forbindelse med rullering av fylkesplanene. Det nordnorske kultursamarbeidet skal i avtaleperioden 2010-2013 satse spesielt på tre områder: profesjonell musikk, film og visuell kunst, og internasjonalt samarbeid med særlig fokus på Nordområdet og Barentsregionen.

Det er opprettet et eget landsdelsråd for kultur for å styrke kultursamarbeidet. Landsdelsrådet er et politisk råd, som i nær dialog med kunst- og kulturfeltet, skal arbeide for Kulturlova (2007) sitt formål ”å fremme og legge til rette for et bredt spekter av kulturvirksomhet, slik at alle har mulighet til å delta i kulturaktiviteter og oppleve et mangfold av kulturuttrykk”. Landsdelsrådet vil, som et av mange satsingsområder, styrke samarbeidet med Sametinget og de samiske institusjonene, herunder Samisk senter for samtidskunst (tidligere Samisk kunstnersenter). Sametinget har forventninger om at denne satsningen følges opp, og at det samiske kunst- og kulturperspektivet er mer representert i den kommende revideringa av avtalen.

Samarbeidet med Statsbygg tar utgangspunkt i konsultasjonsavtalen om innføring av husleiefinansiering av samiske kulturbygg. Det innebærer at Sametinget kan gi oppdrag til Statsbygg i form av oppdragsbrev for nye byggeprosjekter med utgangspunkt i vedtatte konsultasjonsprosedyrer. Målet med samarbeidet er at nye samiske kulturbygg kan realiseres etter Statsbyggs prosjektmodell og husleieordning.

Norsk kulturråd gir tilskudd til kunst og kultur over hele landet, er en pådriver for nye kunst- og kulturprosjekter, driver utviklingsarbeid og er rådgiver for staten i kulturspørsmål. Kulturrådet har flere forvaltingsoppgaver som først og fremst er knyttet til museum, arkiv og kulturvern, inkludert oppgaver innen digitale satsinger og tjenester. Kulturrådet har en egen forsknings- og utviklingsseksjon som initierer og iverksetter forsknings-, utrednings- og evalueringsprosjekter, og arbeider med forskningsformidling. Kulturrådet har flere internasjonale oppgaver, blant annet arbeides det med EUs kulturprogram og EØS' kulturutveksling. Fagadministrasjonen har dessuten ansvar for sentral oppfølging av Den kulturelle skolesekken. I 2013 fordeler Norsk kulturråd tildeler kr 577 mill. over Norsk kulturfond. Kulturdepartementet legger føringer i de årlige tildelingsbrevene ved at "Norsk kulturråd skal videreføre arbeidet med å ivareta samisk kultur og samisk kulturelt mangfold".

Sametinget har årlige kontaktmøter med Norsk kulturråd der det informeres om pågående og aktuelle saker. Sametinget kommer også med innspill til saker som angår det samiske kulturfeltet. Spesielt er saker innen museums- og kulturarvssektoren fremtredende. Sametinget ser at samarbeidet med Norsk kulturråd kan utvikles ytterligere. I tillegg har kulturrådet kompetanse på flere fagområder som det samiske kunst- og kulturlivet trolig kan nyttiggjøre seg. Samiske institusjoner og samisk kulturliv søker, og blir også tildelt midler fra Norsk kulturråd.

Grenseoverskridende kultursamarbeid

Det samiske kunst- og kulturlivet har også et grenseoverskridende aspekt, siden samene bor i fire land. Sametinget har et institusjonalisert samarbeid med sametingene i Finland, Sverige og Norge gjennom Samisk parlamentarisk råd (SPR). Rådet tar opp saker som berører samer i flere stater eller samene som ett folk. Samene i Russland har observatørstatus i rådet. SPR samarbeider blant annet om kandidater til nordisk råds litteraturpris.

Sametinget i Norge har, sammenliknet med sametingene i de andre nordiske landene, flere ressurser, også innenfor kunst- og kulturfeltet. Derfor har Sametinget i Norge større muligheter for å arbeide med samiske rettigheter i Norden. Sammen med sametingene i Finland og Sverige er det derfor viktig at Sametinget i Norge har et bevisst forhold til å ivareta allsamiske urfolksinteresser. Sametinget i Norge har også tatt ansvaret for samisk kultur i hele Sápmi. Dette har vi gjort blant annet gjennom samarbeidsavtalen med Samisk kunstneråd, som har medlemmer fra hele Sápmi og gjennom vår støtte til Arctic Winter Games, hvor Sápmis tropp har utøvere fra hele Sápmi.

Sametinget har også en søkerbasert virkemiddelordning til internasjonale tiltak, som skal bidra til å styrke utviklingen av urfolks kultur og samfunnsliv. Blant annet har Internasjonalt samisk filmsenter fått prosjektstøtte over denne ordningen.

Interreg er EUs program for å fremme sosial og økonomisk integrasjon over landegrensene gjennom regionalt samarbeid. Programmet ble etablert for å styrke samarbeidet mellom naboregioner som var delt av nasjonale grenser innenfor og på grensen av EU. For delprogrammet Sápmi er målet å forsterke det samiske kultur- og næringslivet gjennom å skape forutsetninger for et bredere og mer strukturert næringslivssamarbeid og med fokus på felles løsninger for utvikling av det som er unikt for den samiske kulturen.

Samene har også samarbeid og kulturutveksling med andre urfolk, både i nordområdene og internasjonalt for øvrig. For Sametinget er det viktig at det arbeides for å tilrettelegge nye, og styrke

allerede etablerte arenaer som fungerer som møteplasser og folk-til-folk-arenaer for kunstnere, kulturarbeidere, ungdom og øvrig befolkning i nordområdene. Urfolks kunst og kultur må være satsningsområder og prioritert i ulike program og finansieringsordninger, som Barentskult og norsk-russisk kultursamarbeid. Urfolk må også kunne delta som likeverdige parter i ulike samarbeidsfora, råd og utvalg.

Innenfor regjeringens nordområdestrategi er folk-til-folk-samarbeid og kultur viktig. I 2009 kom ”Mulighetenes landsdel – handlingsplan for kultur i Nordområdene”. Handlingsplanen inneholder tiltak knyttet til kulturlivet i Nord-Norge, tiltak knyttet til kultursamarbeid med Russland og tiltak knyttet til annet internasjonalt kultursamarbeid over grensene. Samisk og urfolkskultur er naturlige elementer på alle tre nivåer.

Innenfor det norsk-russiske samarbeidet er samisk-/urfolkskultur ett av fem temaområder som var trukket fram i et program for kultursamarbeid med Russland for perioden 2010-2012. Sametinget har gitt innspill til nytt treårig program under den norsk-russiske kulturavtalen. I vårt innspill støttet vi blant annet synspunktet om at barne- og ungdomskultur og urfolkskultur er temaer som er viktige i det norsk-russiske samarbeidet uavhengig av rulleringen av programmene. Sametinget mener urfolks kunst og kultur må fremheves også i den kommende programperioden, og at dette med fordel kan formuleres mer konkret. I programmet for 2010-2012 er dette formulert slik ”Felles arenaer for urfolks kunst og kultur”. Sametinget mener det også bør fremgå hvordan partene vil legge forholdene til rette for samarbeid innen urfolks kunst og kultur.

Lover og konvensjoner

Den norske stat har forpliktet seg til å legge forholdene til rette for at samer kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Disse forpliktelsene er nedfelt i lover og konvensjoner. Disse danner grunnlaget for vår dialog med nasjonale, regionale og lokale myndigheter og andre aktører som vi samhandler med.

I Grunnloven § 110a heter det: Det påligger Statens Myndigheter at legge Forholdene til Rette for at den samiske Folkegruppe kan sikre og utvikle sit Sprog, sin Kultur og sit Samfundsliv. Denne bestemmelsen kom inn i Grunnloven i 1988. Dette er et vedtak om at staten skal bidra med en positiv utvikling av blant annet kulturpolitikken.

I Sameloven (Lov om sametinget og andre rettsforhold, 1989) er lovens formål å legge til rette for at den samiske folkegruppe i Norge kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.

Kulturlova (2007) har som formål å fastlegge offentlige styresmaktens ansvar for å fremme og legge til rette for et bredt spekter av kulturvirksomhet, slik at alle har mulighet til å delta i kulturaktiviteter og oppleve et mangfold av kulturuttrykk. I § 3 heter det at staten skal fremme og legge til rette for et bredt spekter av kulturvirksomhet over hele landet gjennom rettslige, økonomiske, organisatoriske, informerende og andre relevante virkemiddel og tiltak. Staten skal utforme virkemiddel og gjennomføre tiltak for å fremme og verne et mangfold av kulturuttrykk i samsvar med internasjonale rettigheter og plikter.

FNs erklæring om urfolks rettigheter, som ble vedtatt av FN's Generalforsamling i 2007, innebærer en anerkjennelse av urfolks menneskerettigheter og grunnleggende friheter. Erklæringen anerkjenner uttrykkelig urfolks rett til selvbestemmelse, herunder det samiske folkets rett til fritt å bestemme over egen økonomiske, sosiale og kulturelle utvikling. Denne rettigheten innebærer også retten til fritt å bestemme over sin politiske stilling. Urfolk har også rett til egen kulturarv og til å bruke og overføre kunnskap forbundet med historie, språk og kunnskapssystemer. Dette følger mest uttalt av urfolkserklæringens artikkel 11, 12, 13 og 31. Urfolk har rett til å synliggjøre, utøve, utvikle og lære om sin kultur og tradisjoner.

ILO-konvensjon nr. 169 (ILO 169) om urfolk og stammefolk i selvstendige stater omhandler også urfolks kultur og urfolks institusjoner. I artikkel 2 framkommer det blant annet at regjeringen har ansvaret for utviklingen av samordnende og systematiske tiltak for å verne urfolks rettigheter, og garantere at deres integritet blir respektert. Vedkommende urfolk skal delta i dette arbeidet. Slike tiltak skal omfatte virkemidler for å fremme full virkeliggjøring av disse folks sosiale, økonomiske og kulturelle rettigheter med respekt for deres sosiale og kulturelle identitet, skikker, tradisjoner og institusjoner. Etter artikkel 4 skal det også treffes særlige tiltak for å sikre vedkommende folks institusjoner. Av ILO 169 artikkel 7 nr. 1 følger det også at urfolk har rett til å vedta sine egne prioriteringer for utviklingsprosessene i den grad det blant annet angår deres institusjoner, og til så langt som mulig utøver kontroll med sin egen økonomiske, sosiale og kulturelle utvikling. Denne artikkelen må også ses i lys av artikkel 6 som plikter regjeringen å konsultere urfolk når det overveies å innføre lovgiving eller administrative tiltak av betydning for dem.

I FN-konvensjonen 1966 om sivile og politiske rettigheter artikkel 27 heter det at i de stater hvor det finnes etniske, religiøse eller språklige minoriteter, skal de som tilhører slike, ikke berøves retten til, sammen med andre medlemmer av sin gruppe, å dyrke sin egen kultur, bekjenne og praktisere sin egen religion, eller bruke sitt eget språk.

Norge har ratifisert FNs konvensjon om barnets rettigheter, Barnekonvensjonen, i 1991. Barnekonvensjonen ble inkorporert gjennom menneskerettsloven i 2003 og har dermed forrang fremfor norsk lov. Artikkel 30 henviser direkte til barn av minoriteter og urfolk: ”I stater hvor det finnes etniske, religiøse, eller språklige minoriteter eller personer som tilhører en urbefolkning, skal et barn som tilhører en minoritet eller urbefolkningen, ikke nektes retten til sammen med andre medlemmer av sin gruppe å leve i pakt med sin kultur, bekjenne seg til og utøve sin religion, eller bruke sitt eget språk”. Barnekonvensjonens artikkel 30 innebærer en individuell rett for samiske barn til å bevare sin kultur og sin kulturelle identitet. I artikkel 17 d) i Barnekonvensjonen henviser også til urfolksbarn der det heter at staten skal: ”oppmuntre massemediene til å ta særlig hensyn til de språklige behov hos barn som tilhører en minoritetsgruppe eller urfolk”.

UNESCO-konvensjonen om vern av den immaterielle kulturarven av 2003 er utarbeidet i den hensikt å sikre respekt for og øke bevisstheten om den immaterielle kulturarvens betydning. Norge ratifiserte konvensjonen i 2007. Konvensjonens formål er å verne immaterielle kulturuttrykk, og med det synliggjøre og sikre respekt og anerkjennelse for berørte samfunns, grupper og enkeltpersoners immaterielle kultur. I St.prp.73 (2005-2006) Om samtykke til ratifikasjon av UNESCOs konvensjon om vern av den immaterielle kulturarven, ble det framhevet at behovet for vern av den immaterielle kulturarven er større for den samiske urbefolkningen og nasjonale minoriteter, og at det er særskilt viktig å fokusere på urfolk og nasjonale minoriteter i Norge ved vurderingen av om Norge oppfyller konvensjonens krav.

Norsk kulturråd har av Kulturdepartementet fått i oppdrag å implementere UNESCO-konvensjonen om vern av den immaterielle kulturarven, og saken har vært tema i møte mellom Sametinget og Norsk kulturråd. Sametinget har tatt opp at den nyopprettede rådgivende fagkomiteen som skal arbeide med nominering av immateriell kulturarv i Norge til Unescos 3 internasjonale lister må ha kompetanse på urfolks/samers og nasjonale minoriteters immaterielle kulturarv. Sametinget har oppnevnt et medlem til fagkomiteen. Sametinget vil følge opp dialogen og samarbeidet med Norsk kulturråd og Kulturdepartementet om implementeringen av konvensjonen.

Samisk kunst og kulturliv

Sametingsrådet har valgt å ikke legge fram en redegjørelse om kultur i prosessen med denne meldingen. I dette avsnittet vil vi derfor presentere en kort beskrivelse av nå-situasjonen for det samiske kunst- og kulturfeltet. Beskrivelsen tar utgangspunkt i Sametingets budsjett på kulturfeltet.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Bevilgninger fra Kulturdept. til Sametinget	29	30	31	32	44	47	53	61	65	67	70
- økning pr. år		1 144	1 490	879	11 630	3 662	5 638	8 450	3 360	2 026	3 000
- økning pr. år i %		3,9 %	4,9 %	2,80 %	35,70 %	8,30 %	11,80 %	15,80 %	5,40 %	3,10 %	4,45 %
Bevilgninger fra Sametinget til kultur	18	38	40	41	44	53	64	72	77	83	94
- økning pr. år		20 364	1 459	1 945	2 437	9 214	11 161	7 812	4 410	6 238	11 342
- økning pr. år i %		111,9 %	3,8 %	4,9 %	5,8 %	20,7 %	20,8 %	12,1 %	6,1 %	8,1 %	13,6 %

Tabellen ovenfor viser utviklingen i bevilgning fra Kulturdepartementet til Sametinget (øverste rad) og tilsvarende bevilgning fra Sametinget til kulturformål totalt over Sametingets budsjett. Tabellen illustrerer to forhold; det ene er at bevilgningen fra Kulturdepartementet til Sametinget ikke tilsvarer den bevilgningen Sametinget gjør til kultur, det andre er den relativt store økningen i Sametingets budsjett over mange år.

Samiske kulturhus og kulturformidlingsinstitusjoner

Sametinget gir årlig direktetilskudd til samiske kulturhus og kulturformidlingsinstitusjoner over Sametingets budsjett. Tilskuddet skal bidra til samiske kulturformidlingsinstitusjoner som synliggjør samisk kulturliv og fungerer som arenaer for utvikling av samisk kultur.

Det er relativt stor variasjon i aktiviteten ved disse kulturhusene og kulturformidlingsinstitusjonene. Dette skyldes dels forskjellig bakgrunn for etablering og dels ulike økonomiske rammevilkår. Det er imidlertid også slik at de ulike institusjonene har vist ulik evne til å utvikle sin egen virksomhet og aktivitet. Noen institusjoner har vist stor evne til utvikling og fungerer som "fyrtårn" i sine lokalmiljøer, men andre institusjoner igjen har mindre aktivitet, noe som igjen medfører mindre utvikling og vekst. De relativt store variasjonene i de samiske kulturinstitusjonene tilsier at ulike grep må tas for at institusjonene skal ha en tilfredsstillende utvikling.

Sametinget ønsker å opprettholde og utvikle aktiviteten i de samiske kulturhusene, både gjennom en klar politikk og årlig virkemiddelbruk. Institusjonene selv har imidlertid et eget ansvar for å opprettholde og utvikle seg som institusjon, og etablere gode samarbeidsrelasjoner til ulike aktører. Sametinget stiller derfor klarere krav til virksomheten ved alle institusjoner som får direktetilskudd over Sametingets budsjett.

Sametinget har i 2013 opprettet en ny ordning i vårt budsjett som heter arenaer for kunst og kulturformidling som omfatter prosjekter, stipender og tiltak. Samiske kulturhus eller kulturformidlingsinstitusjoner har mulighet til å søke over denne ordningen om de ikke mottar direktetilskudd fra Sametinget.

Som en oppfølging av institusjonsmeldingen (2008) har vi fulgt opp en rekke prioriterte tiltak. Det gjelder omorganiseringer til stiftelser og aksjeselskap av en rekke av de samiske kulturhusene, styreoppnevningmyndighet i institusjoner der Sametinget gir direktetilskudd og omdanning og endring av vedtekter i stiftelser. Disse tiltakene er et ledd i en utvikling av de samiske institusjonene, og deres betydning for styrking og utvikling av det samiske demokratiet.

Samiske festivaler

Sametinget gir årlig direkte tilskudd til samiske festivaler over Sametingets budsjett. Tilskuddet skal bidra til samiske festivaler som synliggjør, formidler og utvikler samisk kultur.

Sametinget arbeider for at de samiske festivalene skal bevares og utvikles som viktige samiske og andre urfolks kunst- og kulturarenaer, og at de skal være årlige begivenheter som tiltrekker seg publikum, artister og kulturutøvere fra Sápmi og andre urfolkssamfunn.

De samiske festivalene er av stor betydning for det samiske samfunnet. De har både en velferdsøkonomisk og en markedsøkonomisk verdi. Festivalene har en kulturell verdi, språklig verdi, er identitetsbyggende, sysselsetter, omsetter og gir ringvirkninger også til samfunnet for øvrig. De er også viktige møteplasser samer imellom, mellom generasjoner og mellom ulike folk.

Det kulturelle tilbudet i samfunnet generelt beveger seg mot en betydelig vekst i antall festivaler. Økt begivenhetsorientering i kulturlivet tiltrekker seg et sosialt bredt publikum og økte forventninger til festivalenes kvalitet og innhold. De samiske festivalene ser et behov for å følge denne utviklingen, noe som igjen fordrer forutsigbarhet og stabilitet, både når det gjelder økonomiske og menneskelige ressurser.

Teater og scenekunst

Sametinget gir årlig direkte tilskudd til to samiske teatre over Sametingets budsjett, Beaivváš Sámi Našunálteáhter og Áarjelhsaemien Teatere. Tilskuddet skal bidra til at de etablerte samiske teatrene kan utvikle seg kunstnerisk, produsere scenekunst på høyt nivå og kan turnere med scenekunst, slik at de fungerer som arenaer for kulturopplevelser og kulturformidling, og til bruk og synliggjøring av samisk språk.

I de samiske samfunn er teater som uttrykk på en moderne scene et relativt ungt fenomen. Samisk scenekunst og teatervirksomhet er viktig for opplevelse, synliggjøring og formidling av samisk kunst, kultur, språk og identitet. Teater er en kunstform som sysselsetter kunstnere fra flere sjangre: skuespillere, dansere, regissører, dramatikere, designere, musikere, scenografer med mer.

Sametinget arbeider for å opprettholde og utvikle samisk teatervirksomhet, både de etablerte samiske teatrene og amatørteatervirksomheten. Teatervirksomhet for og med barn og unge er et prioritert område.

Sametinget arbeider sammen med Beaivváš Sámi Našunálteáhter for et nytt teaterbygg for det samiske nasjonalteateret. Sametinget har gitt Statsbygg i oppdrag å forestå planleggingen av nybygget. Programmeringsarbeidet med rom- og funksjonsprogram er ferdigstilt, og det er gjennomført konsultasjoner med Kulturdepartementet om husleiefinansieringsordning for nye samiske kulturbygg. Den videre framdriften i prosjektet vil følge prosedyrene i husleiefinansieringsordningen.

Litteratur

Sametinget bevilger årlig støtte til litteraturutgivelser over de søkerbaserte ordningene. Målgruppen for tilskuddsordningen har vært lesere av samisk litteratur. Søkemassen til litteraturutgivelser er stor, og øker fra år til år. Sametinget har i de senere årene prioritert barn og unge når det gjelder støtte til litteratur. Dette gjelder særlig samisk skjønnlitteratur, oversatt skjønnlitteratur og lydbøker. For å stimulere til økt leselyst blant barn og unge samt et mangfold i utgivelser på de tre samiske språkene, har Sametinget valgt i gi litteratur for barn og unge et løft.

Det er fremmet kritikk fra det samiske kunst- og kulturmiljøet om vurderinger av litteratur- og musikkprosjekter. Kravet fra kunstnerne er at det må skilles mellom politikk og fag. Kunst- og kulturfaglig skjønn må ligge til grunn i vurderinger av omsøkte prosjekter.

Sametinget er stort sett alene om å gi støtte til samiskspråklig litteratur. Dette er en utfordring når det gjelder å gi samiske forfattere tilfredsstillende rammevilkår. Nye litterære uttrykksformer, som apper og e-bøker, gir enda større utfordringer når det gjelder de økonomiske rammebetingelsene som Sametinget har til rådighet.

Musikk

Sametinget bevilger årlig støtte til musikkutgivelser over de søkerbaserte ordningene. Det er også innvilget støtte til musikkvideoer og turnévirksomhet. Søkemassen til musikkutgivelser er stor. Sametinget prioriterer årlig gjennom budsjettet hvilke tiltak som skal få støtte, og prioriteringene kan endre seg fra år til år.

Sametinget har i de senere årene prioritert å gi unge samiske musikere et løft. Det satses særlig blant yngre musikere mot et større marked, på profesjonalitet og markedsføring. Nyskapende samisk musikk utvikles i takt med musikken forøvrig i samfunnet, som igjen har ført til mer oppmerksomhet og popularitet.

Tradisjonell samisk joik har ikke vært prioritert siden 2010. For å kunne satse på unge musikere og musikk for barn og unge har tradisjonell samisk joik vært nedprioritert, dette med bakgrunn i de økonomiske rammebetingelsene. Som med støtten til litteraturutgivelser framkommer det kritikk fra det samiske musikkmiljøet for manglende forutsigbarhet når det gjelder prioriteringene.

Visuell kunst

Sametinget gir støtte til samisk kunst gjennom kunstneravtalen. En innkjøpsordning for samisk samtidskunst og kunsthåndverk har vært en del av avtalen siden begynnelsen. Formålet med avtalen er å synliggjøre samisk kunst. Kunsten skal plasseres i et framtidig samisk kunstmuseum.

Sametinget har gitt høringsinnspill til Stortingsmelding nr. 23 (2011-2012) om Visuell kunst. I stortingsmeldingen redegjør Kulturdepartementet om samisk kunst og kommer med departementets vurdering. Departementet vurderer blant annet at: ”De sentrale myndighetene skal ivareta det samiske perspektiv i den helhetlige kulturpolitikken som skal gjenspeile det kulturelle mangfoldet i Norge. Alle som bor i landet skal få anledning til å bli kjent med og få en forståelse av samisk kunst og kultur. En styrking og utvidelse av feltet vil også ha positive effekter for samiske kunstnere og samiske institusjoner”.

Norsk kulturråd definerer dagens visuelle kunstfelt i sin strategiplan for 2011–2014, på følgende måte: ”Dagens kunstfelt omfatter maleri, fotografi, kunsthåndverk, tegning, grafikk, skulptur, video/film/dokumentar, installasjoner, stedsspesifikke- og relasjonelle uttrykk, lydkunst, performance, nettkunst, streetart, grafitti, tegneserier, artists' books, bruk av uterom og offentlige rom m.m. Kunsten kan være gjenstandsbasert, men like gjerne ta form av handlinger, hendelser og situasjoner. Kunstfeltet karakteriseres også av den sentrale rollen diskusjon og kunnskapsproduksjon spiller, både som egen kunstpraksis, men også i form av seminarer, og publikasjoner.”

Kunsthåndverk/duodji har en sterk og lang tradisjon i det samiske kunstmiljøet. Duodji er all form for skapende aktivitet som omfatter husflid, håndverk, kunsthåndverk, sløyd og småindustri med basis i samisk kultur og tradisjoner. Det skilles i dag mellom dáidda og duodji, der dáidda brukes om det fritt skapende kunsthåndverket, mens duodji brukes om det skapende med utgangspunkt i samisk tradisjon.

Film

Sametinget har en søkerbasert ordning hvor tilskudd til samisk film- og medietilbud og dokumentarproduksjoner om samiske forhold er prioritert.

Sametinget gir direkte tilskudd til Internasjonalt samisk filmsenter AS (ISF) i Kautokeino. Senteret ble stiftet i 2007 og er heleid av Kautokeino kommune.

Senteret har nasjonal status, på tross av statstilskudd over post 73 (regionale filmsentra). Utfordringene for ISF er knyttet til manglende driftsfinansiering. Sametinget har sagt seg villig til å gå inn på eiersida på filmsenteret. Filmsentret ønsker at flere offentlige eiere i Norge, Sverige og Finland bør stå på eiersiden. Dette vil kunne medføre at senteret kan søke nasjonal finansiering i disse landene, noe som kan øke produksjonen av samisk film. Aktivitetene i regi av ISF har økt betraktelig, og en oppblomstring av prosjekter og nye talenter er merkbart. De samarbeider i tillegg med filmbransjen i Norge, Sverige, Finland og Russland. I 2011 og 2012 utlyste ISF tilskudd til utvikling og produksjon av samiske filmer.

Samisk film er både et viktig kulturtilbud og et språktiltak. Sametinget har derfor hatt dubbing av samiske barne- og ungdomsfilmer som prioritering under søkerbaserte virkemidler til samisk språk i budsjettet. Vi har også tatt opp denne saken med regjeringen.

Museer

Sametinget gir direkte tilskudd til seks konsoliderte samiske museer. Målet med denne ordningen er å bevare, forvalte og formidle samisk kulturhistorie i lokalsamfunnene. De samiske museene driver sine museumsvirksomheter ut fra museumsfaglige prinsipper, nasjonale målsetninger og Sametingets retningslinjer. Den samiske museumsvirksomheten er viktige institusjoner i det samiske samfunnet, der museene spiller en stor rolle i den samiske demokratiutøvelsen, på tross av at de ikke har så gode rammebetingelsene fra statlig hold. De samiske museene selv og Sametinget ønsker å utvikle de samiske museene ytterligere, men står overfor en rekke utfordringer. Det er dels snakk om museumsfaglig utfordringer og dels utfordringer knyttet til behov for utvidelser og nybygg av museumslokaler.

Det er utarbeidet en utredning Bååstede – tilbakeføring av samisk kulturarv, som også er vedtatt av de involverte partene Kulturhistorisk museum, Norsk folkemuseum og Sametinget. Vedtaket sier at samiske kulturhistoriske gjenstander lokalisert ved Norsk folkemuseum skal tilbakeføres til de samiske museene. Denne prosessen er tids- og kostnadskreven, og finansieringen av denne må løses.

Samisk museumsvirksomhet vil ikke bli drøftet i denne kulturmeldingen, men tas opp i en egen museumspolitisk redegjørelse.

Bibliotek

Sametinget gir direkte tilskudd til ni bibliotekbusser. I tillegg gir vi investeringsstøtte til kjøp av nye busser. Vi har også vårt eget bibliotek på sametingsbygget i Karasjok.

Sametingets hovedmål for samiske bibliotektenester er at hele den samiske befolkningen skal få et tilfredsstillende bibliotektilbud. Det samiske området har en spredt bosetting. Sametingets bibliotek og de samiske bokbussene er viktige tjenester for å ha et bibliotektilbud tilgjengelig for befolkningen. Sametingets bibliotek skal være et kompetansesenter for samisk litteratur og samisk bibliotekteneste, og det skal være et forvaltningsbibliotek for Sametingets politikere og ansatte.

Bibliotek og bokbusser vil ikke bli behandlet i denne meldingen. For en nærmere gjennomgang av saksfeltet vises det til den kommende redegjørelsen om bibliotek.

Idrett

Sametinget gir årlig direkte tilskudd til samiske idrettsorganisasjoner over Sametingets budsjett. Målet for denne ordningen er å ha arenaer for fysisk aktivitet og samhold mellom samiske barn og unge, og som er identitetsskapende.

Den direkte støtten fra Sametinget går til drift og aktivitet i organisasjonene. I tillegg har Sápmi, representert ved Samenes Idrettsforbund (SVL), siden 2004 hvert annet år deltatt som gjester under Arctic Winter Games. Troppen som har reist til Canada/Alaska har bestått av både idrettsutøvere og kulturutøvere. Sápmi har hatt deltakere hovedsakelig innenfor langrenn for gutter og jenter og fotball for juniorjenter.

Sametinget har årlig siden 2005 blitt tildelt spillemidler fra Kulturdepartementet. Disse midlene skal i følge tildelingen fra departementet gå til opprettholdelse og videreutvikling av de særegne samiske idrettsaktivitetene, og da spesielt aktiviteter for barn og unge. Sametinget mottar midlene, og har i alle år i perioden 2005-2011 viderefordelt disse midlene til SVL-N.

Frivillige lag og foreninger

Frivillig sektor har både en samfunnsmessig og en økonomisk betydning. Frivillige organisasjoner er sentrale aktører på en rekke samfunnsområder gjennom arbeidet de gjør, muligheten de tilbyr for aktiv deltakelse, og de sosiale fellesskap de utgjør. De fyller en rekke roller i samfunnet, som møteplasser, læringsarenaer, kulturformidlere, produsenter av ulike tjenester, aktivitetsarenaer, initiativtakere og ikke minst som påvirkningskanaler og "vaktbikkjer". Samhandlingen mellom det offentlige og det frivillige er derfor av stor betydning, også for utviklingen på kulturfeltet.

Regnet som andel av bruttonasjonalprodukt utgjorde verdiskapingen i ideelle og frivillige organisasjoner, inkludert frivillig arbeidsinnsats, 3,9 prosent i 2010. Arbeidet frivillige gjør er verdsatt til 60 milliarder kroner. Samtidig vet vi at denne innsatsen ikke kan måles i penger, folk gir av sin tid. Store endringer i politikken de senere år berører inntektene til de frivillige organisasjoner, som for eksempel forbudet mot spilleautomater og kompensasjonsordningen som kom i stedet, grasrotandelen og momskompensasjonsordningen fra 2010. Frivillig sektor gjennomgår store endringer, både i omfang, form og innhold, knyttet til generelle samfunnsprosesser. Endringer i publikums bruk av kulturtilbudene, organisasjonsformer og demografiske forhold i endring m.m. har konsekvenser for frivillig sektor og for motivasjonen for å delta i frivillig arbeid. I små samfunn lykkes man ofte bedre med å engasjere større deler av befolkningen i frivillig arbeid.

Også i samisk sammenheng har frivillig sektor på kulturfeltet stor betydning. Mange av de samiske institusjonene ville ikke eksistert om det ikke hadde vært for frivillige lokale aktører og initiativtakere. Frivillig sektor har også stor betydning for ulike idretts-, kunst- og kulturorganisasjoner, men også ved dugnadsinnsats og frivillig arbeid i forbindelse med ulike kulturarrangement. Sektoren gir viktige møteplasser, særlig for barn og unge. Den grenseoverskridende dimensjonen er også tydelig innen samisk organisasjonsliv.

Sametinget bevilger driftsmidler til ulike kulturorganisasjoner, og gir tilskudd etter søknad til ulike arrangement i regi av det frivillige kulturliv.

Det pågår en debatt om frivillighet og profesjonalisering i frivillig sektor, også for kunst/kulturlivet. Det er blant annet vanskeligere å få folk til å ta ansvar for organisasjonsdrift på frivillig basis, og da må profesjonelle overta.. Flere tilskuddsøkere beskriver at det er blitt vanskeligere å rekruttere folk til ulønnet frivillig arbeid, og at de av den grunn har behov for penger til å lønne/godtgjøre personer til å gjøre arbeidet. De samiske festivalene baserer sin virksomhet i stor grad på frivillighet, siden tendensen i samfunnet ellers enda ikke helt har nådd disse.

Målet er at det samiske frivillige kulturliv har gode rammevilkår for å kunne utvikle seg og skape nye og spennende aktiviteter, som gjør at det er givende å delta i slikt arbeid, og som gjør det attraktivt i konkurransen med andre tilbud.

Media

Sametingets mål med mediepolitikken er et mangfold av samiske medier som synliggjør samisk språk, kultur og samfunnsliv. Mediene skal bidra til arenaer der samisk språk, kultur og samfunnsliv har en uavhengig stemme, og som er identitetsskapende. Sametinget bevilger gjennom sitt budsjett midler til ulike publikasjoner og til NuorajTV, som er nett-tv på lulesamisk av lulesamisk ungdom.

Sametinget har ikke forvaltningsansvar når det gjelder samisk mediepolitikk. Medietilsynet forvalter statsstøtten til samiske aviser. I dialogen med regjeringen må vi være tydelige på det vi mener mangler i deres samiske mediepolitikk. I tillegg supplerer vi regjeringens samiske mediepolitikk ved å gi driftsmidler til samiske publikasjoner og til prosjektet NuorajTV.

I ”Samiske tall forteller 3” vises det til at utviklingen av samiske medier har vært sentral i arbeidet for å forsvare og utvikle den samiske kulturen. Fra samisk hold har etableringen av egne medier blitt viet stor oppmerksomhet, og arbeidet har resultert i at man i dag har et daglig samisk medietilbud gjennom radio, tv, aviser og internett.

NRK Sápmi har styrket sin posisjon i den samiske befolkningen som det foretrukne medievalget om samiske forhold. Med utvidede sendetider når det gjelder nyheter, barne-tv og magasinprogrammer, har de det største tilbudet til den samiske befolkninga. Det har vært dialog mellom Sametinget og NRK Sápmi om å arbeide for en egen samisk tv-kanal, noe som er et mål NRK Sápmi arbeider mot.

Det er fortsatt utfordringer når det gjelder et medietilbud som på en god måte ivaretar de lule- og sørsamiske språkområdene, og som gir lule- og sørsamer et tilfredsstillende og likeverdig medietilbud. Medietilbudet på sørsamisk er ett av punktene i samarbeidsavtalen for det sørsamiske området. Sametingsrådet ønsker å få i gang en kartlegging for å utrede medietilbud for og på sørsamisk. NuorajTv arbeider for å utvide samme tilbud til ungdom i sørsamisk område. I ”Samiske tall forteller 3” konkluderes det med at det kan se ut som om samer utenfor Finnmark er mindre aktive brukere av samiske medier enn samer i Finnmark. Dette har sannsynligvis sammenheng med at størstedelen av medietilbudet er på nordsamisk.

Sosiale medier og internett er i fremgang blant de yngre brukerne. Dette er en gruppe som tilpasser seg den digitale nyutvinningen raskt, og som blant annet NuorajTV er et godt eksempel på.

Det er ikke utarbeidet en omfattende undersøkelse om samiske medier siden Skogerbøs rapport, ”Samiske medier. Innhold, bruk og rammevilkår” (2000). Denne rapporten ble bestilt av Sametinget.

Artikkelen om samiske medier i ”Samiske tall forteller 3” tilrår at det gjennomføres en ny undersøkelse om samiske medier. Dette er særlig viktig for å undersøke i hvilken grad samer utenfor de mest sentrale samiske områdene, og særlig utenfor indre Finnmark, har et tilfredsstillende medietilbud. Det bør også ses nærmere på de samiske avisenes oppslutning og rammevilkår. Bruk av moderne medier blant samer bør også undersøkes, hvordan samer bruker disse, og i hvilken grad de brukes som informasjonskilder om samiske forhold.

Kulturnæring

Sametinget har i vår næringsmelding (2011) kulturnæring som et innsatsområde. Målsettingen for dette innsatsområdet er å få flere arbeidsplasser i samiske kultur- og kulturbaserte næringer.

Kulturnæring avgrenses i næringsmeldingen til private bedrifter som fremstiller og selger kulturelle produkter i form av varer eller tjenester. Disse består blant annet av samisk annonse- og reklamevirksomhet, arkitektur, bøker, aviser, blader etc., design, foto, film, video, duodji, kunstnerisk virksomhet (utøvende og skapende kunst, kunsthåndverk) og musikk. Reiseliv sees på som en egen næring, hvor samiske kulturelementer utgjør en sentral del av bedriftenes virksomhet. Duodjinæringen er en viktig næring med lange tradisjoner i det samiske samfunnet. Mål og strategier for reiseliv og duodji er behandlet i Sametingets næringsmelding.

De andre elementene i denne næringa er imidlertid de kunstneriske produktene som samiske kunst- og kulturutøvere står bak. Kulturnæring handler i stor grad om samiske kunstners rammevilkår. Derfor vil vi også i denne meldingen ta opp temaet som et eget innsatsområde, med fokus på kunstnerens bidrag.

Sametingets satsning på kulturnæring kommer som et tillegg til den allerede brede satsningen på samisk kunst og kultur. Det er en helt avgjørende forutsetning at vi har et levende og sterkt samisk kunst- og kulturliv, uten det vil vi ikke ha noen kulturnæring å snakke om.

Kulturnæring er et svært aktuelt tema i hele landet. Kulturdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet og Regional- og kommunaldepartementet legger i løpet av 2013 fram sin handlingsplan for kulturnæring. Alle fylkeskommuner i de samiske områdene har egne handlingsplaner for kulturnæringssatsningen sin, og i Troms og Finnmark er det etablert egne kulturnæringsfond. I tillegg har Sparebanken Nord-Norge etablert en stiftelse som skal fordele 100 millioner kroner til kulturnæringsformål i landsdelen.

Utfordringer i dagens kulturpolitikk

Gjennomgangen av nå-situasjonen for samisk kunst og kulturliv viser at vi har en rekke utfordringer på kulturfeltet. Meldingen vil ikke svare på alle disse, men under innsatsområdene vi behandle mange av disse på et overordnet nivå.

Den største utfordringen Sametinget har når det gjelder samisk kulturpolitikk er vårt manglende handlingsrom til å utvikle samisk kunst og kultur. Vi ønsker å være den fremste premissgiveren for utviklingen av samisk kunst og kultur. Sametingets muligheter for å ta ansvar for samisk kunst og kultur blir imidlertid begrenset av de manglende budsjettprosedyrene mellom Sametinget og regjeringen. Vi må til enhver tid forholde oss til de føringene som regjeringen legger i statsbudsjettet.

Videre mener vi at samisk kultur ikke har fått sin naturlige og viktige plass i andre offentlige myndigheters kulturpolitikk. Sametinget blir ofte alene i arbeidet med å styrke, utvikle og formidle samisk kunst og kultur. Dette går først og fremst ut over aktørene innenfor samisk kunst og kulturliv. Det går imidlertid også utover publikum som ikke får ta del i opplevelsen av samisk kunst og kultur. Dette er et tap for kunst- og kulturlivet i Norge.

Sametinget møter kritikk fra det samiske kunst- og kulturmiljøet for at vi legger politiske føringar overfor kunstnerne i deres daglige kunstneriske arbeid. Er det mulig å skille mellom kunstnerisk og kulturfaglig skjønn på den ene siden, og politiske vurderinger på den andre? Hvor skal dette skillet gå, og hvem sine prioriteringer/vurderinger skal ligge til grunn? Kan Sametinget, som er både et politisk organ og et forvaltningsorgan, holde en armlengdes avstand til den frie og uavhengige kunsten? Hvordan skal Sametinget utøve en god forvaltning av Sametingets kulturmidler i tråd med prinsippet om en armlengdes avstand, samtidig som Sametinget, som stort sett er den eneste som finansierer samisk kunst- og kulturprosjekter skal kunne stille makt bak kravene? Samtidig har Sametingets kulturpolitikk et mål om et levende og mangfoldig kunst- og kulturliv. Det innebærer at generelle og overordnede føringar om at prioriteringene barn og unge og språklig mangfold skal ligge til grunn i den kulturpolitiske overveielser, samtidig som at det skal være rom for kunstnerisk frihet.

Dette er viktige spørsmål som handler om rammevilkårene for de samiske kunstnerne. Sametingets viktigste verktøy i dette arbeidet er våre virkemidler til samisk kunst og kultur, både de direkte tilskuddene, de søkerbaserte og kunstneravtalen. Svarene på disse spørsmålene må skje i dialog med de samiske kunstnerorganisasjonene.

Med institusjonsmeldingen fra 2008 la Sametinget grunnlaget for vår institusjonspolitik. I meldingen legges det føringer for blant annet omorganisering av institusjonene. Dette er et arbeid som er i gang og som vil fortsette. Aktivitetskrav til institusjonene ble også tatt opp i institusjonsmeldingen. Vi stiller klarere krav til virksomheten ved alle institusjoner og organisasjoner som får direkte tilskudd over Sametingets budsjett. Sametinget ser imidlertid at vi ikke har vært tydelig nok i vår dialog med de samiske institusjonene når det gjelder aktivitet og forventninger.

Samene er et folk som bor i fire land. Det grenseoverskridende aspektet må derfor også ligge til grunn for kulturpolitikken.

Kunnskapsgrunnlaget

Sametingsmeldingen om samisk kunst og kultur er utarbeidet på bakgrunn av kunnskap vi har hentet i eksisterende dokumenter, statistikk, evalueringer og forskning, fra rapporter vi har bestilt spesielt for utarbeidelsen av denne meldingen og den er basert på erfaringskunnskap fra folk som er tilknyttet kulturfeltet.

I dette kapitlet følger en oversikt over dette materialet med en kort redegjørelse for hvorfor de er relevante.

Samisk kultur i en samfunnsvitenskapelig betydning er godt dokumentert. Det har imidlertid vært lite forskning på samisk kultur som sektor i samfunnet, og hvilken betydning samisk kunst- og kulturutøvelse har for samfunnet. Det finnes også lite forskning på samiske kunst- og kulturbasert næring. Forskning på dette feltet vil gi oss nyttig innsikt i en tid hvor dette er et viktig satsningsområde på landsbasis og en av de nye næringsveiene i nord.

Rapporter og evalueringer

I arbeidet med kulturmeldingen har Sametinget bestilt to rapporter/ringvirkningsanalyser; Telemarkforskningens "Norsk kulturindeks 2012 – Resultater fra samisk område", og Norut Álta-Altas "Kulturnæringer i samiske områder - sysselsetting og bedriftsstruktur". I begge rapportene er oppdragsgiver bedt om å ta utgangspunkt i de samme 24 utvalgte kommunene. Denne avgrensningen er gjort med utgangspunkt i STN-området, området for Sametingets tilskuddsordninger for næringsutvikling, og er altså en relativt vid avgrensning som omfatter mange kommuner der den samiske befolkningen i ulik grad er en minoritet.

Ringvirkningsanalyser sier ofte noe om aktiviteten det året/ perioden man måler ringvirkningene, men lite om året før og året etter. Samtidig er slike analyser viktige blant annet for å begrunne satsing på kultur. For å få gjennomslag i den politiske debatten, må det gis flere forklaringer på hvorfor mer penger bør brukes på kunst- og kultursektoren. Kulturens egenverdi vil ikke være tilstrekkelig argument når sektoren skal konkurrere med for eksempel utdanning, helse og næring. Nytteverdien gjennom den økonomiske og samfunnsmessige effekten som følger av kultur er også viktig. I samisk sammenheng vil også verdivariable og faktorer som identitet, tilhørighet og språk ha sentral plass.

Behovet for statistikk og grunnlagstall med relevans for samiske samfunnsforhold er fortsatt stort. Sametinget vurderer å få utarbeidet samiske kulturindekser og ringvirkningsanalyser også i fremtiden,

slik at vi kan følge utviklingen over tid. Sammen med Sametingets egne oversikter og andre rapporter og utredninger, vil dette kunne gi et godt bilde av statusen på kulturlivet og sysselsettingen innen kulturnæring i samiske områder.

Norsk kulturindeks 2012. Resultater fra samisk område

Norsk kulturindeks er en årlig oversikt over kulturtilbud og kulturaktivitet i norske kommuner, regioner og fylker. Indeksen er basert på data fra en rekke offentlige etater, interesseorganisasjoner og foreninger. I rapporten for samisk område presenterer Telemarksforskning en oversikt som kan si noe om statusen for kulturlivet i et samisk område basert på tall fra Norsk kulturindeks 2012.

Fremstillingen presenterer tall og utregninger for det samiske området, sammenlignet med landsgjennomsnittet og de fire nordligste fylkene, samt 24 utvalgte kommuner. Selv om Norsk kulturindeks grunnmateriale mangler en del relevante opplysninger i samisk sammenheng, gir dette et grunnlag for å sammenligne kulturlivets status i dette samiske området med andre regioner, og for å si noe om hvordan statusen er for kulturlivet i de enkelte samiske kommunene.

Rapporten viser at sysselsettingen øker i kulturnæringene i de samiske områdene, og at veksten har vært størst i opplevelses- og aktivitetsbedrifter og interesseorganisasjoner. Sysselsettingen er nesten fordoblet og det er en større vekst enn i landsdelen og Norge for øvrig. I de samiske områdene arbeider 594 personer innenfor ulike kulturyrker. 204 av disse arbeider innen media, 110 med kunstnerisk arbeid av ulik art, 228 personer med kulturformidling, f.eks. museums og bibliotekansatte, og 52 personer arbeider med kunstopplæring i kulturskolen eller lignende.

Totalt er 96 kunstnere bosatt i de samiske områdene. Dette tilsvarer to kunstnere pr. tusen innbyggere, en kunstnertetthet som er om lag halvparten av landsgjennomsnittet. Antallet kunstnere i samisk område har steget med 6 % det siste året. På landsbasis har det ikke vært noen økning i kunstnertettheten.

Av kommunene i de samiske områdene er Kautokeino den store kunstnerkommunen. Her finner det totalt 30 kunstnere, hvilket betyr at 10,2 pr tusen innbyggere, altså én prosent av befolkningen, er medlem i en eller flere kunstnerorganisasjoner. Kautokeino alene har 17 musikere og komponister, syv skuespillere og seks visuelle kunstnere. Kautokeino rangerer som kunstnerkommune nummer tre i Norge.

Kulturnæringer i samiske områder – sysselsettingsutvikling og bedriftskultur

Formålet med rapporten utarbeidet av Norut Alta-Álta, er å analysere sysselsettingsutvikling og bedriftsstruktur i kulturnæringene i samiske områder. Rapporten viser blant annet at antallet kunstnere øker i de samiske områdene, og at det er en sterkere vekst i kulturnæringen i samiske områder enn i resten av landet. Analysene viser at kulturnæringene står for 4,5 % av totalsysselsettingen i de 24 kommuner som her er regnet som samiske områder, noe som er litt høyere enn i Nord-Norge, og litt lavere enn på landsbasis. Det er litt flere kvinner enn menn sysselsatt i kulturnæringene. Antall sysselsatte i kulturnæringene har siden 2002 økt med 33 % frem til i dag, hvor tallet på sysselsatte er ca 880. Det er en sterkere vekst enn i landsdelen og landet for øvrig. Veksten har særlig kommet innen opplevelses-/aktivitetsbedrifter, utøvende kunst/musikk og næringen interesseorganisasjoner, det siste fordi denne næringen omfatter mange av språk- og kultursentrene som er etablert siste tiåret. Mange av disse blir støttet av Sametinget.

Evalueringsavtalen mellom Sametinget og de samiske kunstnerorganisasjonene

De samiske kunstnerorganisasjonene og Sametinget ble enige om å evaluere den gjeldende samarbeidsavtalen mellom partene før en ny hovedavtale skal framforhandles fra 2014. Evalueringen så på effekten av kunstneravtalen, hvordan den har fungert, og om den har vært med på å styrke kunsten og kunstnernes mulighet til å utvikle seg i det samiske samfunnet.

Evalueringen viste at kunstneravtalen har vært viktig for å legge noen faste økonomiske rammer og ordninger for den samiske kunsten. Dette gir kunstnerne og deres organisasjoner en forutsigbarhet som gjør det mulig å planlegge satsinger på lenger sikt.

Kunstneravtalen gir imidlertid et manglende økonomisk handlingsrom. Norut Alta-Álta peker på at dette skyldes forhandlingssituasjonen med Sametinget som i stor grad har lagt de økonomiske rammene for forhandlingene før disse begynner. Videre gjør rammen for forhandlingene det vanskelig å få nye typer tiltak inn i avtalen. Avtalen har trolig også begrenset de samiske kunstnerorganisasjonenes kommunikasjon med Sametinget, og dermed også deres mulighet til å nå fram med sine behov.

Evalueringen viser også at en av de største utfordringene med å si noe om effektene av avtalen, er kunstneravtalens manglende målformuleringer. Dette begrenser muligheten for å kunne vurdere om den økonomiske innsatsen gir de ønskede resultater og om den samiske kunsten faktisk utvikler seg i riktig retning.

Norut Alta-Álta anbefaler i evalueringen at det foretas en grundig drøfting av hva partene vil med en slik samarbeidsavtale, hva som kan gjøres for å bringe den samiske kunsten framover, og om en ny avtale er det som skal til for å skape en framdrift.

Evaluering av Sametingets tilskuddsordning Kulturutvikling

I 2010 ble Sametingets tilskudd til kulturutvikling for perioden 2006-2008 evaluert. Evalueringen så på hvordan virkemidlene ble brukt i perioden, og hvordan søkere til tilskuddsordningen hadde vurdert Sametingets service i forbindelse med veiledning og saksbehandling.

Evalueringen viste at midlene har gått til en rekke ulike tiltak som har skapt et bredt engasjement innen samisk kulturliv. De fleste prosjektene det søkes til, ville ikke blitt gjennomført uten Sametingets virkemidler. Evalueringen viste videre at virkemidlene til kulturutvikling har skapt en større bevissthet rundt bevaring, utvikling og formidling av samisk kultur. Sametingets virkemidler er med på å gi utøverne av samisk kultur en anerkjennelse og en motivasjon til å fortsette sine prosjekter.

Evalueringen viste også at Sametinget har et forbedringspotensial når det gjelder veiledning, oppfølging av prosjektene og kontroll i forbindelse med utbetalinger.

Norut Alta-Álta påpekte også at Sametingets virkemidler til kulturutvikling på lang sikt også vil ha sysselsettingseffekter, men det har ikke vært rom for å måle denne type effekter i denne evalueringen.

Evalueringen bekreftet at Sametingets virkemidler innen kulturutvikling er viktig i arbeidet med å fremme samisk kultur.

Møter og innspill

Sametingets første kunstnerkonferanse ble avholdt på Sametinget i Karasjok i september 2012. Formålet med konferansen var å lage en arena for utveksling av faglige erfaringer, opplevelse av samisk kunst og kultur og diskusjoner om kulturpolitikk. Programmet inneholdt foredrag og kunstneriske innslag innen alle kunstsjangre som scenekunst, joik, musikk, litteratur, visuell kunst og film. Konferansen ble avsluttet med gruppearbeid og framlegg av innspill til den framtidige kulturpolitikken.

Innspillene har blitt tatt med videre i arbeidet med kulturmeldingen. Et innspill som gikk igjen var manglende integrering av samisk kunst og kultur i den nasjonale kulturpolitikken og etterlysning av en nasjonal samisk kulturpolitikk. Pågangen til konferansen var stor og engasjementet fra deltakerne

viser at det er et stort behov for faglige arenaer for samiske kunstnere og kulturarbeidere. Sametinget vil derfor legge til rette for at det blir arrangert kunstnerkonferanser jevnlig også framover. Konferansen ble arrangert i samarbeid med Samisk kunstnerråd og er et resultat av kunstneravtalen.

Sametingsrådet har også arrangert dialogmøter på kulturarrangement sommeren 2012. Gjennom dialogmøtene ønsket vi å få innspill til den framtidige kulturpolitikken i Sametinget fra aktører innenfor samisk kunst- og kulturliv og andre interesserte. Dialogmøtene har gitt Sametinget en anledning for til å få en direkte diskusjon om kulturpolitikk med de som er involvert og interessert i temaet. Sammen med innspillene på e-post danner innspillene på dialogmøtene en viktig del av kunnskapsgrunnlaget for meldingen.

Øvrig kunnskap

Det finnes en del eksisterende kunnskap som gjelder samisk kunst og kultur og Sametingets kulturpolitikk. Vi har brukt noe forskning som grunnlag for meldingen. Dette er gjengitt i litteraturlista.

Kommentert samisk statistikk ”Samiske tall forteller” gir grunnleggende kunnskap om forhold i samiske samfunn. I nummer 4 blir Sametingets bevilgninger til kulturformål tatt opp spesielt. Artikkelen gir en god oversikt over størrelsen på Sametingets tilskuddsordninger, søknadsmassen til disse ordningene og hvor søknadene kommer fra. I nummer 3 blir samiske medier tatt opp.

Regjeringens politikk er et viktig grunnlag for Sametingets kulturpolitikk. Deres stortingsmeldinger og utredninger som omhandler samepolitikk og kulturpolitikk generelt, er også et viktig grunnlag for denne meldingen.

I tillegg er det utarbeidet ulike oversikter over økonomisk utvikling på fagområdet basert på Sametingets egne tilskudd til samisk kultur.

Innsatsområder

Sametingsmelding om samisk kunst og kultur skal prioritere innsatsområder og synliggjøre hvilke utfordringer, mål og strategier vi står ovenfor. I det følgende vil vi presentere 4 innsatsområder. Disse er presentert hver for seg, men har likevel et felles mål om et levende og mangfoldig samisk kunst og kulturliv av god kvalitet som er tilgjengelig for alle. De fire innsatsområdene er:

- 1. Tydeligere ansvar for samisk kultur**
- 2. Bedre rammevilkår for samiske kunstnere**
- 3. Samiske kulturinstitusjoner som arena for formidling og opplevelse av samisk kultur**
- 4. Verdiskaping og vekst i kulturnæringer**

Identifiseringen av utfordringene på kulturfeltet bygger både de erfaringene vi selv har i politikktutviklingen og på det kunnskapsgrunnlaget vi har tilgjengelig på området. Spesielt har tilbakemeldingene fra de samiske kunst- og kulturutøverne blitt vektlagt.

1 Tydeligere ansvar for samisk kultur

Sametinget verken kan eller vil ha ansvaret for samisk kunst og kultur alene. Nasjonale, regionale og lokale myndigheter har også ansvar for at samisk kunst og kultur har de samme utviklingsmulighetene som øvrig kunst- og kulturliv i Norge. Staten Norge er grunnlagt på territoriet til to folk, samer og nordmenn. Samisk språk og kultur anses som opprinnelige i Norge og har derfor samme krav på vern

og utvikling som norsk språk og kultur. Den samiske befolkningen opplever at nasjonale, regionale og kommunale myndigheter ikke gir samisk kultur de samme vilkårene for vern og utvikling som norsk kultur har. Det første innsatsområdet omhandler derfor Sametingets samhandling med andre offentlige myndigheter i kulturpolitikken.

Utfordringer

Sametingets ansvar

Sametingets hovedoppgave i kulturpolitikken er å legge til rette for samisk kunst- og kulturaktivitet og utviklingen av denne. Vi har som mål å ha et levende og mangfoldig samisk kunst- og kulturliv av god kvalitet som er tilgjengelig for alle.

Det samiske samfunn er ennå inne i en samfunnsbyggende fase, der basisområder innenfor kultur og språk har vært prioritert og fortsatt må prioriteres. Dette fordrer en kraftig innsats av det samiske samfunnet selv, de samiske institusjonene, Sametinget og statlige myndigheter. Sametinget ser det som sitt ansvar å ta vare på og utvikle det initiativet og aktiviteten som den samiske befolkningen står for og vi vil være den viktigste premissleverandøren i denne prosessen. Statlige myndigheter innehar likevel det overordnede ansvar for å legge forholdene til rette slik at det samiske samfunn selv får mulighet til å videreutvikle sin samfunnsbygging.

Sametinget har ansvaret for flere forvaltningsoppgaver innenfor det samiske kunst- og kulturlivet. Vi overtok forvaltningsansvaret for allerede etablerte institusjoner og ordninger fra regjeringen i 2002. Dette gjaldt de samiske museene, Beavvváš Sámi Našunálteáhter, samiske festivaler, samisk idrett og en rekke andre økonomiske ordninger til kultur. Dette innebærer blant annet at Sametinget forvalter og tildeler den statlige tilskuddsordningen for disse oppgavene. Sametinget har i tillegg inkludert flere ordninger og institusjoner i vår kulturforvaltning for å nå våre mål på området.

Sametinget arbeider opp mot regjeringen for at de skal ivareta utvikling av samisk kunst- og kulturliv i deres overordnede politikk. Dette gjelder saker som Sametinget har det formelle forvaltningsansvaret for og saker som regjeringen har ansvaret for. I dette arbeidet har vi de halvårige dialogmøtene med Kulturdepartementet og vi har konsultasjonsavtalen som de viktigste verktøyene.

I konsultasjonsavtalen mellom regjeringen og Sametinget går det fram at Sametinget skal konsulteres i saker om alle typer tiltak som kan påvirke samene direkte. Statens konsultasjonsforpliktelser omfatter innføring av all lovgiving og administrative tiltak som kan få direkte betydning for samene som urfolk. Det vil i stor grad være opp til Sametinget å avgjøre hvilke saker som særlig berører samene. Dette følger av samelovens § 2-1. Dette betyr at selve konsultasjonen også skal avklare om et tiltak vil kunne påvirke samene direkte. Sametinget vil i enda sterkere grad bruke konsultasjonsavtalen i arbeidet for å bedre utviklingen av samisk kunst og kultur.

Sametinget arbeider for at alle skal ha mulighet til å oppleve samisk kunst og kultur. Vi er stolt over samisk historie, vår kulturarv og vår kunst og kultur. De samiske institusjonene er våre viktigste arenaer for å formidle samisk kunst og kultur.

Regjeringens ansvar for samisk kunst og kultur

Bevaring og utvikling av samisk kultur er et nasjonalt ansvar. Den norske stat har gjennom Grunnloven, forskrifter og konvensjoner forpliktet seg til å ta ansvar for samisk språk, kultur, historie og samfunnsliv. Hensynet til samiske interesser skal inkluderes i utformingen av politikk på alle aktuelle områder. Sametinget ble opprettet for sikre en likeverdig behandling av samene. Regjeringen må derfor forvalte sitt ansvar i dialog med Sametinget.

I St. meld. nr. 28 (2007-2008) Samepolitikken, står det at regjeringen i kulturpolitikken vil arbeide langs to hovedlinjer for å ivareta det statlige ansvaret for samiske kultur. For det første vil regjeringen

legge til rette for at Sametinget kan føre en selvstendig kulturpolitikk. Regjeringen vil i tillegg føre en generell og overordnet kulturpolitikk, hvor også samisk kultur har sin naturlige og viktige plass.

Sametinget mener at regjeringen ikke ivaretar dette ansvaret godt nok.

Rammene Sametinget har for bevilgningene til samisk kunst og kultur blir satt av regjeringen i statsbudsjettet. Fravær av reelle prosedyrer og prosesser mellom regjeringen og Sametinget om situasjon, utviklingsbehov og budsjettmessige prioriteringer på kulturfeltet gjør at ansvaret for samisk kunst og kultur er uklart.

Sametingets muligheter for å ta ansvar for samisk kunst og kultur blir begrenset av de manglende budsjettprosedyrene mellom Sametinget og regjeringen. Vi må til enhver tid forholde oss til de føringene som regjeringen legger i statsbudsjettet. Det har vært en utfordring at bevilgningene over statsbudsjettet har vært øremerket og at eventuelle økninger kun har dekket lønns- og prisstigningen. Sametingets rolle blir også uavklart på grunn av dette. Vi har forvaltningsansvar for en rekke ordninger innenfor samisk kunst og kultur, men bevilgningene over statsbudsjettet gir oss ikke handlingsrom til å få en utvikling av sektoren.

I regjeringens ansvar for samisk kultur ligger også at samisk kultur skal ha en naturlig og viktig plass i den generelle og overordnede kulturpolitikken. Regjeringen igangsetter jevnlig nye reformer, satsninger, utredninger, utvalg og prosjekter innen kulturfeltet. Det lages stortingsmeldinger om kulturrelaterte tema og stortingsmeldinger innen andre sakfelt som har konsekvenser for kultursektoren. Dette er positivt og nødvendig. Sametinget mener at det i forbindelse med planlegging av slike tiltak i større grad bør foretas en vurdering av hvorvidt dette vil kunne berøre samiske forhold og samisk kultur, direkte eller indirekte. Det kan i den sammenheng også være relevant å avklare slike problemstillinger med Sametinget allerede som en del av planleggingen. Eksempelvis ved utforming av mandat og oppnevninger av personer til ulike utvalg.

Regjeringen har gjennom kulturloftet hatt en stor nasjonal satsning på kultur. Formålet med kulturloftet er økte økonomiske bevilgninger til kultursektoren, å gi kulturlivet og frivilligheten økt anerkjennelse og status, og å tydeliggjøre det offentliges ansvar for kultursektoren. Sametinget er ikke fornøyd med de økningene som er kommet til samisk kultur gjennom denne satsningen. Vi opplever at regjeringen legger føringer på hva pengene skal brukes til, og vi opplever at samisk språk og kultur ikke blir synliggjort og integrert i kulturloftets øvrige satsninger. Sametinget er imidlertid positiv til de signalene regjeringen gir i statsbudsjettet for 2013 der regjeringen varsler en satsning på samisk kultur og språk med 50 mill over 5 år.

Den generelle og overordnede politikken utgjør en del av rammevilkårene også for de samiske kunstnerne og de samiske kulturinstitusjonene. Dette har Sametinget påpekt i flere innspill til regjeringens kulturpolitikk. Sametinget opplever ofte å ikke bli inkludert i slike prosesser, at våre innspill ikke blir tatt hensyn til, eller at resultatet av enighet med regjeringen ikke blir fulgt opp med tilstrekkelige økonomiske midler.

Et eksempel på det siste er konsultasjonene mellom Sametinget og Kulturdepartementet om St.meld. nr. 32 (2007-2008) Bak kulissene. Som et resultat av konsultasjonene kom det inn mer tekst om samisk kultur og samisk scenekunst, der regjeringen understreker sitt overordnede ansvar for samisk kultur og nødvendigheten av at teatrene har gode rammebetingelser for driften. Likevel er situasjonen fortsatt den at Beaivváš Sámi Našunálteáhter er et samisk nasjonalteater, men de har ikke de samme ressursene som andre teatre på samme institusjonelle nivå. Beaivváš kan sammenligne seg med de andre nasjonale og regionale teatrene i Norge når det gjelder kunstnerisk kvalitet. Men teateret kan ikke sammenligne seg med de øvrige nasjonale scenekunstinstitusjonene, eller selv de minste regionteatrene når det gjelder de økonomiske forutsetninger.

Vi minner også om statens konsultasjonsplikt med samiske interesser i saker som konkret, avgrenset og direkte berører disse.

Sametinget mener at regjeringen også har et ansvar for at samisk kunst og kultur er synlig og tilgjengelig for alle. Vi mener det er et tap for kulturen i Norge at ikke flere aktører på kulturfeltet i større grad tar inn over seg at samisk kultur er en viktig og en selvfølgelig del av kulturen i landet vårt. Vi har et samisk nasjonalteater som viser produksjoner på samisk og produksjoner som er hentet fra en samisk samfunnskontekst. Vi savner å se flere produksjoner på for eksempel Nasjonalteateret eller på de regionale teatrene der temaet er fra samiske samfunn eller produksjoner av samiske kunstnere. Selv om vi ofte snakker om samiske områder, så bor det samer i hele landet. Stadig flere samer bor i byer og tettsteder. Vi tror også at den øvrige befolkninga i Norge vil ha stor glede av å oppleve samisk kunst og kultur.

Regjeringen har en rekke ordninger som bidrar til bedre rammevilkår for kunstnere. Noen av disse inkluderer ikke samiske kunst og kulturprosjekter ved at de tar utgangspunkt i kun norsk språk og kultur.

Et eksempel er NORLA (Norwegian Literature Abroad) som er et statsstøttet og ikke-kommersielt informasjonskontor. Senteret promoterer og formidler norsk litteratur til utlandet. NORLA forvalter ulike midler fra Utenriksdepartementet (UD) og Kulturdepartementet (KUD) til oversettelse og eksport av norsk litteratur. Ordningen for oversettelse av litteratur forutsetter imidlertid at litteraturen er utgitt på norsk. Dette betyr at den samiskspråklige litteraturen er utestengt fra muligheten for å motta støtte over denne ordningen til å bli oversatt til andre språk.

Til sammenligning har Utenriksdepartementet ulike støtteordninger til internasjonalt kunst- og kultursamarbeid (eksempelvis musikk, scenekunst, kunsthåndverk, billedkunst, design og arkitektur, film). Ingen av disse har som vilkår for søkere at det opprinnelig skal være produsert/utgitt på norsk språk.

Regionale og lokale myndigheters ansvar for samiske kultur

Også når det gjelder regionale og lokale myndigheter er ansvaret for samisk kunst og kultur uklart. Sametinget mener at både fylkeskommuner og kommuner har ansvar for utvikling av samisk kunst og kultur. Dette betyr at de i sitt arbeid også må ta ansvar for at samisk kultur skal ha en naturlig og viktig plass i deres politikkutvikling.

Vi har flere gode eksempler på at regionale myndigheter tar dette ansvaret. Sápmi music er et prosjekt i regi av Finnmark fylkeskommune som har som målsetning å få samiske musikkartister ut i verden. Samiske musikkartister kan søke om å bli årets artist og få hjelp til å bli markedsført med sin produksjon innenfor og utenfor Norges grenser, og bli lansert til internasjonale festivaler. Vi har også et godt samarbeid med Troms fylkeskommune om drift av kulturhus og festivaler i deres område.

Sametinget har imidlertid opplevd at når Sametinget får forvaltningsansvar for ordninger innenfor samisk kultur, har regionale myndigheter trukket seg ut. Dette skjedde blant annet da Sametinget overtok forvaltningsansvaret for de samiske museene. Noen fylkeskommuner bidrar ikke i det hele tatt med for eksempel driftmidler til samiske institusjoner, selv om de har en stor samisk befolkning innenfor sitt område. Dette går i mot Kulturlova av 2007, som stadfester statens, fylkeskommunenes og kommunenes ansvar for kulturvirksomhet. Kulturlova sier videre at det er en plikt at flest mulig har adgang til et mangfoldig kulturtilbud.

Sametinget har samarbeidsavtaler med fylkeskommunene fra Hedmark i sør til Finnmark i nord. Dette er vårt viktigste verktøy i samhandlingen med fylkeskommunene. Det er også økonomiske virkemidler knyttet til avtalene med krav om samfinansiering av prosjekter. Sametinget har, sammen med fylkeskommunene startet arbeidet med å gjøre samarbeidsavtalene mer konkrete og målrettede. Vi arbeider for at dette kan være med på å styrke samisk kulturliv.

Fylkekommunene er ofte eiere og finansierer av, eller oppnevner styremedlemmer til en rekke kulturinstitusjoner. Sametinget mener at fylkekommunene kan bruke denne styringsmuligheten til å arbeide for at disse institusjonene har et samarbeid med samiske institusjoner eller å legge til rette for at disse institusjonene formidler samisk kunst og kultur. For eksempel er både Finnmark og Troms fylkekommuner aksjonærer i Hålogaland teater og oppnevner i fellesskap et medlem i styret. Fylkeskommunene kan være sterke pådrivere for samiske produksjoner på teatre eller samarbeid med samiske institusjoner. Sametinget skal selvsagt også bidra til dette.

Den Kulturelle skolesekken er en inngangsport til et mangfold av kulturopplevelser for mange barn og unge og når ut til mange. Den kulturelle spaserstokken bidrar til et mangfold av kulturopplevelser for eldre. Ordningene må videreføres og gjerne utvides. Samisk kultur må bli en naturlig og integrert del av disse ordningene. Her har også Norsk kulturråd et viktig ansvar.

Kommunene er viktige iverksettere av tiltak rettet mot den samiske befolkningen. Mange kommuner er vertskapskommuner for samiske institusjoner, noe som gir arbeidsplasser i små kommuner. På grunn av svakere kommuneøkonomi er det mange kommuner som reduserer sin støtte til samiske kulturtiltak og -institusjoner, og noen som trekker seg helt ut. Sametinget blir ofte eneste finansør av institusjoner og festivaler som gir kulturtilbud og kulturopplevelser for hele befolkningen i tillegg til gode arbeidsplasser.

De kommunale kulturskolene er gode tilbud for barn og unge, og bør gis forsvarlige rammer for drift. I samiske områder bør det også gis tilbud om samiske kulturaktiviteter i kulturskolene. Tana kommune har gjennom sitt kulturskoletilbud et barneteater som på en god måte bruker samisk språk og bygger produksjonene på samisk virkelighet.

Sametinget arbeider med en samarbeidsavtaler med Tromsø kommuner. Med Alta, Oslo og Trondheim kommuner er vi også i dialog om dette. Formålet med avtalene er å legge til rette for et varig og fast samarbeid mellom partene i saker som angår samene og at partene vil legge til rette for at samene skal kunne bevare og utvikle sitt språk, kultur, sitt samfunnsliv. Et samarbeid med kommunene har et stort potensial. Det vil kunne styrke og medvirke til politikktutvikling på samiske samfunnsområder som ikke har vært naturlig for kommunene. For kulturlivet vil det kunne bety at de når ut til flere og nye publikumsgrupper, og slik gi mer oppmerksomhet om samisk kultur.

Mål og strategier

Hovedmål:

- Sametinget er den viktigste premissgiveren for utviklingen av samisk kunst og kultur

Delmål:

- Reelle forhandlinger med regjeringen om bevilgningene til samisk kunst og kultur
- Samisk kultur har en naturlig og viktig plass i regjeringens generelle og overordnede kulturpolitikk
- Regionale og lokale myndigheter bidrar til felles utvikling av samisk kunst, kulturliv og samiske kulturinstitusjoner.
- Samisk kunst og kultur skal være tilgjengelig for alle
- Samisk kultur er en selvsagt del av den nasjonale, regionale og lokale kunst- og kulturformidlingen

Strategier:

- Regjeringens og Sametingets ansvar for samisk kultur tydeliggjøres gjennom budsjettforhandlinger mellom partene
- Økt bruk av konsultasjonsavtalen i dialogen med regjeringen på kulturfeltet
- Synliggjøre regionale myndigheters ansvar for samisk kunst og kultur gjennom samarbeidsavtalene

- Arbeide for godt samarbeid med regionale og lokale myndigheter om utviklingen av samisk kunst og kultur

2 Bedre rammevilkår for samiske kunstnere

Sametingets ansvar når det gjelder utvikling av samisk kunst er å sørge for at kunstnerne har gode og forutsigbare rammevilkår for sin virksomhet. Vi skal både legge til rette for at vi har et mangfoldig samisk kulturliv samtidig som vi skal legge til rette for profesjonalisering og kvalitet. Vi skal legge til rette for tradisjonelle uttrykksformer, samtidig som vi skal legge til rette for samisk samtidskunst. Samene er et folk som har flere samiske språk. Denne rikdommen skal vises også i kultursammenheng. Sametingets viktigste verktøy i dette arbeidet er våre økonomiske virkemidler, men også den påvirkningsmuligheten vi har gjennom dialog, kontakt og samarbeid med andre offentlige myndigheter.

Dette innsatsområdet omhandler Sametingets politikk overfor de samiske kunstnerne. Vi vil med denne meldingen signalisere en mer aktiv politikk overfor våre kunstnere.

Utfordringer

Sametingets søkerbaserte virkemidler

På kunstnerkonferansen, i innspillene på e-post og på dialogmøtene har Sametinget fått kritikk rettet mot våre søkerbaserte virkemidler på kulturfeltet og vår håndtering av disse. Virkemiddelordningene oppleves som trange og lite forutsigbare. De etterlyser større fokus på kvalitet og de etterlyser flere stipender. Representanter for det samiske kunst- og kulturmiljøet mener at midlene styres for instrumentelt, og at Sametinget som et politisk organ legger politiske føringer overfor kunstnerne i deres daglige kunstneriske arbeid. Kravet fra kunstnerne er at det må skilles mellom politikk og fag, og at kunst- og kulturfaglig skjønn må ligge til grunn i vurderinger av omsøkte prosjekter. Dette gjelder spesielt for fagområdene litteratur og musikk.

Dette er problemstillinger og kritikk som Sametinget tar på alvor. For å kunne nå vårt mål om et levende og mangfoldig kunst- og kulturliv av god kvalitet og som er tilgjengelig for alle, må det være rom for kunstnerisk frihet. Samtidig har vi generelle og overordnede føringer om at barn og unge og språklig mangfold skal ligge til grunn i den kulturpolitiske overveielser. Statlige virkemidler har, og skal også ha, et sterkt regelverk knyttet til seg.

Kunsten skal være fri og utvide yringsrommet i samfunnet. Større åpenhet, faglige utvalg der kunstfaglige vurderinger gjøres etter godt skjønn basert på kunnskap og kompetanse, samt gode rammebetingelser skal bidra til en aktiv kunnskapsbasert kulturpolitikk. Sametinget har som mål at vi skal holde en armlengdes avstand til det frie kunst- og kulturlivet, samtidig som at det må utøves klokskap på begge sider av bordet. Det er legitimt for Sametinget og det samiske samfunnet å styre sine interesser i en viss retning, noen kulturpolitiske mål skal realiseres.

Åpenhet om hvordan prosessene foregår, diskusjoner om skjønn og kriterier, samt faglige begrunnende vurderinger i søknadsprosessene kan bidra til å øke tilliten til Sametingets virkemiddelbruk. Kunstnerne og kulturaktørene på sin side må også lytte til det politiske, kunsten er ikke frikoblet samfunnet. Å støtte mangfoldet i det samiske samfunnet er det samme som å støtte kvalitet og nyskaping. Kunsten er også samfunnsengasjert, kunsten er også samfunnsaktør.

Sametinget vil ha en grundig gjennomgang av våre søkerbaserte virkemiddelordninger. Dette vil skje i samarbeid med de samiske kunstnerorganisasjonene.

Kunstneravtalen

Samarbeidet mellom Sametinget og Samisk kunstnerråd er regulert gjennom samarbeidsavtalen mellom Sametinget og de samiske kunstnerorganisasjonene (kunstneravtalen). I evalueringen i 2012 ble det understreket at kunstneravtalen er svært viktig for å legge noen faste økonomiske rammer og ordninger for den samiske kunsten. Dette vil gi kunstnerne og deres organisasjoner en forutsigbarhet som gjør det mulig å planlegge satsninger på lengre sikt. Avtalen vil også sikre at kunstnerne selv har stor grad av råderett over midlene som inngår i avtalen.

Evalueringen viser imidlertid at kunstneravtalen framstår som et konserverende instrument der det skapes lite rom for dynamikk som kan bringe den samiske kunsten et steg videre. Dette er begrunnet med et manglende økonomisk handlingsrom i forhandlingssituasjonen, i og med at Sametinget i stor grad har lagt de økonomiske rammene for forhandlingene før disse begynner. Videre gjør rammen for forhandlingene det vanskelig å få nye typer tiltak inn i avtalen. Avtalen har trolig også begrenset de samiske kunstnerorganisasjonenes kommunikasjon med Sametinget, og dermed også deres mulighet til å nå fram med sine behov.

En av de største utfordringene med å si noe om effektene av avtalen, er kunstneravtalens manglende målformuleringer. Dette begrenser muligheten for å kunne vurdere om den økonomiske innsatsen gir de ønskede resultater og om den samiske kunsten faktisk utvikler seg i riktig retning. Det er ikke formulert utviklingsrettede mål som kan hjelpe til med å vise retningen på ønsket utvikling. Derfor vil det være vanskelig for organisasjonene å argumentere for behovet for tiltak som kan bidra til en måloppnåelse som går ut over dagens nivå. Slik sett kan avtalen virke som en sovepute både for organisasjonene og Sametinget.

Kunstneravtalen har ikke blitt revidert siden den ble inngått i 2004. En ny hovedavtale skal framforhandles og gjøres gjeldende fra 2014. Resultatene fra evalueringa av avtalen og en åpen dialog med kunstnerorganisasjonene vil danne grunnlaget for dette arbeidet. Sametinget vil legge til rette for at samiske kunstnerorganisasjoner kan være aktive aktører i den samiske kulturpolitikken.

Øvrige rammevilkår for samiske kunstnere

Det finnes flere viktige grunnlag for de samiske kunstneres rammevilkår. Blant annet infrastrukturen som de samiske institusjonene utgjør, nasjonale myndigheters generelle kulturpolitikk, lokale og regionale myndigheters kulturpolitikk, øvrige økonomiske støtteordninger til kultur, muligheter for samarbeid med andre kunstnere og andre institusjoner og utvikling av kulturnæring. Disse behandles under de andre innsatsområdene.

Mål og strategier

Hovedmål:

- Et mangfold av samiske kunst- og kulturuttrykk av god kvalitet skapes, utøves, formidles og oppleves

Delmål:

- De samiske kunstnerne har gode og forutsigbare rammevilkår for sin virksomhet
- Sterke og aktive samiske kunstnerorganisasjoner

Strategier:

- Bedre mål- og resultatstyring av Sametingets søkerbaserte virkemidler til samisk kunst og kultur
- Styrke samtidens samisk kunst- og kulturuttrykk
- Bevare, utøve og formidle tradisjonelle kunst- og kulturuttrykk
- Samiske barn og unge og språklig mangfold skal ivaretas i Sametingets kulturpolitikk
- Utvikle samarbeidsavtalen mellom Sametinget og Samisk kunstnerråd (kunstneravtalen)
- Skape arenaer for samarbeid mellom samiske kunstnere og andre kunstnere regionalt og nasjonalt

- Gjennom kunstneravtalen gi Samisk kunstnerråd muligheter for å ta et større ansvar for utviklingen av samisk kunst og kultur
- Arbeide for arenaer for samarbeid mellom samiske kunstnere og andre kunstnere regionalt og nasjonalt
- Politikktutforming i nær dialog med kunst- og kulturlivet
- Arbeide for arenaer, nettverk og samarbeidsprosjekter som bidrar til økt internasjonal promotering og eksport av samisk kunst og kultur til et internasjonalt marked

3 Samiske kulturinstitusjoner som arena for formidling og opplevelse av samisk kultur

I 2008 la sametingsrådet fram institusjonsmeldingen. I meldingen går det fram at sametingsrådets målsetting med samisk institusjonsutvikling er å styrke og utvikle samiske institusjoner på sentrale samfunnsområder som grunnlag for samisk demokrati, kunnskap og kapasitet i og for det samiske samfunnet. Sametinget har i meldingen uttrykt en klar ambisjon om å være den sentrale tilrettelegger for den samiske institusjonsutviklinga.

Dette innsatsområdet omhandler Sametingets videreføring av vår institusjonspolitik.

Utfordringer

Sametignet har de siste årene brukt mye ressurser på å følge opp institusjonsmeldingen. Vi har vært opptatt av institusjonsoppbygging og organisering. Det er blitt foretatt omorganiseringer av en rekke institusjoner, ordningen med husleiefinansiering av samiske kulturbygg er nå etablert, flere byggeprosesser er videreført og igangsatt og flere kulturinstitusjoner har kommet inn på Sametingets budsjett. Norut Alta-Álta (2012) sin rapport om kulturturneringen i samiske områder viser at det har vært en økning i sysselsettingen i de offentlig finansierte samiske kulturinstitusjonene.

Arbeidet med å bygge opp og styrke de samiske institusjonene organisasjonsmessig har vært nødvendig. Dette er også et arbeid vi vil fortsette med, slik at vi når våre mål om sterke samiske institusjoner.

En videreføring av institusjonspolitikken må ha et tydeligere fokus rettet mot kulturinstitusjonenes aktivitet og faglige innhold, og hva institusjonenes rolle som aktør på kulturfeltet skal være. Sametinget må være tydeligere på hvilket aktivitetsnivå vi forventer at for eksempel et kulturhus skal ha. Vi må være tydeligere på at de samiske institusjonene er viktige aktører og samarbeidsparter i utviklingen av samisk kunst- og kulturliv. De samiske institusjonene er også viktig infrastruktur for samiske kunstnere. De skal være arenaer for nyskaping, formidling og utvikling, hvor samisk språk og kultur er sentralt. Dette betyr ikke at institusjonene ikke er dette i dag. Vi ønsker imidlertid å tydeliggjøre deres innhold og rolle.

Samiske institusjoner har også etterspurt en tettere oppfølging og dialog fra Sametingets side, slik at våre forventninger til institusjonene kommuniseres tydeligere, blant annet når det gjelder mål- og resultatstyring av virkemiddelbruken, og slik at institusjonene kan redegjøre for sine behov og utfordringer.

Institusjonene har et eget ansvar i å opprettholde og utvikle seg som institusjon og etablere gode samarbeidsrelasjoner til ulike aktører. Sametinget sitt ansvar er blant annet å legge til rette for dette gjennom virkemiddelbruk, dialog og ved å skape arenaer for samarbeid. Sametinget vil også fortsette arbeidet mot regjeringen for å styrke de økonomiske rammebetingelsene for de samiske institusjonene.

Sametinget er i de fleste tilfeller den største økonomiske bidragsyteren til de samiske kulturinstitusjonene. En stor andel av bevilgningene til kultur i Sametingets budsjett går til driftsmidler til samiske institusjoner og organisasjoner. Gjennom våre tilskudd kan vi også sette krav til institusjonene. Vi må være mer tydelig i våre forventninger til hva direktetilskuddet kan brukes til. Sametinget vil i sterkere grad bruke finansieringsstøtten mer aktivt ved å stimulere til at økt egeninitiert aktivitetsnivå resulterer i bedre budsjettmessige betingelser. Som det fremgår av institusjonsmeldingen har imidlertid ikke Sametinget noe ønske om å detaljstyre institusjonene

Sametinget foretar oppnevninger til styrever i ulike kulturinstitusjoner. Vi vil se nærmere på hvordan vår styreoppnevningsrolle kan utvikles. En styresammensetning med relevant kompetanse tilpasset institusjonens rolle og formål, bidrar til utvikling av institusjonene. Som del av kompetanseoppbyggingen i institusjonene har Sametinget tidligere arrangert seminar for styremedlemmene vi har oppnevnt til de samiske kulturinstitusjonene. Vi ser også at det kan være behov for en koordinering med andre styreoppnevningende organ for å oppnå målsettinger om minimum 40-60 % kjønnsbalanse i styrene.

De samiske institusjonene utgjør viktig infrastruktur for de samiske kunstnerne. Den samiske kunsten og kulturutøvelsen er på mange måter grunnlaget for de samiske institusjonene. Teatrene og festivalene er de institusjonene hvor dette kommer tydeligst fram. Det framtidige samiske kunstmuseet vil være svært viktig for formidling av samisk samtidskunst. Samisk senter for samtidskunst er et viktig faglig-, formidlings-, informasjons- og koordinerende organ for flere samiske kunstnere og kunsthåndverkere. Forsker- og kunstnerboligen Lásságámmi bidrar til inspirasjon til fortsatt faglig og kunstnerisk utvikling for gjestebeboerne. Sametinget vil arbeide for et tettere samarbeid mellom de samiske institusjonene og de samiske kunstnerne.

De samiske institusjonene er også viktig som sysselsettingsaktører. De gir høykompetansearbeidsplasser i små samiske lokalsamfunn. Dette har også et likestillingsaspekt siden mange kvinner arbeider i disse institusjonene, noe som kan bidra til at de blir eller ikke flytter fra bygda. Norut Alta-Áltas rapport om kulturnæring i samiske områder viser at antall ansatte i samiske språk- og kultursentre har hatt en betydelig vekst de siste årene.

Mål og strategier

Hovedmål:

- De samiske kulturinstitusjonene er en viktig aktør i utviklingen av samisk kunst og kultur

Delmål:

- Faglig sterke samiske kulturinstitusjoner
- De samiske institusjonene er ressurs for de samiske kunstnerne og kulturutøverne
- De samiske institusjonene har et godt samarbeid med hverandre
- De samiske institusjonene gir kulturarbeidsplasser i samiske samfunn
- De samiske institusjonene er viktige formidlere av samisk kunst og kultur

Strategier:

- Arbeide for gode rammevilkår for samiske institusjoner slik at de kan bidra til utvikling og formidling av samisk kunst- og kulturliv
- Være tydeligere i våre forventninger til samiske institusjoners ansvar i utviklingen av samisk kunst og kultur
- Har en tettere oppfølging av og dialog med institusjonene gjennom styreoppnevninger og tilskudd
- Arbeide for et enda bedre samarbeid og en bedre faglig ansvarsfordeling mellom institusjonene
- Bidra til et enda bedre samarbeid mellom samiske kunstnere og samiske kulturinstitusjoner

- Arbeide videre med oppbyggingen og omorganiseringen av samiske kulturinstitusjoner

4 Verdiskaping og vekst i kulturnæringen

Utviklingen av kulturnæringen handler i stor grad om rammebetingelsene for samiske kunstnere. Kulturnæringsbransjen kjennetegnes i dag av mange små aktører som har konsentrert sitt virke omkring kunst- og kulturuttrykk. Verdiskaping på dette innsatsområdet dreier seg i hovedsak om økonomiske verdier.

Dette innsatsområdet omhandler hvordan Sametinget kan bidra til at flere kunstnere kan leve av å være kunstner.

Utfordringer

Kulturnæringsbransjen er drevet av sterk idealisme og ofte uten profesjonell drift. Mange av aktørene har andre yrker ved siden av eller i kombinasjon med andre næringer. Aktørene ser ofte på seg selv som kulturutøvere eller kunstnere – ikke nødvendigvis næringsutøvere. Utfordringen som oppstår når kultur skal møte næringsbegrepet, er felles for bransjen over hele landet.

Kvaliteten på samiske kulturprodukter er som oftest svært gode og har et stort næringspotensial nasjonalt og internasjonalt. Utfordringen ligger i å styrke samiske kulturnæringsaktører, slik at de har selvtillit og kunnskap til å erobre verden med sine produkter.

Det som skiller de samiske kulturnæringsaktørene fra de norske, er spesielt deres forhold til den samiske kulturarven. Mange samiske kulturaktører forvalter og formidler de nedarvede kulturskatter i det samiske samfunnet. Det gjør at samiske kulturaktører har en dobbeltforventning knyttet til sitt arbeid. De skal ikke bare ivareta det kunstneriske uttrykket, men også bære personlig ansvar for kulturarven. I tillegg kommer spørsmålet om hvem som skal tjene penger på den samiske kulturen opp. Og skal alt ved den samiske kulturen være til salgs? Det gjelder å gjøre nytte av samisk kultur i verdiskapingen uten å ødelegge den samiske kulturen. Utfordringen for alle som jobber med samisk kulturnæring er å ivareta den etiske dimensjonen i næringsutviklinga.

I tillegg er en utfordring for utøvere i nord at de opererer på et relativt lite lokalmarked, samt at det er langt til de store markedene. Det er likevel viktig også å se på kulturnæring i en større helhet enn bare enkeltaktørene selv. De er ofte en del av en større verdikjede, hvor flere aktører er avhengig av hverandre i fremstilling og formidling av sine produkter. En styrking av kompetanse blant enkeltaktører vil styrke hele verdikjeden og den samiske kulturnæringen som sådan.

Kultur vs. næringsbegrepet

En av de største utfordringene oppstår allerede i møte med kulturnæringsbegrepet. Kulturpolitikk er forankret i at kulturen har en egenverdi og har et stort sett med forventninger knyttet til seg: styrke samisk samhörighet og identitet, bidra til levende lokalsamfunn og ivareta vår kulturarv, for å nevne noe. Næringspolitikk handler om verdiskaping, utstyrt med et sett av mål og virkemidler for å styrke det økonomiske potensialet for virksomheter. Kultur og næring snakker med andre ord ikke alltid samme språk, og det kan oppstå utfordringer når det komplekse kulturlivet skal forsøke å tilpasse seg en mer rigid næringsforståelse som er skapt for helt andre sektorer. Det er også viktig å anerkjenne at ikke alle kulturaktører verken vil eller skal passe inn under næringsparaplyen. For å bygge en sterk kulturnæring, er første utfordring å få kulturaktører til å føle seg hjemme under næringsbegrepet. I næringsssammenheng gjelder det å skape bærekraftige og varige arbeidsplasser som ikke bare er avhengig av offentlig tilskudd.

Kompetanse

Kunst - og kulturutøvere har tradisjonelt konsentrert sitt virke omkring det de er best på, nemlig

produktet sitt. Slik må det fortsatt være, et sterkt kulturliv utgjør den avgjørende basen for en vellykket kulturnæringsssatsning. Likevel er en utfordring for hele verdikjeden, og enkeltaktørene selv, at mange har for lite kompetanse på næringsdelen av virksomheten. Dette dreier seg om alt fra forretningsutvikling til merkantil og økonomisk kompetanse, markedsorientering, produktutvikling, markedsstrategier etc. Noen samiske kulturaktører må begynne fra starten av med å styrke selvillit og ta opplæring i bedriftsetablering, for andre vil det være nok å lære seg strategiutvikling for å se potensialet i egen virksomhet. Hovedutfordringen blir å få kulturaktørene til å se på seg selv som viktige næringsaktører.

Kunst- og kultur er kompleks og verdifullt i sin måte å tenke på. Å dytte kultur inn i utviklingsprogrammer ment for næringslivet, kan gjøre at man taper de gode kreative prosessene. Risikoen er da at en blir sittende igjen med gode forretningsplaner, men med dårlige produkter. Den grunnleggende forståelsen og aksepten for kulturens egenverdi er en viktig byggestein for en vellykket kulturnæringsssatsning.

Det finnes for lite forskning på samiske kultur- og kulturbasert næring. Forskning på dette feltet vil gi oss nyttig innsikt i en tid hvor dette er viktige satsningsområder på landsbasis og en del av de nye næringsveiene i nord.

I en liten kulturnæringsbransje hvor mange aktører er avhengig av hverandre er det en utfordring at det ikke finnes noe organisert nettverk og samarbeid. Gjennom de etablerte kompetansemiljøene i de samiske kunstnerorganisasjonene og kulturinstitusjonene kan en hente nyttig erfaring.

Mål og strategier

Hovedmål:

- Bærekraftige arbeidsplasser i samiske kunst- og kulturbasert næring

Delmål:

- Økt omsetning og lønnsomhet hos kulturnæringsaktører
- Økt sysselsetting som følge av samisk kunst- og kulturbasert næring
- Kulturnæring der ekthet og troverdighet er i fokus
- Kompetansebasert kulturnæring

Strategier:

- Fremme lønnsomhet i kulturnæringsbransjen
- Øke profesjonaliseringen i samisk kulturnæring
- Tilrettelegge for møteplasser og nettverk for kulturnæringsaktører
- Initiere mer forskning på samisk kulturnæring
- I samarbeid med regjeringen og regionale aktører arbeide for å bygge kulturnæring som en av de nye næringsveiene for samer

Økonomiske og administrative konsekvenser

Oppfølging av meldingen vil skje gjennom de årlige budsjettene der tiltak under de enkelte målene vil bli prioritert. Sametingsrådet vil vurdere å utarbeide en egen handlingsplan for oppfølging av meldingen. Meldingen har et langsiktig perspektiv, og det vil være naturlig å ha en gjennomgang av meldingen etter tre til fire år for å vurdere om Sametinget har oppnådd de målene som er satt i meldingen.

Kulturkapitlet er det største kapitlet i Sametingets budsjett, med en rekke direkte og søkerbaserte tilskuddsordninger. En stor del av våre administrative ressurser går til å forvalte disse ordningene. Vi har i meldingen påpekt nødvendigheten av mer bruk av forpliktende dialogkanaler som konsultasjonsavtalen og samarbeidsavtaler for å fremme samisk kunst og kultur overfor andre offentlige myndigheter. Vi har også sett behovet for en tydeligere dialog med de samiske institusjonene og de samiske kunstnerorganisasjonene.

Gjennom god dialog med sentrale myndigheter forventer Sametinget at de økonomiske rammene for samisk kunst- og kulturutvikling økes betydelig. Det samiske samfunnet har ikke fått tatt del av samme løft på kunst- og kulturfeltet gjennom Kulturløftets satsinger og andre offentlige bevilgninger som samfunnet for øvrig, og det ventes at samisk kultur får det løft som behøves for utvikling og handlingsrom innen sektoren. Sametinget forventer også at regionale og lokale myndigheter tar sitt ansvar for utvikling av samisk kunst- og kultur.

Det medfører økte økonomiske og administrative ressurser for å følge opp meldingen. Oppfølgingen av institusjonsmeldingen og den kommende redegjørelsen om museer må også inkluderes i det samlede behovet for økonomiske og administrative ressurser på kulturfeltet. Det vil være behov for flere ansatte, og å øke de økonomiske rammene for å nå målene i meldingen innenfor det tidsperspektivet som er tenkt.

Litteratur

Bååstede – tilbakeføring av samisk kulturarv (2012). Norsk Folkemuseum, Sametinget og Kulturhistorisk museum.

FNs erklæring om urfolks rettigheter (2007)

FNs internasjonale konvensjon om sivile og politiske rettigheter (1966)

FNs konvensjon om barns rettigheter (Barnekonvensjonen) 1989.

Grunnloven (1814). Justis- og beredskapsdepartementet.

Hansen, Hanna H. (2009): Fra stereotypi til parabol – en fortelling om samisk samtidskunst. I Gierdu – Bevegelser i samisk kunstverden. SKINN - samorganisasjonen for kunstformidling i Nord-Norge og RiddoDuottarMuseat.

Hermetikken Næringshage(2010): Sluttrapport, forprosjekt for samiske kulturnæringer.

ILO-konvensjon nr. 169 (ILO 169) om urfolk og stammefolk i selvstendige stater.

Kintel, Thomas (2009): Hva står på spill i den samiske kunstverdenen? I Gierdu – Bevegelser i samisk kunstverden. SKINN - samorganisasjonen for kunstformidling i Nord-Norge og RiddoDuottarMuseat.

Kramvig, Britt (2007): Kultur som næring – møter som sammenstøter. Magma 9/2009.

Kramvig, Britt(2012): Orientalisme eller kulturmøter? Tendenser i samisk turisme og kulturnæringer. I Forbord, M., Kvam, G. og Rønningen, M.: Smak, kultur og opplevelser? – nye ideer om reiseliv i Norge, fagbokforlaget 2011.

Kulturlova (2007). Kulturdepartementet.

Norsk kulturbarometer 2008. Statistisk sentralbyrå.

Norsk kulturråd. Strategi 2011–2014.

Norut (2010): Evaluering av Sametingets tilskuddsordning Kulturutvikling.

Norut (2012): Evaluering av samarbeidsavtalen mellom Sametinget og de samiske kunstnerorganisasjonene.

Norut (2012): Kulturnæringer i samiske områder – sysselsettingsutvikling og bedriftskultur.

Sametingets budsjett (2012). Sametinget.

Sametingets budsjett (2013). Sametinget.

Sametingsmelding om næringsutvikling (2011). Sametinget.

Sametingsrådets melding om samisk institusjonsutvikling (2008). Sametinget.

Sametingsrådets politiske tiltredelseserklæring. Politisk plattform for flertallsrådet i Sametinget for perioden 2009-2013. Sametinget.

Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold (Sameloven) (1987). Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet.

Samiske tall forteller 3. Kommentert samisk statistikk 2010. Sámi allaskuvla og Norden.

Samiske tall forteller 4. Kommentert samisk statistikk 2011. Sámi allaskuvla og Norden.

Skogerbø, Eli (2000): Samiske medier. Innhold, bruk og rammevilkår.

St. meld. nr. 22 (2003-2004): Kultur og næring.

St. meld. nr. 28 (2007-2008) Samepolitikken.

St.meld. nr. 32 (2007-2008) Bak kulissene.

St. meld. nr. 23 (2011-2012): Visuell kunst.

St.prp.73 (2005-2006) Om samtykke til ratifikasjon av UNESCOs konvensjon om vern av den immaterielle kulturarven.

Telemarksforskning (2012): Norsk kulturindeks 2012. Resultater fra samisk område.

UNESCO-konvensjonen om vern av den immaterielle kulturarven (2003).

Behandlingen av saken ble avsluttet 04.06.13 kl. 17.35.